

**Aan de Raad van Bestuur
Van de Stichting Nederlandse
Publieke Omroep**

Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Nuth, 11 juli 2023

Tevens per e-mail rvb@npo.nl

Inzake: **Ongehoord –Sanctie III**

Uw kenmerk: **uit 2023-140**

Betreft: **gronden van bezwaar**

Kulcū Advocaten B.V.

Dorpstraat 83
6361 EK te Nuth

T: 085-2006292

KvK: 88531201

info@kulcuadvocaten.nl
www.kulcuadvocaten.nl

Geachte Voorzitter, leden van het bestuur,

1. Op 31 januari 2023 heeft de Raad van Bestuur van NPO een voornemen tot het opleggen van een sanctie - op grond van art. 2:154 eerste lid sub b Mediawet 2008 kenbaar gemaakt aan Ongehoord Nederland, hierna: 'ON!'. Op 14 maart 2023 heeft ON! een zienswijze ingediend. Vervolgens heeft de Raad van Bestuur op 20 april 2023 een beslissing genomen waartegen ON! op 31 mei 2023 een pro forma bezwaarschrift heeft ingediend. De adviescommissie heeft ON! tot en met 11 juli 2023 in de gelegenheid gesteld tot het indienen van de gronden van bezwaar.
2. ON! wenst allereerst mede te delen dat zij nog steeds bereid en gemotiveerd is om met alle spelers in het publiek bestel samen te werken.
3. In het besluit van de Raad van Bestuur wordt aangegeven dat de directe aanleiding voor het opleggen van een sanctie het tweede rapport van de NPO-Ombudsman is, waarin zou worden geconcludeerd dat ON! structureel de Journalistieke Code NPO schendt. De NPO noemt daarbij andere relevante "*feiten*" die van belang zouden zijn geweest voor de keuze tot het opleggen van sanctie III. Zo wordt verwezen naar

het rapport van de NPO-Ombudsman van 7 juni 2022, alsmede sanctie I; sanctie II; het beweerdelijk onvoldoende naleven van de journalistieke kwaliteitseisen die de NPO bij toekenning en plaatsing van de programmering voor 2023 heeft gesteld en het besluit van het Commissariaat voor de Media van 28 maart 2023 op het handhavingsverzoek van de NPO.

4. Zoals gezegd is echter de directe aanleiding voor en de grondslag van de onderhavige sanctie het rapport van de Ombudsman. Er doen zich volgens de Ombudsman een patroon van schendingen voor van de Code NPO. Dit patroon zou bestaan uit (1) het schenden van de betrouwbaarheid en waarheidsgetrouwheid door bij te dragen aan de verspreiding van aantoonbaar onjuiste informatie. (2) Het systematisch niet goed corrigeren van onjuiste informatie en het (3) onvoldoende invulling geven aan de journalistieke rol door de presentatoren door niet door te vragen en tegen te spreken bij onjuiste informatie. Deze schendingen zouden *in concreto* blijken uit de bijlagen bij het rapport van de Ombudsman, meer specifiek uit bijlage 9.
5. Het bestuur verwijst enkel naar het rapport van de Ombudsman. De NPO is van mening dat het tweede rapport van de NPO-Ombudsman zorgvuldig tot stand is gekomen en dat zij zich derhalve op dit rapport kan baseren. ON! heeft in diverse documenten uiteengezet dat de conclusies in het rapport van de NPO-Ombudsman te vergaand zijn en bovendien gebaseerd zijn op onjuiste aannames. Zo zijn de vijf voorbeelden die worden aangehaald om een ‘patroon van het verspreiden van onjuiste informatie’ aan te tonen gemakkelijk te ontkrachten.
6. Door de beweerdelijke stelselmatige schending van de Code, en daarmee volgens het bestuur automatisch ook van de samenwerkingsafspraken, meent het bestuur een sanctie op te mogen leggen om de samenwerking alsnog te bevorderen.
7. De Raad van Bestuur stelt dus dat ON! “opnieuw” de journalistieke code zou hebben geschonden.
8. Mocht de journalistieke code al zijn geschonden – hetgeen door ON! wordt betwist - dan stelt ON! zich op het standpunt dat de Raad van Bestuur geen juridische grondslag heeft om op grond van art. 2.154 lid 1 sub b Mediawet 2008 een sanctie op te leggen. Hieronder zal worden uiteengezet dat het bestuur wettelijk gezien niet bevoegd is. Dat zij in het geval zij wel bevoegd ware niet de juiste juridische kaders heeft toegepast en zodoende tot een ondeugdelijk gemotiveerde en onzorgvuldig genomen beslissing is gekomen.

Opbouw

9. De gronden van bezwaar zijn als volgt opgebouwd. Vooreerst zal de achtergrond worden geschetst van de huidige problematiek. Dan zullen de relevante feiten kort worden besproken. Daarna wordt aangegeven dat er in casu sprake is van een dubbele bestraffing. Vervolgens wordt het juridische kader uitgebreid geschetst omdat de visies te dienaan zien nogal uiteenlopen. Er zullen 9 toetsstenen worden gedestilleerd uit dit juridische kader. Daarna zullen we het besluit toetsen aan deze vereisten. Dan zal blijken dat het besluit deze toets om meerdere redenen niet kan doorstaan. Een van die niet onbelangrijke redenen is dat niet voldoende gemotiveerd is dat er überhaupt sprake is van een geval van verspreiden van aantoonbaar onware informatie. Een andere is dat een gedegen belangenafweging ontbreekt en de meer fundamentele belangen niet goed mee zijn gewogen. Voorts doet opgeld dat meerdere beginselen van behoorlijk bestuur zijn geschonden. Laatstelijk zal worden gemotiveerd waarom het eerste rapport van de Ombudsman alsmede sanctie I; sanctie II; het beweerdelijk onvoldoende naleven van de journalistieke kwaliteitseisen die de NPO bij toekenning en plaatsing van de programmering voor 2023 heeft gesteld; het besluit van het Commissariaat voor de Media, *niet* tot de keuze voor het opleggen van de sanctie III kunnen leiden.

Achtergrond van het voornemen

10. Het bestel toont op dit moment onvoldoende extern pluralisme, zo blijkt uit de revisies. Levende maatschappelijke opvattingen worden onvoldoende gerepresenteerd. De visitatiecommissie bracht hier in 2019 het volgende over te berde: *“Tegelijkertijd constateert de commissie enkele belangrijke lacunes. Zo is het aanbod onvoldoende (cultureel) divers... Omroepen leveren een waardevolle bijdrage aan de pluriformiteit van het aanbod, maar de optelsom daarvan is niet over de volle breedte representatief voor de hedendaagse samenleving...Het vergroot de kans dat ze voorstellen ontwikkelen die voorzien in de lacunes in het aanbod en waarmee de pluriformiteit en diversiteit in het aanbod worden versterkt.”*¹ En: *“Ook representeren de huidige omroepen bij elkaar niet de gehele Nederlandse bevolking naar levensbeschouwing, religie, politieke overtuiging, culturele achtergrond etc. De NPO heeft geen overkoepelende en gedragen strategie om doelstellingen op het terrein van pluriformiteit, diversiteit en variatie te realiseren...”*²

---

¹ Evaluatierapport visitatiecommissie NPO 2013 – 2017, 4 juli 2019 (bijlage bij 32827, nr.156), p.13-14

² Handelingen I 2020/21, 35554, 14, p. 3.

11. Het NPO-bestuur lijkt dus al enige tijd de waarde van de pluriformiteit en het pluralisme onvoldoende te waarderen en of te realiseren, daar waar deze eigenlijk als meest fundamentele waarde is verankerd in de Mediawet. Een onderwaardering die door de sancties jegens ON! nog manifester is. Waarover later meer.³
12. Ongehoord Nederland is toegetreten en geaccepteerd om het andere geluid dat leeft bij een significant deel van de bevolking te laten horen. Dus om de diversiteit te realiseren en het weerspiegelingsbeginsel beter te vervullen. Dit doet zij ook. Voor het eerst dient het bestel thans echt een ander geluid te tolereren. Die tolerantie is er nog niet bij het bestuur en de overige omroepen, zo lijkt het, maar zal mogelijk en hopelijk nog aanwassen. De komst van de nieuwkomer is ook expliciet toegejuicht door de minister. De minister sprak niet voor niets: “... *er is ruimte. Zoals we dat in het verleden hebben gezien, zal dat in de toekomst ook zijn. Wie weet komen er dan weer omroepen bij waarbij degenen die nu kritiek hebben zich wat meer thuis voelen. Dat zou natuurlijk fijn zijn.*”⁴
13. De beweging die men *woke* noemt, waarnaar ook wordt verwezen als *cancel culture* of politieke correctheid, welt de laatste jaren aan en tracht onder het mom van het fatsoen en de progressief-liberale publieke waarden andersdenkenden het zwijgen op te leggen. Dit levert een gevaar op voor de democratie en de rechtstaat. En een stille meerderheid die zich hier tegen kant begint zich steeds meer tegen deze vorm van intolerantie uit te spreken. Ook tegen deze achtergrond dienen wij het huidige voornemen te duiden.
14. Ondertussen probeert ON! zich sterk uit te spreken in producties teneinde meer balans te krijgen in een door een zekere links-liberaal (of door politieke correctheidsdenken) gedomineerd medialandschap. Tegen deze achtergrond van een niet goed werkend extern pluralistisch systeem dient de zoektocht naar, en de noodzaak van, een holistisch evenwichtiger en pluralistischer bestel begrepen te worden. Tegen deze achtergrond dienen ook de eerdere twee sancties en het onderhavige voornemen tegen het licht te worden gehouden.
15. Onder dit gesternte is het erg gevaarlijk om bij het enige echte kritische tegengeluid, binnen een kort tijdsbestek voor het eerst in de historie tot driemaal toe achtereenvolgens met een sanctie in te grijpen.

---

³ In zowel het visitatierapport van periode 2004-2008 als die van 2013-2017 wordt aangedrongen op zorgen voor meer pluriformiteit en diversiteit, en hoe de invulling hiervan door de tijd heen kan veranderen.

⁴ Handelingen I 2020/21, 35554, 14, p. 56-57

16. Het is buitendien belangrijk om op te merken dat ON! een jonge omroep is die nog iedere dag en iedere uitzending leert. De presentatrices zetten zich in om hun interviewtechniek te verbeteren, zowel op basis van interne als externe scholing en rollenspellen. Kortom, zowel de presentatrices als het programma zelf bevinden zich in de ontwikkelingsfase. Het mag worden verwacht dat hier ook rekening mee wordt gehouden in de aanpak die wordt gehanteerd door de NPO Ombudsman.

Enige relevante feiten

17. Vanaf 16 augustus 2022 is het format van Ongehoord Nieuws gewijzigd naar dat van een opinieprogramma ten aanzien van actualiteiten. Hiermee is nog duidelijker geworden dat het programma meningen en opinies naar voren brengt vanuit een bepaalde visie binnen het extern pluralistisch bestel.
18. De NPO Ombudsman heeft op grond van klachten -waarvan het leeuwendeel betrekking had op de uitzending van 15 september 2023- onderzoek gedaan naar de ondertitels van 23 uitzendingen en zou 13 uitzendingen geheel hebben beoordeeld. Een groot deel van de aandacht wordt in het rapport en in de conclusie opgeëist door beoordelingen van de uitzending van 15 september 2023. Uit dit onderzoek zouden met name 5 voorbeelden naar voren zijn gekomen waarin evident en concreet blijkt van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie. Deze zouden in bijlage 9 van rapport II zijn opgenomen. Buitendien blijkt uit punt 92 van het sanctiebesluit dat volgens de Raad van Bestuur nog vier voorbeelden te vinden zijn in dat rapport.
19. Overigens had ON! over de uitzending van 15 september 2023 op nationale televisie reeds aangegeven dat deze de schoonheidsprijs niet verdient. En dat zij de context beter had dienen te schetsen en beter had kunnen aangeven dat de beelden ter illustratie dienden. Hetgeen eveneens meegenomen dient te worden in de waarderingen van de activiteiten van een jonge omroep. In dier voege staat ON! wel nog achter de essentie van de uitzending.
20. Onze Mediawet brengt het democratische ideaal tot uitdrukking. Het ideaal dat vrije en gelijke burgers/individuen door het leveren en kennismaken van een diversiteit aan -botsende en schurende- argumenten en zienswijzen een eigen mens,-maatschappij- en wereldbeeld kunnen ontwikkelen. Het beperken van deze wrijving en diversiteit maakt dat de burger te weinig smaken heeft om een eigen visie uit te kunnen destilleren en maakt dat burgers gemakkelijk beïnvloedbaar zijn door de institutioneel dominante (politieke) groep.

21. De taak van het NPO bestuur is derhalve om de arena te onderhouden waarin verschillende inhoudelijke en ideologische visies van de verschillende omroepen op elkaar kunnen botsen in het belang van de burger en de democratie. De Raad van Bestuur heeft dus in die zin een sturende rol met het oog op de diversiteit en een rol in het bevorderen van de samenwerking wat betreft de organisatorische en technische aspecten. Let wel, zij heeft dus geen rol met het oog op de inhoud en de journalistieke kwaliteitseisen als die van de waarachtigheid en betrouwbaarheid, want daarmee zou zij anders zelf een van de ideologische gladiatoren worden in plaats van de onderhouder van het Colosseum. Dit laatste lijkt zij nu te zijn geworden en dat is *contra legem*.

Dubbele bestraffing

22. Ten aanzien van de uitzending van 15 september 2023 doet zich overigens een schending voor van *het ne bis in idem* beginsel door de derde sanctie. In casu is sprake van een dubbele sanctionering. Dit is een overtreding van een algemeen rechtstatelijk en Europeesrechtelijk beginsel dat men niet tweemaal voor hetzelfde gesanctioneerd mag worden. Een algemeen beginsel dat onder meer tot uitdrukking komt in art. 5:43 Awb, doch deze ook overstijgt. In die zin is het ook van toepassing op herstelsancties.
23. ON! heeft al een sanctie opgelegd gekregen (sanctiebesluit II) naar aanleiding van de veelbesproken uitzending van 15 september 2022. Het onderhavige rapport II van de NPO-Ombudsman concentreert zich voor een groot deel ook op deze uitzending. Het voornemen tot sanctie III neemt deze uitzending eveneens als grondslag. Op deze wijze wordt ON! dus dubbel gesanctioneerd.
24. In het mediabericht van 22 december 2022 in het kader van sanctie II was door het NPO bestuur bereids aangegeven dat men kennis had genomen van het tweede rapport van de NPO Ombudsman. Desalniettemin heeft men dus besloten om ON! tweemaal te bestraffen voor hetzelfde.
25. De Raad van Bestuur stelt dat geen sprake is van een schending van het *ne bis in idem* beginsel omdat de opgelegde sanctie geen boete maar een herstelsanctie zou zijn. Hieromtrent stelt de Raad van Bestuur het navolgende: “De inhouding is bedoeld om ON! te stimuleren zijn gedrag aan te passen en voldoende uitvoering te

*gaan geven aan de bereidheid tot samenwerking door zich aan de geldende samenwerkingsafspraken te gaan houden”.*⁵

26. Ook bij herstelsancties kan men in redelijkheid en vanuit dit algemene beginsel bezien niet meerdere malen een sanctie opleggen voor hetzelfde. Dit is anders indien dezelfde norm door nieuwe feiten wordt geschonden, maar oude feiten liggen in het voltooide verleden. Zij kunnen niet veranderd worden door nieuwe gedragingen en daarom kunnen deze in redelijkheid vanuit dit beginsel en de rechtsstatelijkheid niet dienen als grondslag voor een soortgelijke sanctie. De rechter heeft zich nog niet eens over de tweede sanctie kunnen buigen en er wordt al een derde sanctie opgelegd mede met dezelfde grondslag.
27. Voorts is het zo dat op 24 april 2023 heeft de Raad van Bestuur een verzoek neergelegd bij de Staatsecretaris tot het intrekken van de voorlopige erkenning van ON!. Hieruit moet worden afgeleid dat de Raad van Bestuur geen mogelijkheden ziet op herstel. Dit is volstrekt tegenstrijdig met hetgeen in sanctie III wordt gesteld. Gelet op het bij de Staatsecretaris ingediende verzoek kan sanctie III niet meer zien op herstel en ziet derhalve louter op bestraffing en/ of leedtoevoeging en in dat geval ia het *ne bis in idem beginsel* volgens de Raad van Bestuur zelf in volle sterkte van toepassing.

Juridisch Kader

EHRM

28. Voor deze kwestie is in de eerste plaats het EVRM en de rechtspraak van het EHRM bepalend, in het bijzonder dat in het kader van artikel 10 EVRM. Art. 10 EVRM regelt en beschermt niet alleen het recht op vrijheid van meningsuiting, maar ook de vrijheid van pers alsmede de vrijheid om inlichtingen en denkbeelden te ontvangen en te verstrekken. Op deze vrijheden kan de staat niet zonder meer een inbreuk maken. In onderhavige casus aangaande ON! is er evident sprake van een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van pers alsmede de vrijheid om inlichtingen en denkbeelden te ontvangen en te verstrekken.
29. De Raad van Bestuur onderstreept in dit kader het standpunt van de Adviescommissie dat er bij het opleggen van de drie sancties “*geen sprake is van een beperking van de vrijheid van meningsuiting, omdat geen sprake is van een directe inhoudelijke bemoeienis met programma’s van ON!*”. Deze redenering is

---

⁵ Punt 123 van besluit.

voor ON!, noch voor het Commissariaat voor de Media, navolgbaar en zal ook geen stand kunnen houden tegenover de rechter en het EHRM.⁶

30. Er is *in casu* evident en per definitie sprake van een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting omdat ON! niet zonder sanctie bepaalde uitlatingen mag doen of weergeven zoals gedaan is, omdat daarmee sprake zou zijn van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie waarmee de samenwerkingsnorm geschonden zou zijn. De stelling dat de sanctiebesluiten geen schendingen constitueren van dit recht omdat het enkel zou gaan om het handhaven van de journalistieke kwaliteitseisen zijn onnavolgbaar. Want ook wanneer met het oog op de kwaliteitseisen -of langs de weg van de samenwerkingsverplichting- (dus indirect) wordt ingegrepen wordt het verspreiden van gedachten en uitlatingen -al dan niet terecht- ingeperkt en ontmoedigd. Beslist wanneer de aantoonbare onjuistheid van de gedachten het journalistieke criterium is. Anders zou men het verspreiden van gedachten altijd kunnen blokkeren onder het mom van het beginsel van de journalistieke waarachtigheid en betrouwbaarheid om zo de bescherming van de persvrijheid te kunnen omzeilen. Dit is een *ad absurdum*. Derhalve vormt het sanctioneren van het verspreiden van gedachten zoals is geschied evident een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting.
31. De vraag die nu gesteld dient te worden is of deze inbreuk gerechtvaardigd is in het licht van het EVRM. In dit kader dienen we ons licht te schijnen op een aantal verschillende aspecten uit de EHRM-jurisprudentie die relevant zijn voor de onderhavige casus.
32. De vraag die nu gesteld dient te worden is of deze inbreuk gerechtvaardigd is in het licht van het EVRM en de maatstaven vastgesteld in de Europese rechtspraak. Vooropgesteld is dat het EVRM boven de nationale wetgeving staat en de nationale wetgeving, waaronder de Mediawet, en de rechtspleging conform de Europese wetgeving en rechtspraak geïnterpreteerd dient te worden. De nationale wettelijke normen dienen dus verenigbaar te zijn met garanties voortvloeiend uit 10 EVRM, alsmede dienen deze voorzien te zijn van effectieve waarborgen tegen willekeur en misbruik (van inmenging/beperkingen).⁷

---

⁶ Besluit van de Commissariaat voor de Media op het handhavingsverzoek van de Nederlandse Publieke Omroep van 28 maart 2023, onder punt 36. “*Ten derde speelt een rol dat handhavend optreden naar aanleiding van een schending van journalistieke kwaliteitseisen leidt tot een inmenging in het door artikel 10 van het EVRM gewaarborgde recht op vrijheid van meningsuiting...dient daarom behoedzaamheid en terughoudendheid te worden betracht.*”

⁷ 194.

33. Daarbij staat de vraag of de staat voldaan heeft aan diens negatieve verplichting om zich niet te mengen in verband met de vraag of de staat ook heeft voldaan aan diens positieve verplichting om een adequaat wettelijk kader te realiseren die **de pluraliteit** van de media garanderen/waarborgen. Deze twee vragen in samenhang bieden het fundament voor de criteria van 10 lid 2 EVRM, te weten: 1: of de wet voorziet in de inbreuk; 2: die een of meerdere legitieme doeleinden in 10 EVRM beoogt, en 3: of deze inmenging/inbreuk noodzakelijk is binnen een democratische samenleving voor het bereiken van de betreffende doeleinden.
34. Voorzien bij wet: De norm dient voldoende nauwkeurig geformuleerd te zijn, zodat de justitiabele – zo nodig met deskundig advies – kan voorzien, voor zover in de gegeven omstandigheden redelijk is, welke gevolgen bepaalde handelingen met zich mee kunnen brengen.
35. 2: Legitiem doel: Het EHRM stelt dat inmenging op grond van art. 10 lid 1 derde volzin EVRM een legitiem doel kan zijn.⁸ De derde volzin in art. 10 lid 1 EVRM ziet toe op het door middel van een licentiesysteem organiseren van de wijze waarop uitzendingen binnen het grondgebied geregeld worden, met name wat de technische aspecten betreft. Uit de jurisprudentie blijkt dat een inmenging/inbreuk in overeenstemming kan zijn met de derde volzin art. 10 lid 1 EVRM, ook al is deze niet in overeenstemming met een van de gronden van 10 lid 2 EVRM. De verenigbaarheid van dergelijke inmengingen/inbreuken met het EVRM dient echter ook altijd in het licht gezien te worden van de criteria van art. 10 lid 2 EVRM.⁹
36. 3: Noodzakelijk in een democratische samenleving: De term noodzaak, binnen art. 10 lid 2, EVRM, impliceert het bestaan van een dringende sociale noodzaak/behoefte ('pressing social need'). De lidstaten hebben daarbij een zekere "*margin of appreciation*" in de beoordeling of een dergelijke noodzaak/behoefte in casu bestaat, maar deze dient te geschieden met in achtneming van Europese wetgeving, besluiten en rechtspraak. De redenen van de nationale autoriteiten om tot een aanneme te komen van een 'pressing social need' dient wel relevant en toereikend te zijn. Daarbij wordt uiteraard gekeken of de door de nationale autoriteiten vastgestelde standaarden verenigbaar zijn met de vereisten van art. n10 EVRM en of deze ook een acceptabele beoordeling hebben gemaakt van de relevante feiten.¹⁰ Art. 10 lid 2 EVRM biedt daarin weinig ruimte voor het inperken van politieke uitspraken of debatten over zaken van algemeen belang. Het EHRM

---

⁸ 174 en 175.

⁹ 153.

¹⁰ 177.

geeft in dit licht aan zorgvuldig en streng toezicht te moeten houden op maatregelen of sancties die worden opgelegd welke de participatie van de pers in debatten over zaken van legitiem algemeen en maatschappelijk belang ontmoedigen.¹¹ Dit wordt ook wel het “chilling effect” genoemd, hetgeen door een adequaat wettelijk kader en een zeer beperkte “margin of appreciation” zoveel mogelijk beperkt dient te worden.¹²

37. In onderhavige casus kan er weldegelijk gesproken worden over een *chilling effect*, nu een ander politiek geluid, hetgeen hier weldegelijk een reflectie is van het politieke standpunt van een (significant) deel van de Nederlandse bevolking, binnen een zeer korte periode na oprichting met deze sancties wordt ontmoedigd. Hiermee is een signaal gegeven dat politieke geluiden die een heel ander deel van het politieke spectrum behelzen dan de politiek dominante visie, ongewenst zijn en weinig kans krijgen om middels de audiovisuele mediasector adequaat politieke kwesties aan de kaak te stellen vanuit een rechtspolitek oogpunt.
38. **Pluralisme en het weerspiegelingsbeginsel:** Bij de kwestie om art. 10 EVRM te beperken binnen de context van een mediabestel, dient het pluralisme in acht genomen te worden. Het EHRM maakt in diens analyse van de inperking op art. 10 EVRM een onderscheid tussen extern en intern pluralisme.¹³ In het kort betreft het extern pluralisme het bestaan van verschillende mediabedrijven die hun eigen standpunten kunnen uitdragen. Intern pluralisme betreft de mate waarin één mediaorganisatie diverse standpunten in haar programma's opneemt.¹⁴ Waar het in de NIT vs. Moldavië (2022) zaak voornamelijk een intern pluralistisch stelsel betreft, is de casus van ON! een spiegelbeeld van eerdergenoemde zaak. Immers heerst in Nederland een extern pluralistisch stelsel. Voorts wordt in een rapport van 2009 dat opgesteld is voor de Europese Commissie genoemd “Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States – Towards a Risk-Based Approach” een nader onderscheid gemaakt en worden vijf vormen van pluralisme genoemd.¹⁵ De belangrijkste vorm die in casu in het geding is, is cultureel en politiek pluralisme. Uit dit rapport blijkt dat dit begrip twee zijden bevat. Enerzijds

---

¹¹ 178 en 183.

¹² 228.

¹³ Zie voor een recent overzicht Felicia Loecherbach and others, ‘The Unified Framework of Media Diversity: A Systematic Literature Review’ (605) 8 Digital Journalism 1, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21670811.2020.1764374>.

¹⁴ 101.

¹⁵ De vijf vormen van pluralisme: Culturele, politieke, geografische, media eigenaarschap en controle en media typen. Zie “Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States – Towards a Risk-Based Approach”, prepared in 2009 for the European Commission by a consortium of academic institutions and a consultancy firm.

het garanderen van de toegang van verschillende politieke actoren en groeperingen tot het mediabestel en anderzijds het recht van het publiek om op een correcte en complete wijze geïnformeerd te worden over de verschillende politieke standpunten binnen de gemeenschap waarborgen. Om dit te kunnen bewerkstelligen, dient er een balans getroffen te worden tussen het stimuleren van politiek pluralisme en het respecteren van de autonomie der omroepen.¹⁶ Hoe sterker gekozen is voor een extern pluralisme binnen een maatschappij, des te groter de autonomie van een omroep, daar het pluralisme gebaat is bij een breder spectrum aan verschillende onafhankelijke omroepen die kunnen uitzenden wat zij willen.

39. Volgens the Committee of Ministers Recommendation *CM/Rec (2007)2 on media pluralism and diversity of media content* (hierna Recommendation) is het noodzakelijk de inhoudelijke diversiteit in programma's te garanderen, zodat zoveel mogelijk verschillende politieke standpunten die binnen de maatschappij leven tot uiting worden gebracht en zoveel mogelijk politieke doelgroepen voorzien worden van aansluitende omroep.¹⁷ Dit kan aangeduid worden als het "weerspiegelingsbeginsel", welke ook verankerd is als publieke waarde in artikel 2.1 Mediawet.
40. De discretionaire bevoegdheid die de staat heeft ten aanzien van de voorzieningenkeuze inzake garandering van pluraliteit binnen de mediasector, wordt beperkter naarmate de restrictie van de redactionele vrijheid ingrijpender is. Hoe politieker en hoe opiniërender de uitlatingen en/of hoe zwaarder de sanctie, hoe strenger het toezicht van het EHRM en des te kleiner de 'margin of appreciation' is die de staat (en dus het NPO-bestuur) toegereikt krijgt.¹⁸ Dit betekent dan ook dat de discretionaire bevoegdheid van de Raad van Bestuur, anders dan zij denkt, zeer smal en beperkt is.
41. Met het eerder gestelde zijn wij in het domein gestapt van de delicate afweging die gemaakt moet worden tussen de verschillende belangen en waarden, zoals dat van het pluralisme, het weerspiegelingsbeginsel, de diversiteit, bescherming van de minderheid en van groepen met andere ideeën versus de journalistieke kwaliteit. Democratie gedijt, als gezegd, bij vrijheid van meningsuiting. Rekening houdend met de krachtige impact van de audiovisuele media, levert het toestaan van een

---

¹⁶ "Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States – Towards a Risk-Based Approach", prepared in 2009 for the European Commission by a consortium of academic institutions and a consultancy firm.

¹⁷ 190.

¹⁸ 196.

machtige economische of politieke groep binnen de samenleving die een dominante positie binnen de audiovisuele mediasector inneemt en die druk uitoefent op omroepen en de redactionele vrijheid inperkt, een ondermijning op van de fundamentele rol die de vrijheid van meningsuiting binnen een democratische samenleving dient te hebben.¹⁹ Het EHRM brengt hiermee tot uiting dat het belang van de weerspiegeling van de geest van de verschillende groepen binnen een democratische samenleving waarbinnen het externe pluralisme heerst, in beginsel zwaar(der) weegt dan het belang van de journalistieke kwaliteitseisen.

Waarachtigheid en subjectieve opinies

42. ON! biedt opinies. De Ombudsman kaart aan dat ook deze opiniërende werkzaamheden onder dezelfde strenge maatstaf van de journalistieke code valt als dat van het nieuws.
43. Blijkens punt 5 van *the Parliamentary Assembly of the Council of Europe* (PACE), dienen opinies echter niet aan dezelfde strenge maatstaf en criteria van de journalistieke waarachtigheid te worden onderworpen. Opinies dienen vrij en los te blijven van deze criteria, zodat deze eerlijk en ethisch geuit kunnen worden.²⁰ Wat de Ombudsman ook moge denken, het EHRM maakt duidelijk dat het onderscheid tussen de activiteit van het brengen van nieuws als zodanig, onderscheidenlijk het becommentariëren en opiniëren van de actualiteiten wezenlijk van aard verschilt. Dit is een belangrijk gegeven gelet op het feit dat Ongehoord Nieuws in de genoemde periode waarop het rapport toeziet is ingetekend als een opinieprogramma. Bij de eerste intekening voor het voorjaar 2022 was overigens al duidelijk aangegeven dat in het programma ‘duiding van het nieuws’ wordt gegeven. Dat de Ombudsman hierin geen wezenlijk verschil ziet voor het aanleggen van de journalistieke kwaliteitsmaatstaf en de afwegingen in de boordeling is juridisch gezien onjuist.²¹ Iets waarvan het bestuur zich bewust diende te zijn bij het nemen van een sanctiebesluit op grond van een rapport dat eendimensionaal is en een andere (meer indringende) maatstaf aanlegt dan het EHRM toestaat.

---

¹⁹ 186.

²⁰ Parliamentary Assembly of the Council of Europe’s (“PACE”) Resolution 1003 (1993) on the ethics of journalism, punt 5, (1 July 1993).

²¹ Rapport II, 1.1, alsmede p. 18. Daar is aangegeven: “Maar ook een opiniërend programma dient feitelijkheid, betrouwbaarheid en controleerbaarheid als fundament te hebben...” (p.18). Aangegeven wordt dat dit de toetscriteria zijn: “betrouwbaarheid (informatie wordt gecheckt op juistheid), controleerbaarheid, feitelijkheid (kritisch bevragen van geuite beweringen en beschuldigingen) en onafhankelijkheid...” (p. 3). “Ook in opiniërende programma’s moet feitelijkheid de fundering onder een gesprek zijn... Feitenvrije gesprekken kan je overal voeren... Het publiek heeft recht op betrouwbare informatie en op verantwoording hoe die informatie verzameld, gecheckt, bevraagd en gedeeld wordt.(p.22).

44. Volgens *the Parliamentary Assembly of the Council of Europe* (PACE) bestaat er een gevaar van politieke bias bij inmengingen. Dit gevaar van politieke bias bij toezichthoudende en sanctionerende organen kan teruggedrongen worden door middel van structurele en gedragsmatige waarborgen. Daarbij kan gedacht worden aan regels die een eerlijke representatie van verschillende politieke groeperingen binnen management of bestuurlijke functies van mediabedrijven of mediaraden garandeert, waarbij deze dus ook voorzien worden van politieke vertegenwoordigers. Binnen het publieke bestel lijkt deze aanbeveling niet tot uitdrukking te zijn gekomen. De significante groep die ON! representeert lijkt niet vertegenwoordigd te worden in de controlerende en bestuurlijke organen van het bestel, althans dit is niet gebleken. En gelet op de beoordelingen van het bestuur en de Ombudsman conform de dominante politieke visies lijkt dit een grote tekortkoming te zijn binnen het bestel.
45. Het EHRM is helder omtrent de fundamentele waarden binnen de democratie en omtrent het grote belang van een zorgvuldige afweging tussen de belangen, waarbij de waarde van het pluralisme de meest fundamentele en gewichtige is. Die maatstaf van toetsing is, zoals gezegd, indringender en de mate van terechte inmenging in de vrijheidssfeer zeer veel kleiner wanneer het om uitlatingen en informatie gaat die politiek van aard is en maatschappelijke thema's aansnijdt. De journalistieke kwaliteitseisen zijn uiteraard ook van belang, maar het EHRM heeft oog voor het gevaar van *politieke bias* bij de toetsing van inhoud aan de hand van kwaliteitsmaatstaven zoals die van de (gekleurde) waarheid, beslist bij politiek geladen thema's. De dominante groep mag niet de eigen waarheidsopvatting opleggen langs de weg van de waarheids/waarachtigheidstoets. Juist bij zulke onderwerpen zal de waarde van de autonomie van omroepen, de waarde van het afspiegelen van levende overtuigingen en dat van het pluralisme zeer zwaar moeten worden meegewogen ten opzichte van de kwaliteitseisen. En nog zwaarder in het geval van Nederland waarin het extern pluralisme reeds onvoldoende tot uiting komt en de politieke bias van toezichthoudende organen niet (goed) is gemitigeerd.
46. Uiteraard kan zich een spanning voordoen tussen het doel van de weergave van levende (minderheids)overtuigingen (weerspiegelingsbeginsel) en de waarachtigheid (journalistieke kwaliteitsbeginsel). Verschillende politieke en maatschappelijke visies hebben verschillende blikken op wat de feiten zijn. De democratische strijd der visies is ook de strijd om het predicaat feit, waarover dadelijk meer. In onze zoektocht als mens kijken we altijd door een beslagen ruit vanuit verschillende perspectieven en paradigma's op wat de feiten zijn. Er moet

daarom democratische tolerantie worden getoond ten opzichte van mensen die stellen dat de feiten anders liggen. Vooral de institutioneel dominante groepen dienen die tolerantie op te brengen. Want deze kunnen de minderheidsopvattingen en minderheidsparadigma's gemakkelijk onderdrukken door ze als aantoonbaar onjuiste informatie weg te zetten met een verwijzing naar bronnen die de dominante groep onafhankelijk en betrouwbaar acht. Dit is in andere type regimes dan de democratische veelvuldig ook het geval.

De wet

De letter en de systematiek

47. Een aantal uitgangspunten over de grondslagen van de Mediawet dienen eerst belicht te worden. De Mediawet is een uitvloeisel van het democratische ideaal van de afspiegeling. En van het idee dat vrije en gelijke individuen door de levering van een diversiteit aan -ook botsende- argumenten en zienswijzen een eigen visie kunnen ontwikkelen.
48. Om de juiste interpretatie van de wet vast te kunnen stellen dienen we te beginnen bij **artikel 2.1** van de Mediawet. Daarin wordt 'de publieke mediaopdracht' in **lid 1** gedefinieerd. De publieke mediaopdracht bestaat uit het verzorgen van publieke mediadiensten door het aanbieden van media-aanbod dat een breed en divers publiek dient te voorzien van informatie.
49. In het **tweede lid** worden de verdere eisen gestipuleerd ten aanzien van deze publieke mediadiensten en het media-aanbod. Deze diensten en aanbod dienen in overeenstemming te zijn met '**publieke waarden**'. Die zijn uitgewerkt in **sub a**. Het media-aanbod dient volgens **sub a** evenwichtig, pluriform, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand te zijn en zich te kenmerken door een grote verscheidenheid naar vorm en inhoud.
50. Volgens **sub b** dient het aanbod op een evenwichtige wijze een beeld van de samenleving te geven en de pluriformiteit van de onder de bevolking levende overtuigingen, opvattingen en interesses te weerspiegelen. Dit is wat het afspiegelingsbeginsel wordt genoemd. Conform **sub c** dient het media-aanbod daarbij een relevant bereik te hebben onder een breed en algemeen publiek, maar in het bijzonder ook aandacht te hebben voor kleine doelgroepen.

51. De minderheidsovertuigingen, zo blijkt uit **sub b**, dienen ook in het bijzonder de aandacht te krijgen. De wet wil dat de minderheidsbelangen tegen eventuele waarheidsclaims van de meerderheid of de (links-liberale) elite worden beschermd. Dus ook tegen de waarheidsclaims van andere machtige organen binnen het bestel.
52. Let wel, de publieke mediaopdracht houdt dus volgens **lid 2 sub b** niet in dat enkel de volgens de dominante opvatting of methode (als waarachtig en fatsoenlijk) aanvaarde overtuigingen aanbod mogen en dienen te komen. Het tegendeel is waar. De wet is er duidelijk over dat alle gevarieerde en tegengestelde overtuigingen aanbod dienen te komen, al helemaal indien verschillende delen van de bevolking deze overtuigingen zijn toegedaan (weerspiegelingsbeginsel). Uiteraard kan zich een spanning voordoen tussen het doel van de weergave van levende overtuigingen (weerspiegelingsbeginsel) en de waarachtigheid (journalistieke kwaliteitsbeginsel). Deze spanning dient echter zeer terughoudend te worden beoordeeld. Verschillende politieke en maatschappelijke visies hebben andere blikken op wat de feiten zijn. De strijd der visies is ook de strijd om het predicaat feit, waarover dadelijk meer. De Waarheid en de feiten mogen één zijn, maar in onze zoektocht hiernaar waarin we door een beslagen ruit kijken vanuit verschillende perspectieven en paradigma's kunnen we andere visies hebben op de feiten zijn. De democratische kunst is om in de botsing van die visies en paradigma's toch weer een stap dichterbij de Waarheid (omtrent de feiten) te kunnen komen. Er moet dan wel veel democratische ruimte zijn voor die botsing.
53. De kwalitatieve journalistieke eisen van de betrouwbaarheids-, waarheids- of feit-mening-onderscheid criterium zijn dus niet bepalend in het licht van het afspiegelingsbeginsel en dienen dan ook met de meest extreme vorm van terughoudendheid te worden toegepast, beslist als het om sanctioneringen gaat. En dienen ook altijd afgewogen te worden tegenover de andere, vaak gewichtigere publieke waarden.
54. Hetgeen in **sub d** is vastgesteld sluit aan bij deze gedachten. De wetgever heeft de omroepen inhoudelijke autonomie willen geven. Zie hiervoor ook hetgeen in artikel 2.88 Mediawet is gesteld: "*De publieke media-instellingen bepalen, onverminderd het bepaalde bij of krachtens deze wet, vorm en inhoud van het door hen verzorgde media-aanbod en zijn daar verantwoordelijk voor.*" Daarom is onder meer in sub d opgenomen dat de publieke mediadiensten *onafhankelijk* het aanbod dienen te verschaffen en vrij dienen te zijn van overheidsinvloed. Dus ook vrij dienen te zijn van de inhoudelijke inmenging vanuit het NPO-bestuur.

55. Vervolgens wordt in **sub e** aangegeven dat het media-aanbod dient te voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden en voor iedereen toegankelijk zijn. Uit **artikel 2.88 lid 2 en 3 sub a Mediawet** blijkt dat de verantwoordelijkheid hiertoe allereerst is gelegen bij de media-instelling (omroep) zelf: “2. De publieke media-instellingen brengen in overeenstemming met hun werknemers die zijn belast met de verzorging en samenstelling van het media-aanbod een redactiestatuut tot stand. 3. Het redactiestatuut bevat de journalistieke rechten en plichten van de werknemers, waaronder in elk geval: a. waarborgen dat normen inzake journalistieke deontologie en kwaliteit worden gehanteerd”.

Terug naar artikel 2.1 Mediawet. Wat in dit kader opvalt is dat de normering waarnaar wordt verwezen in **sub e** niet door de wetgever zelf is vastgelegd. Het gaat om normen die binnen de sector worden bepaald. Die normen dienen echter wel, zo zien we onder **sub b** en **c** binnen de wettelijke kaders, bevoegdheden en doelen te verblijven en dus te voldoen aan het specialiteitsbeginsel. In dat licht dienen die kwaliteitseisen te voldoen aan het democratische beginsel van de afspiegeling en het beginsel dat minderheidsovertuigingen beschermd dienen te worden. Met andere woorden de door sectoren nader in te vullen journalistieke kwaliteitseisen van **sub e** en de handhaving daarvan door bevoegde organen mogen geen afbreuk doen aan het afspiegelingsbeginsel en het minderheidsbeschermingsbeginsel als verankerd in **sub b** en **sub c** en de eisen die door het EHRM gesteld worden.

De wetshistorie en de wetsystematiek

56. Het bestuur meent op grond van art. 2.154 Mediawet handhavend te mogen optreden wegens een onvoldoende bereidheid tot samenwerking. Deze bepaling komt voort uit artikel 103a Mediawet 1987. De wetgever verwijst als (enige) “*aangrijpingspunt*” voor de uitleg van de samenwerkingsnorm naar de voornemens tot samenwerking zoals opgenomen in de door de omroepvereniging opgestelde **beleidsplannen**. Indien daaraan geen uitvoering wordt gegeven kan de sanctiemogelijkheid worden ingezet, aldus de wetgever.
57. De wetgever heeft bij latere wetwijziging ook aangegeven dat daar geen wijzigingen in volgen: “*De specifieke taken van de NOS, uitgevoerd onder*

*verantwoordelijkheid van de raad van bestuur, zijn dezelfde als onder de huidige Mediawet.*²²

58. De bevoegdheid dient dus restrictief uit te worden gelegd. Dit is ook logisch gelet op het stelsel en de uitgangspunten daarvan in onderlinge samenhang bezien. De omroepverenigingen bezitten de autonomie qua vorm en inhoud. Het bestuur heeft een subsidiaire rol in het bevorderen van de samenwerking en het bijsturen.
59. Die conclusie wordt ondersteund door het feit dat de discussie over de samenwerking tussen de omroepen zoals besproken in de totstandkoming van de Mediawet 1987 zich nadrukkelijk richtte op een organisatorische samenwerking. Rode draad in de behandeling van het wetsvoorstel was namelijk het streven van de wetgever om het, toentertijd, versnipperde publieke-medialandschap een duidelijker signatuur te geven, door een betere, organisatorische samenwerking tussen de verschillende omroepen in geprofileerde ‘netten’. “Het gaat om het bieden van instrumenten ter verhoging van de kwaliteit en de onderscheidenheid van de publieke programmering.”²³
60. Op geen enkel moment in de geschiedenis van de Mediawet 2008 (noch in die van de Mediawet 1987 of zelfs de voorloper daar weer van of later) heeft het begrip samenwerking dus betrekking gehad op de inhoud van programma’s, laat staan op de journalistieke code. Het verband dat de Raad van Bestuur in zijn sanctiebesluit construeert tussen ‘samenwerking’ enerzijds en ‘journalistiek inhoudelijke kwaliteit’ anderzijds is dan ook op deze grond onjuist, in elk geval nieuw. De samenwerking binnen het bestel zoals verwoord in de Mediawet en zijn voorgangers, en zoals besproken in de Tweede Kamer (en daarbuiten), heeft altijd in het teken gestaan van een organisatorische samenwerking. Dat is wellicht anders voor het begrip sturing, waarover later meer. Maar langs dat begrip wordt de sanctie niet geconstrueerd.
61. In haar beleidsplan “De stem van Ongehoord Nederland” voor de concessieperiode 2022-2026 gaat ON! in hoofdstuk 7 in op haar plannen voor samenwerking met de andere omroepen in het bestel. Daarmee heeft ON! invulling gegeven aan de nadere criteria met betrekking tot de bereidheid tot samenwerking, zoals vermeld in de ‘Checklist aanvragen voor erkenning of voorlopige erkenning omroeporganisaties voor de periode 2022-2026’ van het ministerie van OCW.²⁴ Beoordeeld moet dus

---

²² Memorie van Toelichting, vergaderjaar 2007-2008, 31356, nr. 3: vaststelling van een nieuwe Mediawet.

²³ Handelingen I 1999/00, 26660, 21, p. 907.

²⁴ <https://open.overheid.nl/repository/ronl-431f83c0-7b62-455c-83a7-2134a436f6ba/1/pdf/2020-100%20Documenten%20Wob%20Ongehoord%20Nederland.pdf>

worden of ON! op het punt van samenwerking doet wat zij heeft toegezegd in haar beleidsplan. Die beoordeling heeft de Raad van Bestuur echter niet uitgevoerd.

62. Bovendien brengt de Mediawet 2008 in **artikel 7.11** eerste lid tot uitdrukking dat de bestuursrechtelijke handhaving van het bepaalde bij of krachtens deze wet in artikel 2.1 nadrukkelijk gelegen is bij het Commissariaat voor de Media, met uitzondering van enkele specifiek benoemde bepalingen. Artikel 2.1 tweede lid sub e, waarop de Raad van Bestuur aangrijpt, valt niet onder deze uitzonderingen. Dit impliceert dat het Commissariaat voor de Media bij uitsluiting bevoegd is om op dat artikel te acteren, en niet de Raad van Bestuur.
63. Het bestuur probeert zich langs de weg van het begrip samenwerking in **art. 2.2 Mediawet** indirect alsnog de toezichtsbevoegdheid en sanctiebevoegdheid toe te eigenen van hetgeen in art. 2.1 Mediawet is vastgesteld. Een bevoegdheid die naar de uitdrukkelijke letter der wet onmiskenbaar is voorbehouden aan het Commissariaat en volgens de wetshistorie ook omdat alle wijzigingen in de Mediawet dat begrip van de samenwerking nimmer hebben gewijzigd, zoals expliciet is aangegeven door de wetgever.
64. Het bestuur beroept zich op **artikel 2.2** van de Mediawet. De redenering van het bestuur is als volgt. In **lid 1** hiervan is bepaald dat het NPO het sturings- en samenwerkingsorgaan is voor *'de uitvoering van de publieke mediaopdracht...bedoeld in artikel 2.1.'* In **lid 2 sub a** wordt deze taak verder uitgewerkt. Daarin wordt aangegeven dat het NPO-bestuur *sturing* dient te geven en de *samenwerking dient te bevorderen met het oog op de publieke mediaopdracht.*
65. Van het bestuur wordt een houding gevergd die constructief is en dus aanstuurt op een goede samenwerking, ook en met name tussen omroepen die inhoudelijk tegengestelde ideeën en idealen hebben.
66. Hetgeen duidelijk is, is dat de bevoegdheid van het bestuur vooral beperkt is tot het bevorderen van het samenwerken in de sobere en enge organisatorische zin als hiervoor aangegeven, en de eventueel verder reikende bevoegdheid van de sturing met het oog op de publieke mediaopdracht -waarbinnen de waarde van het pluralisme en het afspiegelingsbeginsel het zwaarste wegen-. Op een andere manier valt de samenhang tussen artikel 2.1 en 7.11 Mediawet enerzijds, en artikel 2.2 Mediawet immers niet goed te duiden. Beslist niet in het licht van de wetshistorie die is aangehaald.

67. Dit maakt dat de strekking van artikel 2.2 Mediawet beperkt is. Via het bevorderen van de samenwerking kunnen de journalistieke kwaliteitseisen niet getoetst worden blijkens de letter van de wet en de wetshistorie.
68. Ten tweede, vanwege het feit dat de handhavingsbevoegdheid rechtstreeks is voorbehouden aan het Commissariaat en er geen uitzondering op wordt gemaakt.
69. Ten derde, als dit al anders was *-quod non-*, zou het oogmerk waarmee dit wel zou kunnen zeer beperkt zijn omdat het geheel dan moet worden gezien doorheen het prisma van het bevorderen van de samenwerking en deze vervolgens moet worden afgewogen tegenover alle andere publieke waarden die fundamenteeler zijn en dus zwaarder wegen. In artikel 2.1 Mediawet weegt het democratische afspiegelingsbeginsel en dat van de diversiteit en bescherming van minderheidsopinies zeer zwaar mee. Deze beperken daarmee het aan banden leggen van overtuigingen die maatschappelijk leven op grond van (niet-wettelijke) afgesproken abstracte journalistieke kwaliteitseisen. Abstracte kwaliteitseisen die gemakkelijk eenzijdig geïnterpreteerd kunnen worden vanuit de politieke bias van het bestuur.

Publieke mediaopdracht en mediadienst

70. Er wordt door het bestuur voetstoots aangenomen dat de bevoegdheid in art. 2.2 Mediawet, de (door het bestuur extensief begrepen) bevordering van de samenwerkingstaak ten behoeve van de publieke mediaopdracht, het toezicht hierop en de sanctiegrondslag hiertoe vindt in art. 2.154 van de Mediawet.
71. De Raad van Bestuur meent op grond van art. 2.154 Mediawet handhavend te mogen optreden wegens onvoldoende bereidheid tot samenwerking. Deze bepaling komt voort uit artikel 103a Mediawet 1987. De wetgever verwijst als (enige) *“aangrijpingspunt”* voor de uitleg van deze samenwerkingsnorm naar de voornemens tot samenwerking zoals opgenomen in de door de omroepvereniging opgestelde **beleidsplannen**. Indien daaraan geen uitvoering wordt gegeven kan de sanctiemogelijkheid worden ingezet, aldus de (oude) wetgever. De (latere) wetgever heeft bij latere wetswijziging ook aangegeven dat daar geen wijzigingen in volgen: *“De specifieke taken van de NOS, uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur, zijn dezelfde als onder de huidige Mediawet.”*²⁵ Deze bevoegdheid dient dus restrictief uit te worden gelegd. Hetgeen ook logisch is gelet op het stelsel en de uitgangspunten daarin alsmede de autonomie van de omroepen

---

²⁵ Memorie van Toelichting, vergaderjaar 2007-2008, 31356, nr. 3: vaststelling van een nieuwe Mediawet.

qua vorm en inhoud. Deze conclusie wordt ondersteund door het feit dat de discussie over de samenwerking tussen de omroepen zoals besproken in de totstandkoming van de Mediawet 1987 zich nadrukkelijk richtte op een organisatorische samenwerking.”²⁶

72. Op geen enkel moment in de geschiedenis van de Mediawet 2008 (noch in die van de Mediawet 1987 of zelfs de voorloper) heeft het begrip ‘samenwerking’ dus betrekking gehad op de inhoud van programma’s, laat staan op de journalistieke kwaliteitseisen. Het verband dat de Raad van Bestuur in zijn sanctiebesluit construeert tussen ‘samenwerking’ enerzijds en ‘journalistiek inhoudelijke kwaliteit’ anderzijds is dan ook op deze grond onjuist. De samenwerking heeft altijd in het teken gestaan van een organisatorische samenwerking met het oog op de uitvoering van de publieke mediaopdracht.
73. Dat is wellicht anders voor het begrip ‘sturing’ als opgenomen in artikel 2.2 Mediawet, waarover later meer. Doch langs het begrip ‘sturing’ zijn de sancties niet geconstrueerd.
74. Bovendien brengt de Mediawet in **artikel 7.11** eerste lid tot uitdrukking dat de bestuursrechtelijke handhaving van het bepaalde bij of krachtens deze wet in artikel 2.1 Mediawet nadrukkelijk gelegen is bij het Commissariaat voor de Media, met uitzondering van enkele specifiek benoemde bepalingen. Artikel 2.1 tweede lid sub e, waarop de Raad van Bestuur aangrijpt, valt niet onder deze uitzonderingen. Dit impliceert dat het Commissariaat voor de Media rechtens bij uitsluiting bevoegd is om op dat artikel te acteren, en niet de Raad van Bestuur.
75. Het NPO bestuur probeert zich langs de weg van het begrip ‘samenwerking’ in art. 2.2 Mediawet desalniettemin indirect de toezichtsbevoegdheid en sanctiebevoegdheid toe te eigenen over de waarden die volgens art. 2.1 Mediawet de mediaopdracht vormen. De Raad van Bestuur geeft dus aan dat zijzelf ook bevoegd is naast het Commissariaat. Het bestuur zou specifiek toezicht mogen uitoefenen. Als het NPO bestuur daarin zou falen dan zou het Commissariaat alsnog als systeemtoezichthouder kunnen en mogen ingrijpen. Een mooi verhaal, ware het niet dat hierover niets, maar dan ook niets in de wet staat. Zelfs als het Commissariaat voor de Media -mede door contacten met de Raad van Bestuur naar het lijkt- hier inmiddels ook zo over denkt, is wettelijk gezien alleen het Commissariaat voor de Media bevoegd om te sanctioneren op grond van de journalistieke kwaliteitseisen.

---

²⁶ Handelingen I 1999/00, 26660, 21, p. 907.

76. Voorgaande maakt ook dat de strekking van artikel 2.2 Mediawet beperkt is. Via het bevorderen van de samenwerking kunnen de journalistieke kwaliteitseisen niet getoetst worden.
77. Er wordt bovendien door het bestuur voetstoots aangenomen dat de bevoegdheid in art. 2.2 Mediawet, de bevordering van de samenwerkingstaak ten behoeve van de publieke mediaopdracht geheel correspondeert met de sanctioneringsgrondslag hiervoor in art. 2.154 van de Mediawet.
78. Waar in artikel 2.2 Mediawet echter wordt gesproken van het bevorderen van de samenwerking met het oog op de uitvoering van de publieke mediaopdracht, wordt in artikel 2.154 Mediawet gewag gemaakt van een bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. Hetgeen een aanwijzing vormt dat de bevoegdheid van 2.154 Mediawet een andere strekking, reikwijdte en kwalitatief licht omvat.²⁷
79. De definitie van mediadienst, zo volgt uit de begripsbepalingen in art. 1.1 van de Mediawet en de wetshistorie, is beperkter.²⁸ De mediadienst is in artikel 1.1 Mediawet gedefinieerd als *“dienst die bestaat uit het verzorgen van media-aanbod doormiddel van openbare elektronische communicatiewerken als bedoeld in artikel 1.1 van de Telecommunicatiewet, waarvoor de verzorger redactionele verantwoordelijkheid draagt”*.
80. We kunnen een aantal dingen afleiden hieruit. Ten eerste dat met het begrip ‘mediadienst’ niet wordt bedoeld op het media-aanbod, dus niet op het inhoudelijke product. Het gaat om de dienst, de service, die via de elektronische communicatiewerken de inhoud verzorgt. In andere woorden het gaat bij het begrip mediadienst om de organisatorische infrastructuur die mediaproducten verzorgt. In de sanctiebevoegdheidsbepaling van artikel 2.154 Mediawet is dus kennelijk bewust gekozen voor het begrip publieke mediadienst. De sanctie op grond van de samenwerkingsnorm ziet derhalve toe op organisatorische aspecten van het

---

²⁷ *A fortiori* kan en mag evenmin, zoals de Raad van Bestuur doet, uit de vereisten voor een succesvolle aanvraag als bedoeld in art. 2.32 Mediawet of het bepaalde in 2.33 Mediawet worden afgeleid dat alle vereisten van de publieke mediaopdracht voor de aanvraag tevens integraal onderdeel uitmaken van het toezichtsbereik van het bestuur *ten behoeve van de landelijke publieke mediadiensten* als bedoeld in 2.154 Mediawet.

²⁸ *“De begrippen mediadienst en media-aanbod zijn de overkoepelende begrippen voor alle vormen van verzorging van elektronische producten met beeld (waaronder ook tekstbeelden) of geluid en de verspreiding daarvan via elektronische communicatienetwerken onder de redactionele verantwoordelijkheid van de verzorger van de dienst...Dit sluit ook goed aan bij de definitie van media-dienst van de herziene Televisierichtlijn: die ziet blijkens overweging 16 van de herzieningsrichtlijn ook alleen op diensten die als economische activiteit worden aangeboden. Het begrip «dienst» correspondeert met het Engelse begrip «service»: een geheel van activiteiten waarmee het publiek wordt bediend. Het begrip media-aanbod is het overkoepelende begrip voor inhoudelijke elektronische producten die via elektronische communicatienetwerken verspreid worden.*

samenwerken binnen het publiek bestel, niet op inhoudelijke maatstaven en materiële waarden als dat van de waarachtigheid, feit-mening distinctie, onvoldoende doorvragen bij aantoonbaar onjuiste informatie. Terwijl de Raad van Bestuur een sanctie oplegt langs de weg van deze materiële en inhoudelijke waarden. De inhoud van de programma's zou niet aan de journalistieke beginselen voldoen zoals dat van waarachtigheid en de feit/mening distinctie en daarmee de journalistieke code schenden. En op zijn beurt dus de inhoudelijk getoetste samenwerkingsverplichting. Artikel 2.154 Mediawet staat deze bevoegdheid niet toe, althans kent deze materiële bevoegdheid niet toe aan de Raad van Bestuur.

81. Het begrip media-opdracht als geopperd in artikel 2.2 Mediawet, is daarentegen blijkens de definitie in artikel 2.1 lid 1 Mediawet, ruimer en ziet toe op het verzorgen van mediadiensten door het aanbieden van media-aanbod dat volgens lid 2 voldoet aan de fundamentele waarden als genoemd in artikel 2.1 lid 2.²⁹ Het begrip media-opdracht reikt dus verder en zoomt naast op de organisatorische dienstverleningskant vooral verder in op de inhoud en de waarden die hiermee vervuld (dienen te) worden.
82. Er lijkt in artikel 2.154 Mediawet dus met opzet gekozen te zijn voor een enger begrip. Een enger begrip dat toeziet op de organisatorische aspecten en de technische kant van de service, dus niet op de inhoudelijke producten en de publieke waarden zoals die van de journalistieke kwaliteitseisen. Derhalve is de bevoegdheid in 2.154 Mediawet nog enger bedoeld dan het reeds enge begrip 'samenwerking' in art. 2.2 Mediawet. Beide reiken in elk geval niet verder dan de organisatorische aspecten van de dienstverlening.

Uitbreiding bevoegdheden 2016

83. De bestuurlijke bevoegdheden in art. 2.2 Mediawet zijn in 2016 weliswaar uitgebreid, zoals de Raad van Bestuur terecht aangeeft. Alleen zien deze uitbreidingen slechts toe op de sturingsrol van het bestuur, niet op de samenwerkingsnorm. En die uitbreiding was vooral om de diversiteit te bevorderen, niet zoals de Raad van Bestuur kennelijk meent om de toch al gebrekkige diversiteit nog verder te verkleinen. En al helemaal niet om de inhoudelijke toets aan de journalistieke beginselen te verbinden aan de samenwerkingsnorm. Daar is met geen enkel woord over gerept terwijl dit volstrekt tegen het oogmerk in gaat van de uitbreiding van het sturingsbegrip. Die uitbreidingen raken de onderhavige materie dus niet.

---

²⁹ Memorie van Toelichting, vergaderjaar 2007-2008, 31356, nr. 3: vaststelling van een nieuwe Mediawet.

84. De restrictieve bedoelingen van de vroegere wetgeving zijn duidelijk. Voor zover het bestuur meent dat de wetswijzigingen in 2016 hier verandering in hebben aangebracht, en het bestuur dus via het aansturen en het bevorderen van de samenwerking wel gaat over de publieke waarden, waarvan de journalistieke kwaliteitseisen een element vormen, nog het volgende. Die wijzigingen hebben plaatsgevonden met het oog op het vergroten van de efficiëntie³⁰, slagkracht en de waarde van diversiteit³¹ en het pluralisme.³²
85. We lezen in de parlementaire stukken: *“Op dit moment is de programmering nog te veel een compromis, waarbij individuele belangen van omroeporganisaties een optimale publieke programmering in de weg staan. Creativiteit buiten het publieke bestel blijft te vaak onbenut doordat externe partijen alleen toegang tot het bestel hebben via de omroeporganisaties, terwijl zij **de pluriformiteit** van de programmering kunnen vergroten.”*³³
86. De basis voor de wetswijziging van de Mediawet in 2016 betreft de visiebrief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 13 oktober 2014 aan

---

³⁰ Memorie van Toelichting, vergaderjaar 2012-2013, 33541 nr. 3: *“Ook in het eerdergenoemde efficiencyonderzoek, dat ten grondslag ligt aan dit wetsvoorstel, wordt onderstreept dat voor de realisatie van een belangrijk deel van de geïdentificeerde besparingsmogelijkheden krachtige sturing door de raad van bestuur noodzakelijk is, met name waar deze gerelateerd zijn aan het creëren van meer continuïteit in de programmering. Alleen wanneer de coördinatiekracht van de raad van bestuur in stand blijft of bij voorkeur wordt versterkt, kan het de verschillende partijen in het bestel lukken om in gezamenlijkheid tot vereenvoudiging van de primaire processen te komen, en tot modernisering van de gehele organisatie, zonder dat de kwaliteit en de pluriformiteit van het media-aanbod achteruitgaan.”*

³¹ Commissie Brouwer-Korff (2009). De publieke omroep: het spel, de spelers, het doel. Rapport van de visitatiecommissie landelijke publieke omroep 2004–2008: *“De visitatiecommissie constateert dat de manier waarop in het huidige publieke bestel de selectie van ledengebonden omroepen plaatsvindt, belangrijke tekortkomingen vertoont. Ten eerste leidt het grote aantal spelers tot ingewikkelde bestuurlijke processen en versnippering van zendtijd en middelen. Deze problemen dreigen toe te nemen naarmate er meer nieuwe spelers bijkomen en er geen afvallen. **Ten tweede is het bestel onvoldoende representatief. Bepaalde bevolkingsgroepen of maatschappelijke stromingen worden niet of te weinig bediend.** Het huidige systeem van toetreding gebaseerd op omroeplidmaatschap waarborgt niet zondermeer dat de beoogde representativiteit tot stand komt. Ook nieuwe spelers dragen daar niet per definitie aan bij. Mensen kunnen tegen geringe vergoeding lid worden van een omroep en zelfs van diverse omroepen tegelijkertijd en sommige omroepen maken gebruik van onorthodoxe middelen om leden te werven (vakantiehuisjes, koppeling met het lidmaatschap van een krant, cadeautjes). **Ten derde is er overlap in het aanbod en bereik van doelgroepen bij de huidige omroepen, terwijl er tegelijkertijd blinde vlekken zijn. De huidige constellatie garandeert voorsnog onvoldoende dat de beoogde pluriformiteit en diversiteit in het aanbod en bereik daadwerkelijk tot stand komen.”***

³² *“De voorgestelde nieuwe bevoegdheid van de NPO om afspraken te maken met externe partijen biedt een grote kans om **de pluriformiteit** te vergroten... De NPO krijgt wel **een grotere, sturende rol**, maar de omroeporganisaties blijven de partijen die verantwoordelijk zijn voor de vorm en inhoud van het media-aanbod. Gelet op het belang **van pluriformiteit** introduceer ik in de wettelijke procedure voor het tot stand komen van het concessiebeleidsplan een extra waarborg. In de wet wordt de verplichting opgenomen voor de Raad voor cultuur en het Commissariaat om in hun advies over het plan aandacht te besteden aan hoe daarin vorm wordt gegeven aan de pluriformiteit van het media-aanbod.”* 34 264-7 Wijziging van de Mediawet 2008 in verband met het toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst (p. 43).

³³ Memorie van toelichting, vergaderjaar 2014-2015, 34264 nr. 3 p.5

de Voorzitter van de Tweede Kamer.³⁴ De brief ziet op de gewenste toekomst van het mediabeleid en op het bepalen van de richting die nodig is om de publieke omroep klaar te maken voor de toekomst. In deze brief wordt veelvuldig gerefereerd aan het advies van de Raad voor Cultuur, *de tijd staat open* van 27 maart 2014.³⁵ Voornoemd advies vormt op zijn beurt weer de basis voor de visiebrief van de staatssecretaris. Het kabinet heeft immers de Raad voor Cultuur gevraagd om een verkenning uit te voeren met betrekking tot het toekomstig bestendig maken van de publieke omroep.³⁶ De Raad voor Cultuur schrijft hierover: *“In Nederland is pluriformiteit daarbij een kernwoord. Pluriformiteit heeft allereerst te maken met variatie aan invalshoeken en opvattingen.”*³⁷ En *“Zo’n wet maakt een opener bestel mogelijk, met meer partners en veel meer verschillende samenwerkingsvormen. Op die manier werken er meer spelers met een grotere, gezamenlijke creatieve kracht aan een bestel dat **pluriformiteit en diversiteit – eigentijds georganiseerd en vormgegeven** – als voornaamste opdracht heeft. Kijkers, luisteraars en gebruikers staan daarbij centraal...;”*³⁸

87. In de MvT lezen we voorts: *“Deze publieke waarden zijn al opgenomen in de publieke mediaopdracht (artikel 2.1, Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 264, nr. 3 8 tweede lid, onder a t/m f). Het gaat dan bijvoorbeeld om de opdracht dat het media-aanbod van de publieke omroep pluriform, onafhankelijk, kwalitatief hoogwaardig en voor iedereen toegankelijk moet zijn. Ook heeft de publieke omroep de taak om in zijn programmering een evenwichtige representatie te bieden van alle bevolkingsgroepen. In dit wetsvoorstel wordt in de opdracht aan de publieke omroep, door een toevoeging aan de aanhef van artikel 2.1, tweede lid, expliciet genoemd dat dit publieke waarden zijn, dat de publieke omroep daaraan moet voldoen. Dit laatste betekent dat de publieke omroep zich meer bewust moet zijn van zijn omgeving. De publieke omroep heeft de opdracht om een **breed publiek te bereiken**. Met programma’s die een breed publiek aanspreken of juist gericht zijn op **specifiekere of kleinere doelgroepen.**”*³⁹

---

³⁴Kamerstukken 32 827, vergaderjaar 2014/2015, BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Den Haag, 13 oktober 2014.

³⁵ Raad voor Cultuur, *de tijd staat open*, een advies over een toekomstbestendige publieke omroep, 27-03-2014.

³⁶ Adviesaanvraag: Kamerstuk 32 827, nr. 59.

³⁷ Raad voor Cultuur, *de tijd staat open*. p. 4

³⁸ Raad voor Cultuur, *de tijd staat open*. p. 63

³⁹ Wijziging van de Mediawet 2008 in verband met het toekomstbestendig maken van de publieke mediadienst, memorie van toelichting, Vergaderjaar 2014–2015, pagina 8.

88. Dit betekent dat de NPO door de wetwijziging in 2016 niet meer een samenwerkings- en coördinatieorgaan is, maar sturings- en samenwerkingsorgaan. Wat opvalt is dat het begrip *samenwerking*, als gezegd, niet is veranderd. Dit begrip heeft de oude (restrictieve) betekenis behouden. Enkel de coördineringsrol is gewijzigd naar een sturingsrol. En dit om te zorgen voor meer openheid, pluriformiteit en creatieve competitie.
89. Dus, het bestuur heeft geen uitbreiding gekregen van de bevoegdheden als samenwerkingsorgaan. Het bestuur is derhalve niet bevoegd om via die taak van het toezicht op de samenwerking de journalistieke kwaliteitseisen te handhaven.
90. Als het bestuur de wettelijke bevoegdheid door een uitbreiding wel zou hebben gehad, *quod non*, om langs de weg van het bevorderen van de samenwerking sanctionerend op te treden bij (beweerdelijke) journalistieke onvolkomenheden, dan blijkt uit de wetsgeschiedenis, dat deze bevoegdheid en taak in het licht gezien moet worden van met name de efficiëntie, het pluralisme en het weerspiegelingsbeginsel. Die waarden zijn fundamentele en gewichtiger, zowel volgens het EHRM maar dus ook volgens onze wetgever. Beslist ook in ons medialandschap dat de maatschappelijke opvattingen onvoldoende weerspiegelt.
91. Bovendien is het begrip in art. 2.154 Mediawet, als gezegd, zeer eng. En daar is nimmer een wijziging in aangebracht.
92. Voorts is het zo dat het wettelijk verankerde instituut van de NPO Ombudsman ten tijde van de uitbreiding van de sturingsrol in artikel 2.2 nog niet bestond. De gedachte is dus nooit geweest om de rol van de Raad van Bestuur te vergroten om daarmee vervolgens grondslag te creëren voor sancties op grond van vermeende schendingen van de journalistieke kwaliteitseisen langs de weg van de samenwerkingsnorm. Deze gekunstelde weg is ingegeven vanuit de ambitie van machtsusurpatie en mist wettelijke grondslag.
93. In het voorgaande bleek dat wij, grammaticaal, wetssystematisch, wetshistorisch en teleologisch, af dienen te leiden dat het toezicht op *de bereidheid tot samenwerking dat ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst* niet hetzelfde is als het toezicht van het Commissariaat op *de publieke mediaopdracht*. De eerste heeft een veel enger oogmerk gericht op service/diensten en is niet gericht op de mediainhoud.
94. Kortom, de Raad van Bestuur ontbeert de bevoegdheid tot het opleggen van elk van de drie opgelegde sancties aan ON!.

Ad absurdum

95. Nogmaals, duidelijk blijkt uit artikel **7.11 Mediawet** dat de wetgever uitdrukkelijk een overlap in toezichtsbevoegdheden tussen het Commissariaat en het NPO bestuur heeft willen voorkomen. Als de lezing van de wet als geopteerd door het bestuur juist zou zijn, en het bestuur dus langs de weg van het criterium van *de onvoldoende samenwerking* (ex art 2.2 Mediawet) alsnog zou gaan over alle vereisten van de publieke mediaopdracht als genoemd in artikel 2.1 Mediawet, waaronder het beginsel van de journalistieke kwaliteitseisen, dan zou dit impliciet betekenen dat het Commissariaat niet meer handhavend mag optreden ten aanzien van de vereisten van de mediaopdracht, omdat het bestuur hier indirect al over zou gaan via artikel 2.2 Mediawet. Dit is een *ad absurdum*. Hetgeen eens te meer betekent dat de extensieve interpretatie van het bestuur niet juist kan zijn. Toezicht op de samenwerking is nimmer bedoeld als een opstap voor toezicht op de journalistieke kwaliteiten door het bestuur.
96. Door desalniettemin tot een strafoplegging over te gaan maakt de Raad van Bestuur zich schuldig aan een schending van het legaliteitsbeginsel (het beginsel van wetmatigheid van bestuur) en een overtreding van het beginsel van ‘détournement de pouvoir’ (art. 3:3 Awb).
97. Volgens hetgeen door de Raad van Bestuur tijdens de hoorzitting in het kader van de eerste sanctie naar voren is gebracht zou zij zelf specifiek toezicht mogen uitoefenen. Als het bestuur daarin zou falen dan zou het Commissariaat voor de Media alsnog als systeemtoezichthouder kunnen en mogen ingrijpen.⁴⁰ Een mooi verhaal, ware het niet dat hierover niets in de wet staat. Ook in de wetshistorie is hierover niets te berde gebracht. Aanwijzing dat de extreem extensieve interpretatie van het bestuur, die voor een botsing zorgt vanwege het bepaalde in artikel 2.1 juncto 7.11 Mediawet met de bevoegdheden van het Commissariaat voor de Media haar in vreemde bochten doet wringen om alsnog met een oplossing te komen voor een praktijk die dogmatisch en rechtens niet gegeven is. Het betreft ook slechts een door het bestuur zelf gepercipieerd probleem omdat haar vermeende bevoegdheid rechtens niet bestaat. Hetgeen dus blijkt uit het gegeven dat deze verzonden taakverdeling door de wetgever niet voorzien en besproken is.

---

⁴⁰ voornemen, punt 52

De juridische criteria en de toepassing op de feiten

98. Uit het voorgaande juridische kader blijkt dat, bij een ingrijpen door sanctionering in de mediaproducties -die journalistiek gezien onvolkomen zouden zijn- gelet op de grove inbreuk hiervan op de persvrijheid: (I) de feiten waaruit zou blijken van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie/schending journalistieke beginselen zeer helder afgebakend (II) en concreet omschreven dienen te zijn. Het dienen gevallen te betreffen die door een redelijk persoon *zonder politieke bias* aangemerkt kunnen worden als (III) evidente gevallen van aantoonbaar onjuiste informatie dan wel van schendingen van andere journalistieke beginselen (IV) die een patroon vormen alsmede (V) na weging van alle (overige) fundamentele democratische belangen (VI) een zeer aanzienlijke schending constitueren (VII) die een (voldoende) bij wet voorzien ingrijpen in de vorm van een sanctie (VIII) noodzaakt en (IX) rechtvaardigt in het belang van de door het EVRM aangegeven *legitimate aims* en het nagestreefd pluralisme.
99. (I, II en III) Het bestuur gewaagt het volgende over de grondslag van het voornemen tot een derde sanctie: *“Het wederom stelselmatig schenden van de regels uit de Code vormt dan ook een uiting van onvoldoende samenwerking. Uit Rapport 2 blijkt dat in de periode van 16 augustus tot 1 november 2022 sprake was van een patroon van schendingen van de Code door ON! in haar uitzendingen.”*⁴¹ En: *“presentatoren introduceren zelf in het gesprek onjuiste informatie vanuit meningen en beweringen als feiten...”*⁴² Feiten waaruit concreet en duidelijk zou blijken dat sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie zijn uit het voornemen niet gebleken. ON! bestrijdt ook dat daar sprake van is.
100. Door ON! is eerder toegegeven met betrekking tot de uitzending van 19 september 2022 dat de context bij het filmpje en bepaalde uitingen beter weergegeven had kunnen en mogen worden, ook al is onmiskenbaar duidelijk voor een objectieve beoordelaar dat de uitzending als geheel als doel had duidelijk te maken dat racisme iets is wat we van alle kanten dienen te bestrijden. De tweede sanctie heeft echter reeds betrekking op de uitzending van 15 september 2022, waardoor deze verder buiten beschouwing wordt gelaten hier.
101. De NPO Ombudsman geeft aan dat het faciliteren van gasten op zichzelf mag, maar dat het faciliteren van aantoonbaar onjuiste informatie niet kan zonder de

---

⁴¹ Voornemen Sanctie III, punt 39.

⁴² Voornemen Sanctie III, punt 40

journalistieke code te schenden.⁴³ Aangegeven wordt dat betrouwbare informatie in een debat nodig is en dus feitelijke fundering behoeft, ook als het om opinies gaat.⁴⁴ Het past niet om de interpretatie van de feiten te laten passeren zonder check of doorvragen. De onderliggende feiten moeten kloppen, wordt gesteld. En dat zou vaker niet het geval zijn geweest, ook naar de mening van het publiek dat veel geklaagd heeft.⁴⁵ Volgens de Ombudsman vraagt het publiek om *“fatsoen, integriteit, journalistieke onafhankelijkheid en de verwachting niet nodeloos gekwetst te worden. Niet alles dat juridisch mag, hoeft gedaan te worden. De oudste journalistieke code stelt als regel ‘do no harm’ als dat voor het grote goed niet strikt noodzakelijk is. Dat heeft niets te maken met politieke correctheid. Dat is, simpelweg, een kwestie van professionele ethiek.”*⁴⁶

102. ON! wenst allereerst op te merken dat het niet de taak is van de Ombudsman om te bepalen wat fatsoen is en wanneer een politieke discussie of een bespreking van een maatschappelijk belang *nodeloos* kwetsend is, juist wanneer fatsoensgrenzen en maatschappelijk gevoelige begrippen zelf ter discussie worden gesteld in het publiek debat. De maatschappij is gepolariseerd. Er zijn verschillende mensbeschouwingen en maatschappij- en fatsoensbeschouwingen die op elkaar botsen. Dit mag ook in een democratie. Het politieke engagement van de Ombudsman blijkt een andere dan die van Ongehoord Nederland. Dat kan en mag ook, de politieke bias die hier echter mee samenhangt vraagt volgen Europese aanbevelingen en jurisprudentie om grote terughoudendheid en mitigatie bij de toetsing aan criteria als de waarachtigheid, feitelijheid, fatsoenlijkheid en betrouwbaarheid van tegengestelde politieke uitingen en bij het toebedelen van het predicaat ‘aantoonbaar onjuiste informatie’.
103. Als andere visies dan de progressief-liberale op feiten, fatsoen, moraal en politiek niet naar voren gebracht mogen worden dan is de discussie bij voorbaat uitgesloten en is het democratische denkwerk en proces onmogelijk gemaakt. Dit de doodsteek voor de democratie. Het kwalificeren van beweringen van gasten als ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ dient daarom aan zeer zware (bewijs)criteria te voldoen alvorens deze kan dienen als grondslag voor een sanctie.
104. Opvallend is hierbij dat het verzoek om verduidelijking ten aanzien van de vragen door de Ombudsman nimmer zijn beantwoord. Uit de summiere reactie die werd gegeven naar aanleiding van de vragen blijkt dat ON! verwijst naar bronnen met

---

⁴³ Rapport II, p. 19

⁴⁴ Rapport II, p. 19

⁴⁵ Rapport II, p. 20

⁴⁶ Rapport II, p. 22

andere conclusies dan de NPO Ombudsman voorstaat. Door eenzijdig voor rechter te spelen omtrent wat waar is en wat aantoonbaar onjuist in dit debat, keurt de slager zijn eigen vlees. Iets wat we met ons allen niet moeten willen binnen een democratie.

105. Er is dus nooit een antwoord gekomen op de verduidelijkingsvragen van ON! en de vraag naar documentatie ter schraging van het verstrekkende standpunt dat sprake zou zijn van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ zijdens de Ombudsman. Het NPO bestuur heeft kennisgenomen van die verduidelijkingsvragen en verzoeken in de bijlagen bij het tweede rapport. Ondanks de betwisting en de onduidelijkheid omtrent de adstructie van de Ombudsman heeft het bestuur niets concreets opgemerkt omtrent waarom zij alsnog vindt dat er daadwerkelijk sprake is hiervan in de door de Ombudsman genoemde gevallen. De staving daarvan ontbreekt en daarmee is het voornemen onvoldoende zorgvuldig tot stand gekomen en onvoldoende gemotiveerd.

De journalistieke kwaliteitseisen

106. Bij de beoordeling van de naleving van de journalistieke kwaliteitswaarden dienen we ons te beseffen dat waarden interpretatieve concepten zijn. Concepten die vanuit verschillende politieke visies en paradigma’s verschillend kunnen worden uitgelegd binnen een pluralistisch bestel. Dit is inherent aan de diversiteit die de Mediawet en het EVRM nastreven. Dit noopt, zoals we zagen ook volgens het EHRM, tot grote terughoudendheid bij de beoordeling van wat als aantoonbaar onjuiste informatie kan worden aangemerkt om het vervolgens te verbieden door middel van sancties. Het gevaar bestaat anders dat dominante organen in het publieke bestel voor rechter en poortwachter gaan spelen omtrent wat als (welgevallige) Waarheid door mag. Dit is dan mogelijk gemotiveerd vanuit, in elk geval verpakt als zijnde, het beschermen van de kijker tegen aantoonbaar onjuiste informatie (misinformatie en desinformatie). In tijden waarin wij deze termen veelvuldig horen dienen wij kritisch te kijken naar de machtige en dominante groepen die dit claimen.
107. De definitie die de NPO Ombudsman hanteert wanneer zij wijst op ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ is dat *“het gaat om informatie die wordt gedeeld die aantoonbaar onjuist is volgens experts, databases en onderzoeken van feitelijk en onpartijdig geaccepteerde instellingen en organisaties”*. Deze definitie wordt door ON! bestreden. Want men begeeft zich hierbij op bijzonder glad ijs. Welke experts en databases worden geraadpleegd? Wie bepaalt welke goed genoeg zijn? Welke instellingen en organisaties zijn onpartijdig en wat doe je als verschillende experts, databases en organisaties elkaar tegenspreken of wanneer een minderheid van

experts de consensus hierover bekritiseert? In het verleden is al vaker gebleken dat een kritische minderheid uiteindelijk gelijk bleek te hebben. Wie bepaalt waar die grenzen liggen. De NPO Ombudsman? Die is toch niet alwetend of gekwalificeerd hiervoor. Hoe komt de NPO Ombudsman aan de legitimiteit om de grootste menselijke en maatschappelijke vragen voor ons te mogen beantwoorden? Betekent dit bijvoorbeeld ook dat de bewering dat Jezus na drie dagen uit de dood is herrezen niet meer naar voren gebracht kan worden omdat er een dominante wetenschappelijke consensus is omtrent dat dit biologisch gezien onmogelijk is?

108. Reden ook dat wetenschapsfilosofisch geen helder onderscheid tussen feit en mening gemaakt kan worden. Het door de NPO-Ombudsman gehanteerde strikte onderscheid tussen feit en mening door ON! wordt betwist. ON! stelt zich op het standpunt dat er maar in een zeer beperkt aantal gevallen sprake zal zijn van een door allen gedeeld predicaat *feit*: het gaat dan om categorieën van strikt wiskundige aard ($1+1=2$) en waarnemingen ('er staan tien mensen op het plein'). Wanneer een uitspraak buiten deze categorieën valt, zal er epistemisch sprake zijn van een beweerdelijk feit vanuit een bepaald mens-, maatschappij- en of wereldbeeld.
109. Gesteld kan worden dat er volgens ON! in de meeste journalistieke programma's maar zeer zelden feiten worden besproken die onomstotelijk vaststaan. Indien dit wel het geval zou zijn, zou het dan hoogstwaarschijnlijk dus voornamelijk gaan om zaken van wiskundige aard of zaken die algemeen verifieerbaar zijn. Te denken valt aan uitspraken als: "de tafel is wit", "er staan twaalfhonderd mensen op de foto" en "het regent buiten". Naast deze zeer duidelijk afgebakende categorie wordt het eigenlijk direct lastiger definiëren als het om maatschappelijk kwalitatieve duidingen gaat. Of wit een mooie kleur is, is bijvoorbeeld voor discussie vatbaar. Of twaalfhonderd mensen op een demonstratie veel is, hangt af van wie je het vraagt. Of regen normaal is in de tijd van het jaar of zelfs of motregen als regen moet gelden hangt af van je visie op dit onderwerp. Het onderscheid tussen beide is kortom lastig te maken.
110. ON! gaat als volgt te werk: iemand wordt uitgenodigd op basis van expertise of functie in het politieke of maatschappelijk debat. In een journalistiek itemfilmpje wordt de context van het besproken onderwerp toegelicht waarbij journalistiek hoor en wederhoor wordt toegepast. Daarna wordt de uitgenodigde persoon gevraagd naar zijn interpretatie of duiding (gezien het feit dat het een "opinie- en duidingsprogramma" betreft hoeft dit geen verdere uitleg). Voorts bevrage de presentatie de persoon op de argumenten die door hem of haar worden aangedragen ter onderbouwing van zijn of haar standpunt. Dit gebeurt bijvoorbeeld door tegenargumenten aan te dragen.

111. ON! gaat ervan uit dat het voornamelijk belangrijk is voor het publiek om te worden voorgelicht over het standpunt van uitgenodigde personen: waarom denken zij op een bepaalde manier? Hoe gaan zij om met tegenargumenten? Wat is hun oplossing? Ook de NPO Ombudsman beschrijft in een artikel van 19 mei 2023 dat er verschillende stijlen van interviewen zijn en geeft aan dat het een programma vrijstaat zelf een keuze te maken wat betreft interviewstijl.
112. De vraag rijst waarom de NPO-Ombudsman onze interviewstijl eerder als problematisch aanduidde. Het is namelijk juist ON! die, in tegenstelling tot de visie van de NPO-Ombudsman en de NPO, voldoet aan de Mediawet die stelt dat de publieke omroep een samenbindende factor in onze democratische samenleving moet zijn. ON! geeft gasten met een minderheidsstandpunt de mogelijkheid hun standpunt uit te leggen en toe te lichten. Hiermee wordt de informatievoorziening in het democratisch landschap volledig(er) – dit wordt ook beschreven in het beleidsplan van ON! op basis waarvan de omroep is toegelaten tot het publieke bestel. Het is in een democratie niet aan de machthebbers (waartoe degenen met het meerderheidsstandpunt behoren) maar aan het volk om te bepalen wat de koers van het land moet zijn. Het volk kan deze afweging enkel maken indien zij op de hoogte wordt gesteld van alle visies, ook die van de minderheid. ON! voorziet hiermee in een essentiële functie binnen een democratische samenleving.
113. De NPO stelt dat bovenstaande met zich meebrengt dat ON! zegt niet gehouden te zijn om te controleren of de informatie die zij brengt in overeenstemming is met de opvatting van de waarheid zoals die door de meerderheid wordt geaccepteerd. Dat klopt inderdaad: hetgeen dat door de meerderheid wordt geaccepteerd is namelijk niet per se de waarheid. Dat is nu juist de reden dat ON! is toegelaten tot het publieke omroepenbestel: in een ingewikkelde maatschappij als de onze is er als vanzelfsprekend discussie over vraagstukken van politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke aard.
114. Het standpunt van het bestuur en de Ombudsman omtrent het strikte onderscheid tussen feiten en meningen is naïef. Er wordt in reactie op het standpunt van prof. Cliteur, die aangeeft dat volgens de Ombudsman verantwoording afgelegd moet worden voor opvattingen die afwijken van de consensus- is, het volgende gezegd door het bestuur: *“De consensus is echter een term die niet ziet op feiten maar in overeenstemming met meningen.”*⁴⁷

---

⁴⁷ Voornemen Sanctie III, punt 44.

115. Het bestuur is kennelijk niet op de hoogte van de breed gedragen wetenschapsfilosofische consensus dat alle heersende (wetenschappelijke) theorieën beweringen zijn die door een consensus in het speelveld van deskundigen als waarheid worden aangenomen (zie onder andere de werken van Thomas Kuhn, Lakatos, Popper, MacIntyre en velen meer). Paradigma's verschillen over wat de feiten (stand van zaken) zijn. Zie in dit kader ook de beide rapporten van prof. Cliteur (**Bijlage I** en **Bijlage II**).

116. Het mediabestel is er ook om een pluralisme van paradigma's te tonen en te laten botsen, zodat in die wrijving de opinies van burgers zich kunnen ontwikkelen en een burger voor een eigen paradigma en een eigen visie op de feiten kan kiezen. Het is niet aan het bestuur om zulke interpretatieve concepten en waarden naar eigen politieke en morele visie en ideologie in te kleuren door de eigen overtuigingen feiten te noemen. Dit is wat er nu gebeurt. De intellectuele strijd draait juist om wie gelijk heeft ten aanzien van wat de feiten zijn. Door op grond van de eigen (politieke) waarheidsvisie op de feiten alle alternatieve blikken hierop uit te sluiten, doden de Ombudsman en het bestuur het democratische debat. Het is erg gevaarlijk voor ons aller individuele vrijheid om personen die zulk een naïef hard onderscheid maken tussen mening, bewering en feit zonder enige terughoudendheid een oordeel te laten vellen over de waarachtigheid, betrouwbaarheid en aantoonbare onwaarheid van uitlatingen.

117. De woorden van Ronald Plassterk (oud-minister van OCW en de voorganger van Gunay Uslu) in de Telegraaf maken concreter wat ON! hier bedoelt:

“D66 vindt de vrije pers ingewikkeld. D66-Kamerleden stellen dat hun D66-staatssecretaris de omroep ON moet stoppen, omdat hij onwaarheden verkondigt. Maar een omroep mag zaken als feit presenteren waarvan anderen zeggen dat die niet waar zijn. Je mag bij de publieke omroep vertellen dat Jezus na drie dagen is opgestaan uit de dood. Je mag vertellen dat de natuur in Nederland op omvallen staat. Anderen zullen zeggen dat je niet uit de dood kunt opstaan, of dat de natuur er best behoorlijk bij staat, maar het tegendeel mag gezegd worden. Geen ombudsvrouw zal er wat van zeggen. Zolang iedereen binnen de grenzen van het strafrecht blijft, is het juist de bedoeling dat de publieke omroep pluriform is.”

118. ON! wenst in dit kader uitdrukkelijk aan te geven dat, anders dan beweerd wordt, zij zich niet op het standpunt stelt dat de journalistieke code voor haar niet geldt of anders uitgelegd dient te worden. ON! stelt dat die criteria veel terughoudender en

zeer zorgvuldig toegepast dienen te worden wanneer er mogelijk sprake is van *political bias* en er sprake is van een opinieprogramma, van een minderheidsvisie binnen een gepolariseerd politiek landschap waarin de media de levende overtuigingen reeds niet goed weerspiegelen. Beslist ook wanneer het oogmerk van de uitzending vooral is om ongehoorde zienswijzen te weerspiegelen die in de samenleving leven. Onder deze omstandigheden is de bewijslast voor het verwijt dat sprake is van een nieuwe schending van de journalistieke code nog zwaarder dan die op zichzelf reeds is. Aan die maatstaf wordt niet voldaan *in casu*.

Concrete en evidente gevallen van aantoonbaar onware uitlatingen?

119. Er wordt door het bestuur geen enkel concreet geval omschreven waarbij sprake zou zijn geweest van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie. Er wordt in zijn algemeenheid verwezen naar het rapport van de Ombudsman, zonder zelf na te gaan of de voorbeelden die de Ombudsman geeft (in bijlage 9) te analyseren en te waarderen.
120. ON! heeft bij het beantwoorden van de vragen van de Ombudsman reeds gevraagd naar de documentatie en staving van het standpunt dat er aantoonbaar onjuiste informatie gedeeld zou zijn. Door de concrete feiten die ten grondslag liggen aan de Sanctie in het abstracte te laten met een verwijzing naar een rapport van de Ombudsman dat beweerdelijk “concludent/adequaat” zou zijn, is het voornemen bijzonder gebrekkig wat betreft motivering en daardoor ook onzorgvuldig qua totstandkoming. Niet is gemotiveerd waarom het rapport desalniettemin adequaat zou zijn.
121. ON! bestrijdt dat de 5 genoemde voorbeelden in bijlage 9 van het rapport van de Ombudsman gevallen betreffen van aantoonbaar onjuiste informatie.
122. (1) *Aflevering 57, 27 oktober 2022*: In deze aflevering staat het onderwerp ‘transitiespijt’ centraal. Een onderwerp dat tot op het moment van de uitzending in Nederland nog op relatief weinig belangstelling kon rekenen. Inmiddels, anno februari 2023, lijkt daar langzaam verandering in te komen. Zo verscheen 25 februari 2023 een artikel in *De Volkskrant* waarin aandacht wordt besteed aan de zogenaamde *Dutch approach* wanneer het gaat om het verlenen van transgenderzorg aan kinderen en jongeren.⁴⁸ Kort gezegd komt deze *Dutch approach* erop neer dat

---

⁴⁸ Kaya Bouma & Ellen de Visser, ‘De behandeling van transgender jongeren in Nederland werd geprezen. Nu groeit kritiek op “the Dutch approach”’, *De Volkskrant* 24 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/the-dutch-approach-transgender-jongeren-onder-vuur~v656797/>

transgenderkinderen en -jongeren eerst puberteitsremmers krijgen toegediend om, het woord zegt het al, hun puberteit te remmen. Het doel van de behandeling met deze puberteitsremmers is zorgen dat hun transitie een zo succesvol mogelijk cosmetisch eindresultaat heeft. Na een aantal jaar wordt vervolgens gestart met *cross sex*-hormonen om de transitie naar het andere geslacht voort te zetten.⁴⁹ Er is, in binnen- en buitenland, veel kritiek op deze *Dutch approach*. In het progressieve Zweden wordt bijvoorbeeld al een tijdje niet meer met deze behandelingsmethode gewerkt.⁵⁰ Ook in Finland werd onlangs besloten geen gebruik meer te maken van deze methode.⁵¹ In het Verenigd Koninkrijk moet een grote kliniek die transgenderzorg verleent sluiten vanwege vergelijkbare kritiek die in deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* naar voren kwam (hierover later meer).⁵² Tevens zwelt in Nederland zelf de kritiek op de methode aan en groeit hiermee de vraag naar onderzoek. Zeker omdat onduidelijk is wat de langetermijneffecten zijn van de behandeling met puberteitsremmers en *cross sex*-hormonen. Critici beweren dat er blijvende schade kan ontstaan, zoals botontkalking. Daar komt bij dat de groep kinderen en jongeren die aangeeft in het verkeerde lichaam te zijn geboren alsnog groeit en de samenstelling van deze groep significant verschilt van de groep kinderen en jongeren die eerder gebruik maakten van transgenderzorg: in tegenstelling tot jonge, stabiele kinderen (jongens en meisjes) gaat het steeds vaker om meisjes met veel bijkomende problematiek zoals trauma, autisme, depressie en zelfmutilatie.⁵³ Is het wel verantwoord om deze groep volgens de *Dutch approach* te behandelen? Deze vraag dringt zich steeds meer op gezien het feit dat er steeds meer mensen naar buiten treden die zeggen spijt te hebben van hun transitie of zelfs weer terug te willen naar hun biologische geslacht: de zogenaamde ‘detransitioners’.

123. Te gast in de uitzending was Caroline Franssen, voorzitter van de feministische stichting *Voorzij*. Deze stichting is in 2020 opgericht om ‘helder na te denken over

---

⁴⁹ Zie bijvoorbeeld Annelou L.C. de Vries & Peggy T. Cohen-Kettenis, ‘Clinical Management of Gender Dysphoria in Children and Adolescents: The Dutch Approach’, in *Journal of Homosexuality*, Volume 59, 2012, p. 301-320.

⁵⁰ Zie bijvoorbeeld Angus Fox, ‘Swedes say goodbye to the Dutch protocol’, *Genspect*, 11 mei 2021, te raadplegen via: <https://genspect.org/swedes-say-goodbye-to-the-dutch-protocol/>

⁵¹ Zie bijvoorbeeld Stella O’Malley, ‘The Dutch Model is falling apart’, *Genspect* 2 januari 2023, te raadplegen via: <https://genspect.org/the-dutch-model-is-falling-apart/>

⁵² Zie ‘Tavistock closure: your questions answered’, *Mermaids*, te raadplegen via: <https://mermaidsuk.org.uk/news/tavistock-closure-your-questions-answered/>

⁵³ Zoals samengevat in Kaya Bouma & Ellen de Visser, ‘De behandeling van transgender jongeren in Nederland werd geprezen. Nu groeit kritiek op “the Dutch approach”’, *De Volkskrant* 24 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/the-dutch-approach-transgender-jongeren-onder-vuur~v656797/>

gelijkwaardigheid' en 'op te komen voor meisjes en vrouwen'.⁵⁴ In dat kader houdt de stichting zich bijvoorbeeld bezig met thematiek rondom het genderdebat in binnen- en buitenland, zoals de aanstaande nieuwe Transgenderwet in Nederland.⁵⁵ Franssen kent vanuit haar (werk)omgeving meerdere personen die zeggen spijt te hebben van hun transitie. Zij is niet zonder reden geselecteerd voor het programma; haar zienswijzen rondom dit onderwerp berusten op expertise, ervaring en studie. Toch doet de NPO-Ombudsman het in haar analyse van het gewraakte fragment voorkomen alsof Franssen zo maar iemand is die haar 'mening' naar voren brengt, hetgeen noch blijkt geeft van nader onderzoek naar haar persoon of werk noch van respect voor haar persoon of expertise. In het fragment dat door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald, wordt gesproken over transitie, de manier van behandelen van transgenders en hoe om te gaan met spijt die sommigen krijgen na hun transitie. Het specifieke deel van het gesprek gaat over de borstverwijderende operatie – ofwel borstamputatie – bij transmannen (van vrouw naar man). Franssen stelt dat je in Nederland bij een meisje van 16 de borsten mag amputeren. De presentatrice vraagt hierop door: wordt dit uitgevoerd in Nederland? Zijn er meisjes van zestien in Nederland waar de borsten bij worden verwijderd? Ja, stelt Franssen, die daaraan toevoegt dat dit 'gewoon beleid' is. De NPO-Ombudsman neemt die laatste uitspraak, dat het in Nederland beleid is dat er bij zestienjarige meisjes de borsten worden geamputeerd wanneer er sprake is van transgendergevoelens, als voorbeeld van 'niet gecheckte en/of niet tegengesproken aantoonbaar onjuiste informatie'. Ten eerste dient opgemerkt te worden dat er van de presentatrices en de redactie maar een beperkte hoeveelheid kennis kan en mag worden verwacht, zeker wanneer het gaat om onderwerpen waarover in de media (nog) weinig te doen is geweest of die als (medisch) ingewikkeld kunnen worden aangemerkt. Dit argument is al aan de orde gekomen en blijft hier – en in het vervolg van dit deel van de gronden van bezwaar – verder buiten beschouwing. De vraag die hier specifiek voorligt, is: is deze uitspraak van Franssen aantoonbaar onjuist? Het antwoord daarop is simpel: dat is niet het geval. Er zijn in Nederland meisjes van zestien jaar waarbij een borstverwijderende operatie is uitgevoerd en dat is wat Franssen hier wilde zeggen.⁵⁶ Met andere woorden, het in Nederland gevoerde *beleid* staat toe dat er bij minderjarige meisjes van zestien jaar borsten worden geamputeerd. Een heftige en

---

⁵⁴ Zie de website van de stichting Voorzij: <https://www.voorzij.nl/uitgangspunten-stichting-voorzij/>

⁵⁵ Zie over deze wet bijvoorbeeld 'Wat houdt de nieuwe transgenderwet in? Vijf vragen en antwoorden', NOS 27 september 2022, te raadplegen via: <https://nos.nl/artikel/2446147-wat-houdt-de-nieuwe-transgenderwet-in-vijf-vragen-en-antwoorden>

⁵⁶ Zie bijvoorbeeld de site van het Amsterdam UMC:

<https://www.amc.nl/web/specialismen/genderdysforie/trans-gender/mastectomie-verwijderen-borst.htm>

ingrijpende operatie, waarvan de gevolgen onomkeerbaar zijn. In het hiervoor aangehaalde artikel in *De Volkskrant* komt bijvoorbeeld Iris (gefingeerde naam) aan het woord die spijt heeft van het feit dat zij haar borsten heeft laten verwijderen. Dit soort verhalen en spijtgevoelens vormen, zoals gezegd, de achtergrond van het gesprek in de studio. Franssen probeert hier naar voren te brengen dat we in Nederland toestaan, op basis van protocollen en beleid, dat dit gebeurt. Brengt zij hier naar voren dat bij *alle* meisjes van zestien jaar die worstelen met transgendergevoelens standaard de borsten worden verwijderd? Uiteraard niet. Geen enkele patiënt is hetzelfde en er wordt altijd een individuele afweging gemaakt. Maar dat betekent, nogmaals, niet dat het niet kan op basis van gevoerd beleid en afgekondigde protocollen.

124. Hiermee is de uitspraak van Franssen niet onjuist, maar *juist*. Dat blijkt overigens ook uit de door de NPO-Ombudsman gebruikte bron om aan te tonen dat de uitspraak van Franssen ‘aantoonbaar onjuist is’. Op deze website zijn de criteria vermeld wanneer iemand van onder de achttien jaar maar boven de zestien jaar in aanmerking kan komen voor een borstamputatie: gevoerd beleid dus.⁵⁷ Het gaat hier om juiste informatie, die gewoon terug te vinden is op de website van Transvisie, de bron die de Ombudsman nota bene zelf aanhaalt om aan te tonen dat de informatie onjuist is. Heeft zij zelf wel kennisgenomen van hetgeen op deze website staat vermeld? Het lijkt er niet op, want hoe is het anders te verklaren dat zij tot een dergelijke kwalificatie van de uitspraken van Franssen komt? Tot slot dient nogmaals benadrukt te worden dat Franssen spreekt vanuit expertise, ervaring en studie: zij kent vanuit haar omgeving meisjes van onder de achttien jaar die een borstamputatie hebben ondergaan, zelfs meisjes die deze operatie hebben ondergaan en hier later spijt van hebben gekregen. Geconcludeerd kan niet anders worden dan dat hier geen sprake is van onjuiste informatie en dat een dergelijke kwalificatie door de NPO-Ombudsman ernstig afbreuk doet aan de integriteit en de kennis van Franssen – en uiteraard ook van de presentatrices en het programma Ongehoord Nieuws.
125. **(2) Aflevering 57, 27 oktober 2022:** Het tweede voorbeeld van volgens de NPO-Ombudsman ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ komt uit dezelfde uitzending. Hiervoor verwijzen wij dus volledigheidshalve naar hetgeen hierboven uiteen is gezet wat betreft de achtergrond van het onderwerp ‘transitiespijt’ en van de studiegast bij dit onderwerp. In dit tweede door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment uit deze uitzending gaat het over de vraag welke specifieke medische handelingen worden verricht bij transgenderkinderen en -jongeren. Er wordt door de

---

⁵⁷ Zie <https://transvisie.nl/transitie/volwassenen/operaties/#1596341789109-2e6853c7-d15d>

presentatrices gevraagd naar hoe dit traject er precies uitziet en vanaf welke leeftijd transgenderkinderen en -jongeren in Nederland te maken (kunnen) krijgen met medicatie. Franssen verduidelijkt dat het in Nederland gaat om kinderen van 10, 11 of 12 jaar die puberteitsremmers krijgen.⁵⁸ Vervolgens stelt zij dat dit middelen zijn die ook worden gebruikt om kanker te behandelen of ‘verkrachters chemisch te castreren’. Een uitspraak die ook door de presentatrices niet zomaar wordt aangenomen, want de vraag wordt gesteld of dit daadwerkelijk is wat Franssen bedoelt. Dat is het geval: zij blijft bij haar standpunt. Ten eerste dient dus opgemerkt te worden dat er hier wel degelijk wordt doorgevraagd. Hetgeen de NPO-Ombudsman suggereert, dat er niet voldoende wordt doorgevraagd, gaat hier dus ten eerste al niet op. Daarnaast gaat het om zeer specialistische kennis over medicatie die wordt toegediend aan kinderen. Kan hier in alle redelijkheid worden verwacht van de presentatrices en de redactie dat zij hier *precies* van op de hoogte zijn? In de studio worden mensen uitgenodigd op basis van hun expertise, waardoor er ook een zekere betrouwbaarheid vanuit gaat. Daar komt bij dat het feit dat Franssen hier wijst op een aspect van de genderbehandeling dat voor sommigen onwelgevallig is, wil niet zeggen dat de uitspraak ook per definitie onwaar is. Natuurlijk is het schokkend om te horen dat er kinderen van 10, 11 of 12 jaar oud te maken krijgen met medicatie die eigenlijk bedoeld is om kanker mee te behandelen of wordt gebruikt voor chemische castratie, maar betekent dit ook dat het onwaar is? Het ‘aantoonbaar onjuiste’ karakter van de uitspraak kan in ieder geval niet worden afgeleid uit de door de NPO-Ombudsman bijgevoegde link naar een website van het Amsterdams Academisch Medisch Centrum (AMC). Tevens blijkt dit niet uit de hierbij door de Ombudsman vermelde tekst (‘ook al hebben ze ook invloed op de hormoonhuishouding van degene die ze neemt’). In het hiervoor aangehaalde artikel *De Volkskrant* worden zelfs potentieel zeer negatieve bijwerkingen van de puberteitsremmers genoemd, zoals botontkalking. Onderzoek hiernaar in binnen- en buitenland staat nog in de kinderschoenen, maar duidelijk is wel – voor zowel voorals tegenstanders van het toedienen van puberteitsremmers – dat dit onderzoek naar de langetermijneffecten noodzakelijk is.⁵⁹ Dan wat betreft de vraag of het aantoonbaar onjuist is dat middelen die kinderen krijgen toegediend om hun puberteit te vertragen ook worden ingezet om verkrachters chemisch te castreren of worden gebruikt in de behandeling van kanker. Deze uitspraak is *waar*. Wanneer

---

⁵⁸ Voor informatie over puberteitsremmers, zie: <http://www.phsa.ca/transcarebc/child-youth/affirmation-transition/medical-affirmation-transition/puberty-blockers-for-youth>

⁵⁹ Zie in dit verband bijvoorbeeld <https://www.manhattan-institute.org/how-to-respond-to-medical-authorities-claiming-gender-affirming-care-is-safe>

achtergrondonderzoek wordt verricht, blijkt dat kinderen bijvoorbeeld puberteitsremmers als Goserelin (Zoladex), Histrelin (Supprelin LA), Leuprolide (Lupron Depot-Ped, Fensolvi) en triptorelin (Trelstar, Triptodur) krijgen voorgeschreven. Dit zijn middelen die, inderdaad, *ook* worden toegediend om mannen met prostaatkanker of vrouwen met borstkanker te behandelen en om mannen die zich schuldig maken aan seksueel geweld in gevangenissen ‘chemisch te castreren’.⁶⁰ In het Amerikaanse Florida wordt dit tevens op een dergelijke manier verwoord in het politieke debat door gouverneur Ron DeSantis.⁶¹ Hiermee is overigens niet gezegd dat het *dezelfde behandeling* is, maar wel dat het gaat om *dezelfde middelen*. Precies zoals Franssen het uiteenzette tijdens de uitzending. Wat de NPO-Ombudsman en of het bestuur had kunnen concluderen na wat diepgaander eigen onderzoek dan het raadplegen van een enkele website van het AMC die in dit kader helemaal niet relevant blijkt te zijn.

126. **(3) Aflevering 37, 18 augustus 2022:** Het volgende door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment komt uit de tweede aflevering van *Ongehoord Nieuws* na de. In de uitzending zijn migratiedeskundige Jan van de Beek, BVNL-voorzitter Wybren van Haga en Shashi Roopram te gast. Roopram is antropoloog en in de uitzending aanwezig als panellid. Dit betekent, zoals in de uitzending wordt genoemd, dat hij te gast is om zijn visie te geven op ‘alle zaken’. Uiteraard is de keuze voor Roopram als panellid tijdens deze uitzending niet toevallig: Roopram is gedragswetenschapper en kan vanuit deze expertise goed inhaken op een van de items van deze specifieke uitzending, de relatie tussen migratie en criminaliteit. Het door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment ziet echter niet op een van de hoofditems van deze uitzending, maar op de rubriek ‘mediaoverzicht’ waarin enkele spraakmakende zaken uit de (alternatieve) media naar voren worden gebracht. Doel van deze rubriek is aandacht geven aan onderwerpen en columnisten die in de reguliere media doorgaans niet of nauwelijks aan bod komen. Met andere woorden, het ongehoorde geluid laten horen – precies waarvoor ON! is opgericht. Er werd in dit kader aandacht besteed aan een opiniestuk van terrorismedeskundige Bart Collard, die zich afvraagt of de

---

⁶⁰ Zie voor toelichting bijvoorbeeld: <https://www.healthline.com/health/chemically-castrating>; <https://www.city-journal.org/hormone-treatments-gender-dysphoric-children>; <https://my.clevelandclinic.org/health/treatments/22402-chemical-castration>

⁶¹ Inmiddels overwegen negen Amerikaanse staten om geen hormoonbehandeling bij minderjarigen meer toe te passen. Zie Abigail Shrier, ‘Affirmative Abandonment. The medical establishment is betraying science in dealing with gender-dysphoric children’, 23 juni 2020, te raadplegen via: <https://www.city-journal.org/hormone-treatments-gender-dysphoric-children>

Nederlandse pers nog wel pal staat voor het vrije woord.⁶² Aanleiding voor dit opiniestuk was een aanslag die werd gepleegd op schrijver Salman Rushdie op 12 augustus 2022. Rushdie kreeg eerder een fatwa over zich uitgesproken na het schrijven van zijn boek *Duivelsverzen* (1988). Collard constateert dat er vroeger nog wel aandacht werd besteed aan islamitische terreuraanslagen maar dat de media nu, na deze aanslag op Rushdie, overwegend stil bleven. Roopram reageert op dit opiniestuk van Collard en haalt in dit verband een stuk uit *De Volkskrant* aan waarin wordt beschreven dat Rushdie zelf ook controversiële standpunten zou hebben ingenomen.⁶³ Hiermee werd geïmpliceerd dat Rushdie wellicht zelf ook een aandeel heeft aan zijn voortdurende bedreigingen en nu aan deze aanslag. Roopram is van mening dat er hierdoor een omgekeerde situatie ontstaat: degene die slachtoffer is van bedreigingen of zelfs aanslagen of geweld (in dit geval Rushdie) wordt afgespiegeld als dader of in ieder geval als iemand die bedreigingen, aanslagen of geweld over zichzelf afroept. Hiermee wordt volgens Roopram begrip gecreëerd voor de daders. Hij maakt tevens een vergelijking met politieke voorkeur: als jij de ‘juiste’ politieke kleur hebt, krijg je het voordeel van de twijfel en als je ‘niet de juiste’ politieke kleur hebt, krijg je het nadeel van de twijfel. De NPO-Ombudsman stelt dat er geen onderbouwing is voor de stelling – zij duidt dit als *sweeping statement* – van Roopram dat de echte slachtoffers continu het nadeel van de twijfel krijgen en de daders het voordeel van de twijfel. Het gebrek aan onderbouwing zou volgens haar passen in een patroon van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. In dit verband is het ten eerste belangrijk op te merken dat Roopram hier zijn opvatting en analyse naar voren brengt. Hij geeft een interpretatie van het nieuws, in dit geval een aanslag op schrijver Salman Rushdie die hij in een breder maatschappelijk kader probeert te plaatsen. Het gaat hier dus overduidelijk om een *mening*. Daarnaast wordt er door de presentatie om een ‘korte reactie’ gevraagd. Het moge duidelijk zijn dat er in deze rubriek door alle gasten enkel (kort) een interpretatie van het nieuws naar voren wordt gebracht en er in deze rubriek weinig ruimte bestaat voor diepgaande(re) discussie.⁶⁴ Dan wat betreft de inhoud. Is het aantoonbaar onjuist dat daders vaak het voordeel van de twijfel krijgen en slachtoffers het nadeel van de twijfel? Is het, met

---

⁶² Bart Collard, ‘Rushdie: staat Nederland wel voluit pal voor het vrije woord?’, *Wynia’s Week* 17 augustus 2022, te raadplegen via: <https://www.wyniasweek.nl/rushdie-staat-nederland-wel-voluit-pal-voor-het-vrije-woord/>

⁶³ Het lijkt in dit kader te gaan om het volgende artikel: Pepijn de Lange, ‘Wat maakt Rushdie zo gehaat? “Hij stelt dat Mohammed inspiratie voor de islam van de duivel kreeg”’, *De Volkskrant* 13 augustus 2022, te raadplegen via <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/wat-maakt-rushdie-zo-gehaat-hij-stelt-dat-mohammed-inspiratie-voor-de-islam-van-de-duivel-kreeg~b22a7825/>

⁶⁴ Dit is overigens van de redenen dat overigens is gekozen voor het schrappen van deze rubriek uit het programma – hetgeen illustreert dat ON! haar programma’s continu probeert te verbeteren en aanpast indien gewenst.

andere woorden, waar dat er vaak ook – in ieder geval gedeeltelijk – naar het slachtoffer van bedreigingen of geweld wordt gewezen wanneer diegene niet ‘de juiste’ politieke kleur heeft? Gesteld kan worden dat dit in ieder geval niet aantoonbaar onjuist is. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Tijdens de uitzending van het *BNNVARA*-programma *Khalid & Sophie* op 20 februari 2023⁶⁵ komt D66-Minister van Financiën Sigrid Kaag aan het woord. De voortdurende bedreigingen aan het adres van PVV-leider Geert Wilders komen in deze uitzending ter sprake. Kaag stelt in dit verband dat Wilders ‘voortdurend demoniseert en radicaliseert op Twitter’. Dit is een goed voorbeeld van wat Roopram bedoelt: de schuld van de bedreigingen wordt gedeeltelijk bij Wilders zelf gelegd – of in ieder geval wordt een verband gelegd tussen bedreigingen en wat Wilders *zelf* zegt. Het wordt op zijn minst geïmpliceerd dat Wilders toch zelf ook een aandeel heeft in de bedreigingen: hij radicaliseert immers, zo stelt Kaag. Er kan in dit kader ook worden gewezen op de reacties die volgden op diverse aanslagen uit islamitische hoek. Na de aanslagen op de redactie van Charlie Hebdo werd bijvoorbeeld beweerd dat dergelijke cartoons over de islam toch ook onwenselijk zijn of dat provocatie onnodig is.⁶⁶ Met andere woorden, wellicht is het beter om dergelijke cartoons niet te maken; dergelijke cartoons kunnen immers boze reacties en geweld in de hand werken. Na de onthoofding van de Franse docent Samuel Paty spitste de discussie zich tevens toe op de vraag of die cartoons wel getoond hadden moeten worden aan de leerlingen; het veelgehoorde ‘met vrijheid komt verantwoordelijkheid’ volgde.⁶⁷ Dit soort reacties zijn precies wat Roopram bedoelt in het door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment. Gesteld kan dan ook worden dat er geen sprake is van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. Roopram beschrijft, vanuit zijn eigen ervaringen en in het kader van interpretatie van het nieuws (zijn mening) wat hij in de maatschappij constateert. Hij duidt, met andere woorden, een maatschappelijke tendens. Het blijft onduidelijk waarom dit zou passen in een patroon van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. Indien de NPO-Ombudsman hier specifiek doelt op het feit dat de uitspraken van Roopram niet zijn bevraagd, dient in dit kader opgemerkt te worden dat wanneer het niet gaat om ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ er voor de presentatrices ook geen reden bestaat om verder door te vragen. Het was voor hen volstrekt duidelijk waar Roopram op doelde. Niet in de laatste plaats omdat

---

⁶⁵ Te bekijken via *NPO Start*: https://www.npostart.nl/khalid-sophie/20-02-2023/BV_101409161

⁶⁶ Zie bijvoorbeeld een analyse hieromtrent: Angela Dekker, ‘Het proces tegen de Charlie Hebdo-verdachten. De slachtoffers zijn de grote afwezigen’, *De Groene Amsterdammer* 18 november 2020, te raadplegen via <https://www.groene.nl/artikel/de-slachtoffers-zijn-de-grote-afwezigen>

⁶⁷ Zie in dit kader bijvoorbeeld: Raisa Blommestijn, ‘de onthoofding van Samuel Paty en het geweld van het wegkijken’, *EW Magazine* 24 oktober 2022, te raadplegen via <https://www.ewmagazine.nl/ opinie/ opinie/2020/10/de-onthoofding-van-samuel-paty-en-het-geweld-van-het-wegkijken-784270/>

presentatrice Blommestijn zelf over dit onderwerp diverse opiniestukken en academische teksten heeft gepubliceerd. Het feit dat juist dit voorbeeld door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald om te impliceren dat de presentatrices niet over voldoende achtergrondkennis zouden beschikken, geeft wel aan dat zij geen moeite heeft gedaan om zich in hun achtergrond te verdiepen.

127. (4) **Aflevering 52, 11 oktober 2022:** Het volgende door de NPO-Ombudsman gewraakte fragment is afkomstig uit een uitzending waarin Arnold Karskens aanwezig is om te vertellen over zijn jacht op oorlogsmisdadigers. Hij is voorzitter van Stichting Onderzoek Oorlogsmisdaden en is in die hoedanigheid te gast. Een ander onderwerp dat wordt besproken tijdens deze specifieke uitzending is de groeiende macht van de Europese Unie. Karskens woont zelf in Brussel en loopt als verslaggever al jaren in diverse Europese instellingen mee. Eerst wordt in deze uitzending de achtergrond en relevantie van Karskens geduid. Hij krijgt voorts de vraag of hij denkt dat de Europese Unie het belangrijk vindt wat de burgers willen. Het wordt door de vraagstelling al duidelijk dat het hier gaat om de mening van Karskens; er wordt immers aan hem gevraagd of hij *denkt* dat de Europese Unie het belangrijk vindt wat de burgers willen. Tevens wordt dit duidelijk uit het antwoord van Karskens. Hij beschrijft dat hij al lang in Brussel woont en spreekt dus vanuit zijn eigen *ervaringen*. Zijn ervaringen worden ondersteund met concrete feiten, want Karskens stelt dat Nederland een netto betaler aan de Europese Unie is,⁶⁸ hetgeen juist is en ook niet door de NPO-Ombudsman wordt betwist. Het probleem ligt volgens haar in de uitspraak van Karskens ‘dat onze pensioenen allemaal richting Brussel gaan’. Is deze uitspraak dan aantoonbaar onjuist? Gesteld kan worden dat dit niet het geval is. Wellicht is het niet de interpretatie die de NPO-Ombudsman graag uitgedragen ziet worden op de NPO. Misschien spreekt de scherpe toon waarvan Karskens zich bedient haar niet aan. Dat kan allemaal, maar dat maakt de uitspraak niet per definitie aantoonbaar onjuist. Het tegendeel lijkt eerder het geval. Zo stelt Corien Wortmann-Kool, topvrouw van het Nederlandse Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), een van de grootste pensioenfondsen ter wereld, bijvoorbeeld in februari 2020: “*Ik weet dat buitenlandse partijen de Nederlandse pensioenfondsen als een strooppot zien waarvan ze grote delen willen inpikken*”.⁶⁹ Feitelijk komt dit overeen met de mening die Karskens naar voren brengt. Het gegeven dat een

---

⁶⁸ Nederland is sinds 1991 nettobetaler. Zie in dit verband: ‘Wat betaalt Nederland aan de EU en wat levert het op?’, *Europa NU*, te raadplegen via: https://www.europa-nu.nl/id/vh9w9l2qtnwn/wat_betaalt_nederland_aan_de_eu_en_wat

⁶⁹ Peter van Maldegem, ‘Buitenlanders zien Nederlandse pensioenfondsen als een strooppot’, *De Tijd* 18 februari 2020, te raadplegen via <https://www.tijd.be/markten-live/fondsen/sectornieuws/buitenlanders-zien-nederlandse-pensioenfondsen-als-een-strooppot/10209063.html>

topvrouw van het ABP – iemand die spreekt vanuit jarenlange expertise en ervaring – het kennelijk met Karskens eens is, geeft wel aan dat zijn uitspraak in ieder geval niet aantoonbaar onjuist is. Het is hooguit een maatschappelijk twistpunt, waarop vanzelfsprekend verschillende visies mogelijk zijn, zoals dat hoort in een democratische samenleving. Dan het tweede deel van de uitspraak van Karskens die volgens de NPO-Ombudsman aantoonbaar onjuist is: Karskens stelt dat hij er niet blij mee is als mensen als Macron, of vertegenwoordigers van andere grote lidstaten, ‘op een gegeven moment alles te vertellen krijgen over Vlaanderen, België of Nederland’. Dit past in het beeld dat hij eerder van Macron schetste tijdens de uitzending: iemand die uit is op de pensioengelden van Nederland. Iemand, in de woorden van Wortmann-Kool, die de Nederlandse pensioenpot ziet als ‘strooppot’. Is deze uitspraak aantoonbaar onjuist? Gesteld kan worden dat dit ook in dit geval niet op gaat. Ten eerste is het belangrijk om op te merken dat Karskens hier wederom een mening naar voren brengt: *hij* zou er niet blij mee zijn als er nog meer macht naar Brussel gaat en *hij* zou er niet blij mee zijn als mensen als Macron – die *hij* onbetrouwbaar acht – het voor het zeggen zouden krijgen in Nederland. Geenszins heeft hij gezegd dat deze lidstaten het nu al helemaal voor het zeggen hebben in Nederland, Vlaanderen of België, maar wel dat de macht van de Europese Unie (waar onder anderen Macron veel invloed heeft) zich uitbreidt. De dominante klimaat-, stikstof- en milieuwetgeving uit Brussel is hiervan een treffend voorbeeld volgens Karskens. In dit kader moet de uitspraak worden geplaatst en op deze manier is dan ook geen sprake van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. De website die de NPO-Ombudsman toevoegt om het aantoonbaar onjuiste karakter van de uitspraak van Karskens te illustreren, doet in dit verband ook niet ter zake. Het ging hier namelijk helemaal niet om de verschillende besluitvormingslagen binnen de Europese Unie (waar de NPO-Ombudsman naar verwijst), maar om het feit dat de Europese Unie al jaren aan invloed wint binnen Nederland. Dit is feitelijk juist – of in ieder geval zeker niet aantoonbaar onjuist.

128. (5) **Aflevering 41, Uitzending 1-9-2022:** Tijdens deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* is PVV-Tweede Kamerlid Harm Beertema te gast om te spreken over de grote toestroom van buitenlandse studenten naar Nederland en de impact die dit heeft op ons land in het algemeen en ons hoger onderwijs in het bijzonder.⁷⁰ Tevens staan de hoge energieprijzen centraal, die voor veel burgers leiden tot financiële

---

⁷⁰ Inmiddels wil het Kabinet de toestroom buitenlandse studenten ook aan banden leggen, zie bijvoorbeeld: ‘Minister wil meer grip op toestroom internationale studenten’, *Ad Valvas*, 1 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.advalvas.vu.nl/nieuws/minister-wil-meer-grip-op-toestroom-internationale-studenten>

moeilijkheden.⁷¹ Het beleid van D66-Minister voor Klimaat en Energie, Rob Jetten, komt in dat kader tijdens de uitzending ter sprake. Directe aanleiding hiervoor was een uitspraak van Jetten dat de opgelopen energierekening leidt tot minder energieverbruik en dus als een positieve impuls voor het klimaatbeleid kan worden beschouwd. Beertema krijgt in dat kader de vraag wat hij zou willen zeggen tegen Jetten, die het klimaatbeleid belangrijker lijkt te vinden dan gezinnen in de kou. Uit de context kan worden afgeleid dat het hier gaat om een mening van Beertema: wat zou *hij* willen zeggen tegen Jetten? Met andere woorden, wat *vindt* hij van het door Jetten gevoerde beleid? Het feit dat de NPO-Ombudsman van mening is dat het niet duidelijk is dat het hier om een mening gaat, is toch voornamelijk haar (gebrekkige) interpretatie van dit gesprek. Uit de context valt namelijk wel degelijk op te maken dat hier de inzichten van Beertema zelf – zijn mening dus – naar voren worden gebracht.⁷² Dat het hier gaat om een onderwerp waar veel over te zeggen valt, blijkt wanneer Beertema vraagt hoe veel tijd hij krijgt voor zijn antwoord. Een van de presentatrices antwoordt hierop met “*take it away*”. Volgens de NPO-Ombudsman is dit ‘een voorbeeld van hoe een rode loper wordt uitgerold’. Ten eerste rijst in dat kader de vraag waarom het erg zou zijn als een rode loper voor gasten wordt uitgerold. Je bent er als presentatrice om een prettige sfeer te creëren voor de gasten. Wij zouden ‘rode loper’ in dit verband dan ook liever als ‘aanmoediging om het gesprek gaande te houden’ of het ‘creëren van een prettige sfeer in de studio’ willen omschrijven. Tevens dient in dit verband te worden opgemerkt dat het geenszins een reflectie geeft van persoonlijke opvattingen of de persoonlijke steun van de presentatrices over de standpunten van Beertema weergeeft. Dat blijkt ook op geen enkele manier uit het gesprek en de voortgang hiervan. De vraag blijft dan ook wat nu exact het probleem is met een formulering als “*take it away*”. Misschien is het niet de stijl van de NPO-Ombudsman. Wellicht zou zij zelf een andere formulering hebben gekozen. Dat mag uiteraard allemaal, maar waarom het nodig is om dit aan te halen in het kader van een ‘patroon van onjuiste informatie’ is volstrekt onduidelijk. Voorts dient opgemerkt te worden dat ook in het rapport van de NPO-Ombudsman zelf wordt opgemerkt dat ledenomroepen niet volstrekt neutraal hoeven te zijn; zij bedienen immers een eigen achterban. Dus ook al *zou* er een lichte persoonlijke voorkeur voor de standpunten van Beertema doorklinken in de

---

⁷¹ Zie bijvoorbeeld: ‘Kabinet wil schulden overnemen van mensen die energie niet kunnen betalen’, *NOS* 12 september 2022, te raadplegen via: <https://nos.nl/artikel/2444350-kabinet-wil-schulden-overnemen-van-mensen-die-energie-niet-kunnen-betalen>

⁷² Overigens zijn wij als omroep wel van mening dat dergelijke misverstanden in de toekomst voorkomen moeten worden. Dit is dan ook een van de punten van de NPO-Ombudsman die wij meenemen voor de toekomst. Wij zijn immers een jonge omroep en werken continu aan het verbeteren van onze programma’s.

vraagstelling (hetgeen hier aldus niet het geval is), dan nog zou dit niet direct een probleem zijn in het kader van de Journalistieke Code. Het blijft boven de markt hangen waarom dit specifieke voorbeeld nu wordt aangehaald als voorbeeld om een ‘patroon van onjuiste informatie’ aan te tonen. Het gaat hier om de mening van Beertema over stikstof en klimaat; een mening die wordt voorgestaan door de PVV, maar ook op vergelijkbare wijze door partijen als BVNL en FVD. Deze mening verschilt uiteraard van het institutioneel dominante standpunt, dat wordt uitgedragen door Rob Jetten (D66), maar dit maakt het niet per definitie aantoonbaar onjuist. Het gaat hier om een onderwerp waarover veelvuldig discussie wordt gevoerd in politiek en media en waarover verschillende standpunten worden ingenomen. In een democratie dient er voor al deze visies ruimte te bestaan – ook, en misschien wel juist, voor een onwelgevallig standpunt of het standpunt van een minderheid.

De overige voorbeelden

129. De Raad van bestuur geeft onder punt 92 van haar sanctiebesluit aan dat er volgens haar naast de vijf voornoemde nog vier concrete voorbeelden genoemd worden door de NPO Ombudsman in haar tweede rapport. Ook bij deze voorbeelden is geen sprake van aantoonbaar onjuiste informatie of een schending van andere journalistieke beginselen.
130. (6) De NPO stelt dat in de uitzending van 8 september 2022 ernstige beschuldigingen aan het adres van Jaap van Dissel worden geuit, die volgens haar gebaseerd is op onjuiste informatie die niet of onvoldoende is gecheckt. Gesteld kan worden dat dit gaat om beschuldigingen die geuit zijn in de podcast *Gijrath & De Vlieger*. Deze beschuldigingen gingen op dat moment *viral* op sociale media. Het is niet meer dan logisch dat er om deze reden aandacht wordt geschonken aan dit onderwerp in een opinieprogramma als *Ongehoord Nieuws*. Uiteraard is hierbij de nodige terughoudendheid geboden en is ook steeds gekozen voor de formulering “als dit klopt”.
131. De NPO stelt op basis van voorgaande dat ON! erkent de juistheid van de beschuldigingen niet te hebben gecheckt zoals de Code vereist. Dat is onjuist. Er was op dat moment maar een beperkte check van de informatie mogelijk. Het ging om verdenkingen en beschuldigingen. ON! heeft al eerder aangegeven een zo grondig mogelijke check van juistheid te moeten doen en herhaalt bij deze dit standpunt. ON! is van mening dat zij, voor zo ver dat op dat moment mogelijk was, ook een zo grondig mogelijke check heeft uitgevoerd. De journalistieke aanpak, ‘volgens

bronnen', is standaardprocedure bij alle nieuwsorganisaties zolang niet iets met 100 procent zekerheid kan worden bewezen maar wel nieuwswaardig is.

132. Overigens is, nadat duidelijk was geworden dat het hier ging om onjuiste beschuldigingen, ook een rectificatie geplaatst op de Oeps-pagina. De functie van de Oeps-pagina wordt hiermee eveneens duidelijk: achteraf worden onvolkomenheden op de website gecorrigeerd. Dit voldoet exact aan de eisen van de Journalistieke Code. De vraag rijst dan ook waarom de NPO hier dit specifieke voorbeeld aanhaalt. Gesteld kan dan ook worden dat er geen sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie.
133. (7) In de uitzending van 20 oktober 2022 is vermeld dat landen zoals Denemarken gestopt waren met coronavaccinatie vanwege bijwerkingen. De context van deze uitspraak was een column van Arnold Karksens, die zijn informatie baseerde op een nieuwbericht van Reuters, een gedegen persbureau waar nagenoeg alle nieuwsorganisaties hun informatie van betrekken. In een column mag volgens de Journalistieke Code en de Ombudsman gebruik worden gemaakt van overdrijving en stijlfiguren. Met andere woorden, er gelden andere standaarden voor columns dan voor itemvideo's of gesprekken die in de studio worden gevoerd. Wat de NPO nu doet is dezelfde standaarden opleggen voor beide en dat is onjuist. In dit geval gaat het om een voorbeeld in een land (in dit geval Denemarken) dat wordt gebruikt om de absurditeit van het beleid in een ander land (in dit geval ons land, Nederland) duidelijk te maken. Tot slot moet worden opgemerkt dat er, tot op heden, nog veel discussie bestaat over diverse met de coronacrisis verbonden vragen: waren de vaccinaties effectief? In hoeverre worden er bijwerkingen veroorzaakt door de vaccinaties? Tot er absolute zekerheid is verkregen wat betreft het antwoord op deze vragen is het aanhalen ervan en bespreken van diverse potentiële antwoorden op deze vragen juist in de context van een opinieprogramma – dat geldt zeker wanneer het gaat om een column waarin de mening van de betreffende columnist centraal staat.
134. (8) De NPO stelt dat in de uitzending van 18 oktober 2022 diverse keren onjuiste informatie wordt verstrekt over Pfizer, mededelingen in het Europees Parlement en het testproces van vaccinaties. De vraag is welke informatie precies onjuist is. Zou de NPO dat kunnen specificeren? Zoals eerder door ON! is aangegeven, gaat het hier om informatie die vrij toegankelijk is en die ook is toegelicht door degene die de informatie in het EP boven tafel heeft gekregen, namelijk JA21-Europarlementariër Rob Roos. Dit voorbeeld kan daarom geen standhouden: het gaat hier om het delen van de feiten (wat is er in het Europees Parlement gezegd) en het duiden van die feiten, namelijk wat deze betekenen (een mening).

135. (9) De NPO stelt dat in diezelfde uitzending wordt gesteld dat de overheid bewezen actieve medicatie tegen Covid-19 achterhoudt, zonder enig bewijs en in afwijking van openbaar beschikbare informatie. Wie de uitzending echter bekijkt, ziet dat de gast zijn mening wel degelijk toelicht en ook de achtergrond ervan duidt. In een opinieprogramma staan meningen centraal en mits deze worden onderbouwd zijn zouden er wat dit betreft geen problemen moeten bestaan. Wat betreft het “bewijs” dat de NPO Ombudsman aanhaalt: er is nog geen sluitend bewijs voor de claim dat bepaalde door de overheid niet erkende medicijnen niet werken in de behandeling tegen Covid-19.⁷³ De NPO-Ombudsman heeft de medische literatuur niet goed begrepen -iets dat zij de presentatoren van ON! verwijt-. Tot slot moet benadrukt worden dat het ook hier gaat om een onderwerp waarover zowel in de wetenschap als in de politiek nog volop wordt gediscussieerd. Het feit dat de NPO Ombudsman, en in navolging daarvan de NPO, een bepaald standpunt als “waarheid” bestempelt is dan ook onjuist en past in een eerder geduimd patroon waarin de NPO Ombudsman de kant kiest van de meerderheidsopinie of meer gangbare (“mainstream”) opinies wat betreft een bepaald onderwerp. ON! is echter met name opgericht om ook alternatieve zienswijzen naar voren te laten komen.
136. In het kader van sanctie I is eerder uitgebreid verweer gevoerd met betrekking tot het rapport van de NPO-Ombudsman van 7 juni 2022. De weerlegging van dit rapport – aangezien dit rapport meespeelt in de keuze om sanctie III op te leggen – treft u in de bijlage aan (**Bijlage III**).
137. (10) In sanctiebesluit III wordt tevens een voorbeeld aangedragen door de Raad van Bestuur, namelijk uit de uitzending van 31 januari 2023. Het is opvallend dat dit voorbeeld wordt aangehaald, zonder onderzoek van de NPO Ombudsman, terwijl de NPO zich continu op het standpunt heeft gesteld – en stelt in het sanctiebesluit – dat zij de uitzendingen inhoudelijk niet beoordeelt. Kennelijk kan zij deze uitzending nu wel inhoudelijk beoordelen op basis van enkele citaten, zonder context, in dagblad *Trouw* en gestelde Kamervragen. Het lijkt erop dat de NPO hier haar bevoegdheid overschrijdt.
138. Wie de aflevering bekijkt – en niet afgaat op de enkele citaten, zonder context – komt tot een veel genuanceerder beeld dan door de NPO wordt geschetst. Ten eerste begint de uitzending met een disclaimer van presentatrice Raisa Blommestijn, die aangeeft

---

⁷³ Zie bijvoorbeeld;

<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD015017.pub3/full?highlightAbstract=19%7Ccovid%7Civermectin#.ZBckjIDwDQI.whatsapp>

dat er over de oversterfte nog veel onduidelijk is. Ze vermeldt dat er wel, voorzichtig, wat verklaringen en speculaties binnendruppelen. Zo ook van een aantal deskundigen dat in de studio is aangeschoven voor het voeren van het gesprek hierover. Een van de deskundigen is immunoloog en bioloog Theo Schetters, die als bijzonder hoogleraar verbonden is aan de Universiteit van Pretoria (Zuid-Afrika). Daarnaast is Herman Steigstra, statisticus, te gast. Belangrijk te benadrukken is dat beiden niet ‘zo maar’ iemand zijn: hun expertise is specifiek gelegen op het gebied van de werking van vaccins (Schetters) en het analyseren van data (Steigstra). Voor de politieke duiding van het onderwerp is ook FVD-Tweede Kamerlid Pepijn van Houwelingen aanwezig.

139. In de uitzending wordt door Schetters al snel het onderscheid gemaakt tussen causaliteit en correlatie, hetgeen hij ook uitlegt. Het verwijt van de NPO dat dit onderscheid niet aan de orde komt, is dan ook onjuist. Schetters wijst een aantal *mogelijke* oorzaken van de oversterfte aan waarvan het vaccineren tegen covid-19 volgens hem een *mogelijke* oorzaak is. Maar, zo benadrukt hij veelvuldig, er is nog veel onderzoek nodig om dit te bevestigen. Het volgende citaat van Schetters wordt door de NPO aangehaald: *“De oversterfte die je ziet tijdens de vaccinatiecampagne gaat vrij snel. Dus die mensen zijn 1, 2 weken nadat ze gevaccineerd zijn, als het daaraan ligt, dan overlijden zij. En het lijkt erop dat dit vooral gebeurt bij kwetsbare ouderen. En dan het gewoon zoiets heel simpels zijn als dat je zegt van je spuit iets in, dat geeft een bepaalde ontstekingsreactie, koorts, enz., en juist bij kwetsbare ouderen is dat net te veel en overlijden ze.”*
140. De vraag rijst wat hier nu precies het probleem is. Wellicht is de mogelijke oorzaak tussen oversterfte en vaccinatie ongemakkelijk. Maar dat betekent niet dat Schetters, vanuit zijn eigen deskundigheid en expertise geen uitleg mag geven van wat hij denkt dat de oorzaken van oversterfte zijn. Hij doet dit overigens genuanceerd en houdt een duidelijke slag om zijn arm (zie ook de onderstreepte bewoordingen). Nadat Schetters aan het woord is geweest, is het de beurt aan Steigstra. Steigstra vertelt dat hij *zelf* een model heeft ontwikkeld om de oversterfte te voorspellen. Uit dat model blijkt een relatie tussen oversterfte en vaccineren tegen covid-19. Gesteld kan worden dat een model altijd een voorspelling van de werkelijkheid is. Eenieder die enige statistische achtergrondkennis heeft, weet dat het niet gaat om een één-op-één weergave van de werkelijkheid, maar een mogelijk verloop. Modellen worden veelvuldig gebruikt in de statistiek en zijn ook veelvuldig gebruikt tijdens de coronacrisis om bijvoorbeeld het verwachte effect van maatregelen te meten. Achteraf gezien zaten de modellen er vaak naast. Dat is, nogmaals, inherent aan het

hanteren van een model: een model is een voorspelling, die achteraf kan kloppen of niet. Het model van Steigstra vindt een kans van één op drieduizend dat iemand binnen twee weken na het nemen van het vaccin tegen covid-19 overlijdt. ON! benadrukt het nog maar eens: dit gaat om een voorspelling op basis van een door hem ontwikkeld model met de kanttekening dat hypothetisch wordt aangenomen dat er sprake is van causaliteit in plaats van een correlatie. Terwijl is aangegeven dat die hypothese nog niet gestaafd is, daar is als gezegd meer onderzoek voor nodig. Gesteld kan worden dat het voor niemand in de uitzending en op de redactie met absolute zekerheid mogelijk is om de nauwkeurigheid van zijn specifieke model te beoordelen, maar er werd flink doorgevraagd door beide presentatrices.

141. Wie de rest van de uitzending bekijkt, ziet dat er ook veelvuldig artsen aan het woord komen die een tegengesteld standpunt huldigen als Schetters en Steigstra. De standpunten van deze artsen worden hen voorgehouden door de presentatrices in de uitzending. Zowel Schetters als Steigstra reageren hierop. Tevens wordt aan beiden de vraag voorgelegd of zij geen paniekvoetbal in de hand werken of dat zij wellicht complottheorieën verspreiden. Beiden weerleggen dit, op basis van hun expertise. De conclusie van de uitzending luidt, volgens Schetters, Steigstra en Van Houwelingen, dat er meer onderzoek nodig is: er kan een correlatie bestaan tussen vaccineren en oversterfte, maar er is nog niet genoeg ruwe data om deze correlatie ook vast te stellen. Tot die tijd blijft het speculeren en werken met modellen (die er, inderdaad, ook naast kunnen zitten). Maar dit geldt net zo goed voor de deskundigen die beweren dat er geen correlatie bestaat tussen vaccineren en oversterfte: ook zij konden, met de kennis die er ten tijde van 31 januari 2023 bestond, geen uitspraken doen op dit terrein die absoluut waar zijn. De data ontbreekt simpelweg, onderzoek is nog niet ver genoeg gevorderd.
142. De vraag rijst dan ook waarom de NPO kennelijk – overigens zonder de specifieke uitzending inhoudelijk te zeggen te beoordelen – een probleem heeft met deze uitzending. Het lijkt er sterk op dat de NPO, net als *Trouw* overigens, bezwaren heeft tegen de suggestie dat er een verband bestaat tussen vaccineren en oversterfte. Dat terwijl dit een standpunt is dat in binnen- en buitenland door diverse deskundigen wordt ingenomen. Weet de NPO het beter dan deze deskundigen? En waarom heeft de NPO geen bezwaren tegen de meningen van deskundigen die een tegengesteld standpunt innemen in deze discussie? Het lijkt er sterk op dat de minderheidsopvatting (van Schetters en Steigstra – die kennelijk gerectificeerd had moeten worden volgens de NPO) hier het nadeel van de twijfel krijgt, terwijl de meerderheidsopvatting (“vaccineren is effectief en veilig”, zoals continu door de

overheid uitgedragen) het voordeel van de twijfel krijgt. Dat terwijl, ON! benadrukt het nog maar een keer, er op dit moment geen sluitend onderzoek beschikbaar is wat betreft deze conclusie. Wellicht volgt dergelijk sluitend onderzoek overigens wel nooit: in de wetenschap staat de waarheid namelijk nooit absoluut vast, maar zal er vrijwel altijd debat worden gevoerd over wat de waarheid is. ON! is er, als omroep binnen het publieke omroepbestel, om dit debat te faciliteren.

143. Voornoemde is exact wat ON! heeft gedaan in deze uitzending waar deskundigen op basis van onderzoek en expertise hun standpunten naar voren konden brengen over een maatschappelijk heikel punt. Zij werden daarbij geconfronteerd met deskundigen die er een tegengesteld standpunt op nahouden. Zij werden daarbij stevig bevraagd door de presentatrices. Wie dit allemaal weglaat en zich enkel baseert op twee citaten (uit de context) zou wellicht tot de conclusie kunnen komen, zoals de NPO, dat deze uitzending problematisch zou zijn. Wie echter de gehele uitzending bekijkt, ziet de nuance en ziet juist in deze uitzending de meerwaarde van ON! in het publieke omroepenbestel, namelijk het brengen van de minderheidsopvatting in het maatschappelijk, wetenschappelijk en politiek debat – ook en misschien wel juist als het gaat over controversiële thema's.
144. Kortom, in de 10 genoemde voorbeelden is geen sprake van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie.

Onvoldoende gemotiveerd

145. Het bestuursorgaan heeft een motiveringsplicht bij elk besluit dat wordt genomen. Hierop wordt een uitzondering gemaakt indien er sprake is van een adviseur. Deze uitzonderingsclausule is echter geheel in de geest van de algemene motiveringsverplichting, namelijk dat het besluit zorgvuldig genomen en goed gemotiveerd dient te zijn. Er kan dan onder strikte voorwaarden worden verwezen naar een extern advies ter motivering. Hiermee dient evenwel terughoudend en zorgvuldig mee omgegaan te worden. De uitzonderingsbepaling is restrictief van aard.
146. Ter onderbouwing van de aan ON! opgelegde sancties wordt door de Raad van Bestuur verwezen naar het door de NPO Ombudsman voor de publieke omroepen uitgebracht rapport.⁷⁴ Hierbij maakt het bestuur gebruik van artikel 3:49 van de Awb.

---

⁷⁴ Zowel het Rapport van de NPO Ombudsman Voor de publieke omroepen, *'Onderzoek naar schending van de Journalistieke Code in publicaties van omroep ON (en hoe dit de journalistiek bij alle publieke omroepen aangaat)* van 7 juni 2022, als het Rapport van de NPO Ombudsman Voor de publieke omroepen, *'onderzoek naar schending*

Artikel 3:49 Awb luidt als volgt: “*Ter motivering van een besluit of een onderdeel daarvan kan worden volstaan met een verwijzing naar een met het oog daarop uitgebracht advies, indien het advies zelf de motivering bevat en van het advies kennis is of wordt gegeven.*” Hoewel de Raad van Bestuur dit artikel niet letterlijk noemt, is de gebruikmaking ervan af te leiden uit de onderbouwing van de sanctie. Er wordt immers voor de vaststelling van de schending van de Journalistieke Code NPO telkenmale verwezen naar het rapport⁷⁵ van de NPO Ombudsman.⁷⁶ Ook na iedere concrete betwisting zijdens ON! ten aanzien van de bevindingen in dat rapport blijft de Raad van Bestuur slechts verwijzen, zonder enig eigen verder onderzoek of nadere motivering.

147. Er kan worden geconcludeerd dat er geen sprake is van een adviseur, van een advies, evenmin van een advies dat is uitgebracht *met het oog op het genomen sanctiebesluit*. Dit brengt met zich dat ter motivering van het sanctiebesluit, niet kan worden volstaan met een verwijzing naar de rapporten van de NPO Ombudsman. Nu dit niet het geval is, heeft de Raad van Bestuur niet voldaan aan haar motiveringsplicht en kan er niet worden gesproken van een zorgvuldig genomen besluit in de zin van art. 3:2 Awb.
148. Een tweede voorwaarde is dat het bestuursorgaan dient te beoordelen of het advies inhoudelijk concludent is. Concludent wil zeggen dat moet worden gezien of uit de overwegingen van het advies logischerwijs de conclusie volgt.⁷⁷
149. ON! heeft nadrukkelijk onderbouwd en gemotiveerd betwist dat er sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie. Ook is betwist dat zich schendingen van de Journalistiek Code NPO hebben voorgedaan alsmede dat deze een structureel karakter zouden hebben. Verder is ook inhoudelijk niet ingegaan op de betwistingen. Hierdoor heeft de Raad van Bestuur niet aan haar vergewisplicht en haar motiveringsplicht voldaan.

---

van de Journalistieke Code in uitzendingen van Ongehoord Nieuws uit de periode 16 augustus – 1 november 2022’ van 30 november 2022.

⁷⁵ Sanctiebeschikking Raad van Bestuur NPO, ‘Sanctiebeschikking Omroepvereniging Ongehoord Nederland in verband met het onvoldoende uitvoering gegeven aan bereidheid tot samenwerking’ van 5 juli 2022, p. 2 onder nr. 8, p. 6 onder nr. 31, p. 21 evenals Sanctiebeschikking Raad van Bestuur NPO, ‘Sanctiebesluit III’ van 20 april 2023, p. 1 onder nr. 2.

⁷⁶ Sanctiebeschikking Raad van Bestuur NPO, ‘Sanctiebeschikking Omroepvereniging Ongehoord Nederland in verband met het onvoldoende uitvoering gegeven aan bereidheid tot samenwerking’ van 5 juli 2022, p. 2 onder nr. 8, p. 4 onder nr. 23, p. 5 onder nr. 26, p. 6 onder nr. 36 evenals Sanctiebeschikking Raad van Bestuur NPO van 20 december 2022, p. 3 onder 12, p. 4 onder 14 evenals Sanctiebeschikking Raad van Bestuur NPO van 20 april 2023, p. 19-20 onder nr. 73.

⁷⁷ RvB 11 oktober 2017, nr. 16/5890 WSF-T, ECLI:NL:CRVB:2017:3538, NJB 2017/2053.

Een patroon van aantoonbaar onjuiste informatie?

150. Gelet op het voornoemde is er dus evenmin sprake van een patroon van het systematisch schenden van de code door actief of passief aantoonbaar onware informatie te verspreiden en deze niet goed te corrigeren. Dat is hierboven bij nader onderzoek niet gebleken.
151. In dit verband dient tot slot nog te worden opgemerkt dat *als* er in deze gevallen al sprake was geweest van aantoonbaar onjuiste informatie, dit nog niet had kunnen worden aangemerkt als een patroon. Er zijn 23 afleveringen van elk 40 minuten geanalyseerd. Vijf (korte) voorbeelden waarbij er eigenlijk maar vier keer echt sprake is van informatie die de NPO-Ombudsman als onjuist beschouwt, zijn geenszins een basis voor een patroon te noemen. Zeker niet wanneer wordt meegenomen dat het gaat om een jonge omroep, waarbij de presentatrices ten tijde van het verschijnen van dit rapport nog zeer onervaren waren. Voor zover de Ombudsman vindt dat dit slechts vijf voorbeelden zijn, gaan we ervan uit dat dit volgens haar de schoolboek voorbeelden zijn. En dan blijken juist deze bij nader inzicht de toets niet te kunnen doorstaan.
152. Het bestuur meent echter dat rapport II zorgvuldig tot stand is gekomen en concludent (afdoende, adequaat) is. Niet gebleken is op welke gronden het bestuur het rapport op zichzelf adequaat vindt als grondslag voor een sanctiebesluit. Dit is in elk geval niet inzichtelijk gemaakt. Dit verbaast ON! ook mede in het licht van de bijlagen, de betwisting en de onbeantwoorde verduidelijkingsvragen.

(V) Een (juiste) afweging van fundamentele belangen?

153. In het besluit ontbreekt bovendien een gedegen afweging van de fundamentele waarden.
154. Door op vergezochte wijze, langs de weg van het bevorderen van de samenwerking rechtsreeks de journalistieke kwaliteitseisen te toetsen en daarmee het extern pluralisme verder af te breken en alle vormen van kritiek hierop als een verdere basis te nemen voor het sanctioneren, miskent het bestuur het gewicht dat in het ideaal van de Democratie, in het EVRM en de Mediawet worden toegekend aan de (publieke) waarde van het pluralisme, het weerspiegelingsbeginsel, het beschermen van minderheidsvisies en de autonomie der omroep. Het bestuur miskent in zijn algemeenheid en met betrekking tot de (ontbrekende) concrete afwegingen (vermeende journalistieke onvolkomenheden) de rechtens juiste

gewichtsverhoudingen tussen de door ons genoemde maar door het bestuur niet meegenomen democratische waarden.

155. Het lijkt er meer op dat het bestuur zonder afweging het belang van de journalistieke code onder het mom van de samenwerking categorisch als allesbepalend op waarde heeft geschat. En dit waarschijnlijk omdat zij het rapport van de Ombudsman ten grondslag heeft gelegd aan haar beslissing.⁷⁸ De Ombudsman heeft echter slechts een eendimensionale taak om naar de journalistieke kwaliteitseisen te kijken.
156. Het besluit omvat dus een ondeugdelijk gemotiveerde en onvoldoende zorgvuldig genomen beslissing. Zij herbergt daarbij ook een te groot gevaar van politieke bias die door het bestuur op geen enkele wijze, laat staan voldoende, gemitigeerd is en in het belang van het pluralisme is meegenomen conform Europese aanbevelingen.
157. Bij wet voorzien/onvoldoende kenbaar en voorzienbaar: Hierboven is reeds aangegeven dat de wetgever de bevoegdheid in artikel 2.2 juncto 2.154 Mediawet restrictief bedoeld heeft. Het bestuur is niet bevoegd om op oneigenlijke wijze via de weg van de samenwerking de journalistieke kwaliteitseisen te handhaven, al helemaal niet zonder acht te slaan op andere publieke waarden die reeds op zichzelf maar in onderlinge samenhang bezien beslist, zwaarder wegen dan het belang waarop het bestuur zich fixeert.
158. Bovendien is duidelijk geworden dat de invulling die de Raad van Bestuur geeft aan de norm, zoals verwoord in artikel 2.154 eerste lid sub b Mediawet, geen basis vindt in de wetsgeschiedenis, integendeel. Ook in de jurisprudentie zijn daarvoor geen aanknopingspunten te vinden. ON! kon de specifieke invulling van de samenwerkingsnorm die de Raad van Bestuur nu verkiest, niet voorzien en kon zij niet vooraf bedenken dat de gedragingen zoals de Ombudsman die signaleerde, konden worden opgevat als een onvoldoende bereidheid tot samenwerking, zoals artikel 2.154 eerste lid sub b Mediawet 2008 vereist. Het verband tussen enerzijds de inhoudelijke journalistieke kwaliteit en anderzijds de ernst van de vermeende

---

⁷⁸ Deze verkeerde afweging van fundamentele belangen begint al in de rapporten van de Ombudsman. Het rapport van de Ombudsman is wettelijk gezien ook niet bedoeld om te fungeren als de materiele grondslag dan wel motivering voor een sanctie door het bestuur. De Ombudsman richt zich zuiver op de inhoud en de journalistieke code. Een verkeerde aanname van de Ombudsman hierbij is dat de Mediawet primair staat voor een samenbindende factor in de democratische samenleving die gezamenlijk basiswaarden van de Mediawet uitdragen (vide inleiding rapport II). De geponeerde eenheid wordt door haar benadrukt en bovengeschikte gemaakt. Dit terwijl die eenheid ondergeschikt is omdat deze dienstbaar behoort te zijn aan de fundamentele waarde van het pluralisme, dat van de afspiegeling en dat van de kritische discussie als verankerd in de Mediawet en in de rechtspraak van het EHRM.

onbereidheid tot samenwerking, en dus de strafkorting als sanctie, is simpelweg nooit eerder gelegd door de Raad van Bestuur (of wie dan ook). De specifieke kwalificatie van de ernst van de schending van de samenwerkingsnorm die de Raad van Bestuur nu gekozen heeft was daarmee niet (vooraf) duidelijk en niet (vooraf) kenbaar voor ON!. Door niettemin op die grond toch de betreffende strafkorting op te leggen, handelt de Raad van Bestuur in strijd met het legaliteitsbeginsel, een van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.⁴⁷

Noodzakelijk (proportionaliteit en subsidiariteit)

159. Er is niet voldaan aan het noodzakelijkheidsvereiste. Er is geen sprake van een schending dus een inbreuk op de persvrijheid kan niet als noodzakelijk worden aangemerkt.
160. Als deze er wel was geweest dan dient deze van zulk een aanzienlijke aard, gewicht en ernst te zijn geweest dat langs de omweg van de samenwerkingsverplichting gesanctioneerd moest worden. Daar is geen sprake van.
161. Het bestuur heeft zelfs niets concreets overwogen ten aanzien van elk van de schendingen op zichzelf qua gewicht en ernst, waardoor eveneens sprake is van een gebrekkige motivering en van een onzorgvuldig genomen besluit.
162. Indien wel sprake was geweest van schendingen en wegingen, dan zou in het licht van al het voorgaande, met name het feit dat sprake is van een dubbele bestraffing en het gewicht dat rechtens behoort te worden toegekend aan het belang van het pluralisme en de overige fundamentele waarden, alsmede gelet op de geringe ernst van de vermeende schendingen door een piepjonge omroep die de beste bedoelingen heeft in een haperend systeem van extern pluralisme, geen sprake kunnen zijn van een proportionele ingreep. Dit zou de derde sanctie binnen een kort tijdbestek zijn. Nimmer in de geschiedenis van Nederland is een andere omroep zulk een sanctie opgelegd. En nu meent men achtereenvolgens drie op te moeten leggen. Er is dus evenmin voldaan het subsidiariteitsvereiste door überhaupt in te (willen) grijpen met een sanctie.

Legitimate aims

163. Naar het inzicht van ON! is er in casu geen sprake van schendingen van de code en dus zijn er ook geen gronden die een inbreuk op de persvrijheid kunnen rechtvaardigen, noch belangen in lid 1 zinsnede 3, noch die welke genoemd zijn in lid 2 van artikel 10 EVRM.

164. Uit het voorgaande blijkt reeds dat het voornemen geen stand kan houden om meerdere redenen. Hierna zullen we zien dat dit gevolg ook zijn intrede doet doordat er meerdere beginselen van behoorlijk bestuur zijn geschonden.

De Beginselen

Gelijkheidsbeginsel

165. ON! is van mening dat er in strijd wordt gehandeld met het gelijkheidsbeginsel.
166. Ook indien het bestuur van mening is dat er geen sprake is van (volledig) gelijke gevallen, dan nog is het gelijkheidsbeginsel geschonden. Zo werd over iets soortgelijk door de rechtbank Noord-Nederland op 4 oktober 2022 het navolgende overwogen: *“De rechtbank overweegt verder dat nu sprake is van ongelijke gevallen **niet zonder meer kan worden geoordeeld dat het beroep op het gelijkheidsbeginsel niet slaagt. De rechtbank is van oordeel dat het adagium dat ongelijke gevallen ongelijk moeten worden behandeld, naar mate van hun ongelijkheid, dient te gelden. In dat verband kan een ongelijke behandeling van ongelijke gevallen in strijd zijn met het gelijkheidsbeginsel, wanneer sprake is van een overduidelijke onevenredigheid tussen het verschil in behandeling en de tussen de gevallen bestaande verschillen.***”⁷⁹
167. Op 29 september 2022 hebben de omroepen AVROTROS, BNNVARA, WNL, HUMAN, Omroep Zwart, Omroep MAX, KRO-NCRV, VPRO, EO en PowNed per e-mail kenbaar gemaakt niet meer bij het genreoverleg journalistiek aan te schuiven zolang ON! hieraan deelneemt. Dit schrijven van 29 september 2022 alsmede het daadwerkelijk niet meer met ON! in overleg treden met betrekking tot het genreoverleg journalistiek kan niet anders worden gezien dan als een schending van de samenwerkingsplicht. ON! heeft verzocht om hier handhavend tegen op te treden. Het bestuur heeft op 14 februari 2023 het handhavingsverzoek afgewezen. Op 20 februari 2023 heeft zij aangegeven dat het overleg weer gaat plaatsvinden maar zonder ON!. Daarnaast is er in 2022 zonder medeweten van ON! door de andere ledenomroepen (kennelijk met medeweten van het bestuur) een nieuwsbrief opgestart – NPO Weekend – waarbij ON! publiekelijk wordt **uitgesloten op de website van het bestuur**.⁸⁰

---

⁷⁹ Rb Noord-Nederland, 4 oktober 2022, ECLI:NL:RBNNE:2022:3576.

⁸⁰ < <https://welkom.npo.nl/npoweekend> >

168. Door het uitsluiten van ON! wordt er evident onvoldoende uitvoering gegeven tot bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. Door het niet optreden van het bestuur – wellicht zelfs faciliteren hiervan- is duidelijk dat er voor ON! andere spelregels gelden dan voor de andere omroepen. Derhalve is uw voornemen tot het opleggen van een derde sanctie bovendien ook in strijd met het gelijkheidsbeginsel.
169. ON! is van mening dat er in strijd wordt gehandeld met het gelijkheidsbeginsel. Voor ON! lijken andere spelregels te gelden dan voor de andere spelers in het bestel. Niet alleen wordt eenzelfde handelen door de andere omroepen niet gesanctioneerd, deze handelingen werden tevens als bouwstenen gebruikt om aan ON! sanctie II op te leggen.
170. ON! is van mening dat er in strijd wordt gehandeld met het gelijkheidsbeginsel. Er wordt niet opgetreden tegen gelijksoortige uitlatingen en journalistieke activiteiten bij andere omroepen. In hetgeen volgt wordt een beknopt overzicht gegeven van enkele in het oog springende casussen, die als voorbeeld dienen om de eenzijdigheid van het optreden van de NPO-Ombudsman en, in navolging hiervan, het NPO-bestuur te illustreren. Deze voorbeelden zien op vermeend aantoonbaar onjuiste informatie, het uitrollen van de rode loper voor studiegasten en het niet voldoende doorvragen door de presentatoren – precies hetgeen waardoor er zich volgens de NPO-Ombudsman bij ON! een ‘patroon van onjuiste informatie’ aftekent zoals in bijlage 9 van het rapport van de NPO-Ombudsman wordt beschreven.
171. Uit de hierna uitgewerkte voorbeelden wordt duidelijk dat er eenzijdig wordt gehandeld door de NPO: wanneer er klachten worden ingediend tegen ON! wordt er stelselmatig opgetreden door de NPO-Ombudsman en het NPO-bestuur. Op basis van deze klachten wordt bijvoorbeeld een onderzoek opgestart om een breder patroon aan te tonen, verschijnen er voorts rapporten en worden zelfs sancties opgelegd. Dat terwijl er bij andere omroepen – die het zelfs nog bonter maken dan ON! zoals blijkt uit hetgeen volgt – op geen enkele wijze wordt opgetreden of enkel wordt volstaan met een beknopte reactie van de NPO-Ombudsman. Dit levert, zoals gezegd, een schending op van het gelijkheidsbeginsel.⁸¹
172. *Op1 (BNNVARA), 6 januari 2023: aantoonbaar onjuiste informatie:* Het meest in het oog springende voorbeeld is een uitzending van het programma *Op1* onder de

---

⁸¹ Zie in dit verband bijvoorbeeld een overzicht van de hoeveelheid klachten bij de NPO-Ombudsman: <https://klachten.tv/stats>

vlag van omroep BNNVARA, uitgezonden op 6 januari 2023.⁸² In de uitzending is (toenmalig) ChristenUnie-fractievoorzitter Gert-Jan Segers te gast. Er komt een open protestbrief ter sprake, die door tien fractieleiders aan de Iraanse overheid is gestuurd. In het gesprek komt ook Israël aan de orde. Presentatrice Natasja Gibbs informeert bij Segers of er ook een dergelijke brief naar Israël wordt gestuurd, aangezien er daar een soortgelijk regime, een ‘apartheidsregime’, wordt gevoerd. Segers reageert ontsteld, volgens hem is er geen sprake van een apartheidsregime in Israël en hij licht voorts toe waarom hij van mening is dat de vergelijking tussen Israël en Iran niet op gaat. Gesteld kan worden dat de uitspraak van Gibbs dat Israël een apartheidsregime voert, een stevige politieke uitspraak is; een uitspraak die raakt aan de positie van de Palestijnen in Israël waarover nationaal en internationaal al decennialang discussie bestaat. Het is tevens een controversiële uitspraak aangezien Israël een bijzondere positie inneemt in de wereld: het land is immers gesticht als veilig toevluchtsoord voor Joden na de verschrikkingen die zij hebben moeten doorstaan in de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en de Holocaust in het bijzonder. Tot slot dient opgemerkt te worden dat de uitspraak door Gibbs ook niet verder wordt toegelicht of onderbouwd. Dit is een uitstekend uitgangspunt voor vergelijking en, in dit verband, illustratie van schending van het gelijkheidsbeginsel. Ten eerste wordt er bijvoorbeeld door Gibbs niet aangegeven of er hier sprake is van een mening of een feit. Sterker nog, zij presenteert eerder haar mening als feit; iets dat ON! door de NPO-Ombudsman ON! veelvuldig wordt verweten en grond vormde voor meerdere door de NPO opgelegde sancties aan de omroep. Gibbs zegt niet dat zij *vindt* dat er ook een dergelijke brief gestuurd moet worden naar Israël of dat zij *vindt* dat Israël een apartheidsregime voert, maar presenteert het als een onomstotelijk vaststaand gegeven dat Israël een apartheidsregime voert – en dat dit een reactie rechtvaardigt. Echter zijn de uitspraken van Gibbs geenszins gebaseerd op onomstotelijk bewijs. Er bestaat, zoals hierboven uiteengezet, discussie over de positie van zowel Israël als de positie van de Palestijnen binnen Israël. Uiteraard kan Gibbs *vinden* dat Israël een apartheidsregime voert en dat dit actie rechtvaardigt: in een democratische staat zou er ruimte moeten zijn voor haar mening, net zoals er ruimte moet zijn voor de meningen van de studiegasten in het opinieprogramma *Ongehoord Nieuws*. Maar, in lijn met de analyse in de rapporten van de NPO-Ombudsman, zou Gibbs hier wel duidelijk hebben moeten maken dat het gaat om haar mening of interpretatie van de feiten. Of, wanneer zij van mening is dat dit een onomstotelijk gegeven is, zou zij hebben moeten vermelden waar zij deze stelling op baseert. Het argument dat het in het algemeen een onomstotelijk gegeven is, gaat

---

⁸² Te bekijken via *NPO Start*: https://www.npostart.nl/op1-6-januari-2023/06-01-2023/POW_05517676

namelijk, zoals gezegd, niet op. Hierboven stipten wij al aan dat de positie van Israël in het algemeen en die van de Palestijnen binnen Israël in het bijzonder, een politiek gevoelig en controversieel standpunt is. Het gaat niet om een feit in de zin van wiskunde ('1+1=2') of een constatering gebaseerd op waarnemingen ('er staan tien mensen op het plein'). Het is ondenkbaar dat Gibbs zich hier niet van bewust is geweest. Voorts is belangrijk om in dit verband op te merken dat de uitspraak ook nog eens is gedaan door de presentatrice *zelf* en dus niet door studiegasten van het programma. Hiermee zou dit voorbeeld zelfs nog een stapje 'zwaarder' te kwalificeren zijn als de voorbeelden die door de NPO-Ombudsman worden aangehaald in de casus-ON! om een patroon van 'aantoonbaar onjuiste informatie' bloot te leggen. In deze vijf voorbeelden gaat het om uitspraken van de studiegasten in het programma of over de gebruikte interviewtechniek en niet om (politieke en/of controversiële) uitspraken van de presentatrices zelf. Indien dezelfde maatstaven voor ON! als voor BNNVARA zouden gelden, zou bovenstaande dus nog een extra impuls kunnen (of zelfs *moeten*) geven aan de NPO-Ombudsman om over te gaan tot een diepgaande analyse van andere afleveringen van de BNNVARA-edities van *Op1*, precies zoals dit ook gebeurde bij *Ongehoord Nieuws*. Tot nu toe is een dergelijk onderzoek niet opgestart. Dat terwijl het kijkerspubliek toch duidelijk viel over deze aflevering van *Op1* in het algemeen en de uitspraken van Gibbs in het bijzonder. Er werd naar aanleiding van deze uitzending een totaal van 890 mails gestuurd aan de NPO-Ombudsman vanwege het niet maken van onderscheid tussen feiten en meningen, het niet terughoudend omgaan met beschuldigingen en eenzijdige, onjuiste, racistische of antisemitische inhoud. Kortom: klagers zijn van mening dat omroep, hoofdredactie en presentatrice zich in deze uitzending niet aan de journalistieke normen van de Journalistieke Code houden. BNNVARA reageert door te stellen dat er volgens de omroep geen sprake is van een schending van de Journalistieke Code omdat de uitspraken van Gibbs steun vinden in rapporten van Human Rights Watch, Amnesty International en de Verenigde Naties. Deze bronnen worden echter niet in de uitzending genoemd. Een analyse van de juistheid van de uitspraken valt verder buiten het kader van onderhavige gronden van bezwaar. ON! wil voornamelijk benadrukken dat het hier gaat om een uitspraak waarover discussie bestaat: het is geen vaststaand *feit* dat Israël een apartheidsregime, maar een politiek twistpunt waarover meerdere opvattingen kunnen bestaan. Hetzelfde geldt voor de onderwerpen die veelal tijdens de uitzendingen in *Ongehoord Nieuws* worden besproken. Denk aan stikstof, racisme, de steeds grotere invloed van bijvoorbeeld de Europese Unie op Nederland en het World Economic Forum en de genderideologie. Echter, wanneer het gaat om de onderwerpen die worden besproken tijdens

Ongehoord Nieuws, waarover ON! het ongehoorde geluid – en dus de minderheidsopinie – laat horen, krijgt de omroep continu het nadeel van de twijfel. Er wordt dan door de NPO-Ombudsman één enkele bron genoemd om het ‘aantoonbaar onjuiste karakter’ van de uitspraken van studiegasten te illustreren, waarbij aldus geen rekening wordt gehouden met het feit dat er op een onderwerp meerdere visies kunnen bestaan. In het geval van deze *Op1*-uitzending zou dat ertoe leiden dat op soortgelijke wijze het ‘aantoonbaar onjuiste’ karakter van de uitspraak van Gibbs kan worden ‘bewezen’ door te verwijzen naar de reactie van de Israëlische minister van Buitenlandse Zaken.⁸³ Voorts zou dit een sanctie rechtvaardigen voor BNNVARA. BNNVARA en Gibbs wijzen echter naar andere bronnen, hetgeen wel aantoont dat het labelen van Gibbs’ uitspraak als ‘aantoonbaar onjuist’ te gemakkelijk is. Maar dit is exact wat er continu *wel* gebeurt in de casus-ON!.

173. Wanneer er klachten worden ingediend tegen ON! wordt er stelselmatig een breder onderzoek naar de omroep en de uitzendingen opgestart, verschijnen er dikke rapporten van de NPO-Ombudsman, wordt ON! verweten aantoonbaar onjuiste informatie te verspreiden (terwijl er hooguit sprake is van onwelgevallige informatie die wel degelijk juist is, zoals in de uitzending over transitiepijnt, of terwijl het gaat over een onderwerp waarover verschillende standpunten kunnen worden ingenomen, zoals over de invloed van de Europese Unie in ons land) en worden er zelfs sancties uitgedeeld. In het geval van deze *Op1*-uitzending van BNNVARA gebeurde geen van bovenstaande. De NPO-Ombudsman reageerde wel op de ingediende klachten, maar volstond met een korte uiteenzetting op haar website.⁸⁴ Hierin wordt een aantal conclusies getrokken. Ten eerste benadrukt de NPO-Ombudsman dat er volgens de Journalistieke Code ‘in principe’ aan bronvermelding moet worden gedaan. Benadrukt wordt dat dit zeker geldt wanneer het gaat om controversiële uitspraken of wanneer beschuldigingen worden geuit. Met andere woorden, in beginsel had Gibbs in deze uitzending moeten verwijzen naar de rapporten van Human Rights Watch, Amnesty International en de Verenigde Naties. Verder suggereert de NPO-Ombudsman dat er geen sprake is van eenzijdigheid, omdat het ‘in journalistieke programma’s, zeker die van ledenomroepen met een missie en signatuur, toegestaan [is] dat op basis van feitelijke informatie één kant aan een issue wordt uitgelicht’ en

---

⁸³ Zie in dit verband: *NOS Nieuws*, 1 februari 2022, ‘Ook Amnesty beschuldigt Israël van apartheid, Israël reageert fel’, te raadplegen via: <https://nos.nl/artikel/2415283-ook-amnesty-beschuldigt-israel-van-apartheid-israel-reageert-fel> en Lazar Berman, ‘Lapid: 2022 will see intense effort to paint Israel as apartheid state’, *The Times of Israel*, 3 januari 2022, te raadplegen via: <https://www.timesofisrael.com/lapid-2022-will-see-intense-effort-to-paint-israel-as-apartheid-state/>

⁸⁴ Ombudsman, ‘Op1: het belang van bronvermelding’, 27 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.omroepOmbudsman.nl/uitspraken-en-columns/op1-het-belang-van-bronvermelding>

dat Segers, die een andere mening voorstaat, het laatste woord krijgt. Tot slot benadrukt de NPO-Ombudsman dat zij niet oordeelt over racisme of antisemitisme. De conclusie luidt dat er bij een deel van het publiek een ‘deuk in de geloofwaardigheid’ is ontstaan. Daar blijft het dan bij: geen rapport, geen analyse van andere afleveringen, geen pogingen om tot een patroon van (bijvoorbeeld) niet vermelde bronnen te komen of om een patroon van vooringenomenheid of stelligheid van de presentatoren aan te tonen en al helemaal geen sanctie. De vraag rijst waarom er dan in het geval van ON! wel wordt overgegaan tot analyse van andere uitzendingen, het schrijven van rapporten en zelfs opleggen van sancties. Daar komt nog bij dat de NPO in het geheel niet met een reactie komt. Laat het duidelijk zijn: ON! stelt zich hier niet op het standpunt dat BNNVARA per definitie een sanctie had moeten krijgen voor deze uitzending, maar benadrukt wel dat dit voorval en de manier waarop door de NPO-Ombudsman en de NPO wordt gereageerd zich slecht verhouden tot het gelijkheidsbeginsel. Het illustreert dat er sprake is van een vooringenomenheid richting ON! en het minderheidsstandpunt (het ‘ongehoorde geluid’).

174. *Khalid & Sophie (BNNVARA), 20 februari 2023: uitrollen van de rode loper*: In het kader van het aantonen van een patroon van aantoonbaar onjuiste informatie wordt door de NPO-Ombudsman een voorbeeld aangehaald van het ‘uitrollen van de rode loper’ voor gasten. Bij andere omroepen lijkt dit geen probleem te zijn, hetgeen zich eveneens slecht verhoudt tot het gelijkheidsbeginsel. In dit verband kan gewezen worden op een uitzending van het BNNVARA-programma *Khalid & Sophie*. In de uitzending van 20 februari 2023 is D66-minister van Financiën Sigrid Kaag te gast.⁸⁵ Aanleiding voor de uitzending is de vermeende intimidatie aan het adres van Kaag tijdens een campagnebijeenkomst voor de Provinciale Statenverkiezingen in de gemeente Diepenheim (Overijssel) van het weekend daarvoor waar zij werd geconfronteerd met een demonstratie. Een aantal demonstranten had fakkels bij zich. Niet voor niets kiezen wij in dit verband voor de term ‘vermeende intimidatie’. In de media en op sociale media ontstond in de dagen na het voorval namelijk discussie over de vraag of het hier ging om intimidatie of dat het een gewone demonstratie betrof. Presentatrice Sophie Hilbrand maakt er tijdens deze uitzending van *Khalid & Sophie* in ieder geval geen geheim van hoe zij over het voorval denkt. In het ondervragen van Kaag wordt duidelijk dat zij het hele voorval als zeer intimiderend beschouwt: niet alleen de fakkels, maar ook de mobiele telefoontjes waarmee wordt gefilmd zijn volgens haar erg intimiderend. ‘Ik vond eigenlijk beide intimiderend.

---

⁸⁵ Te bekijken via *NPO Start*: https://www.npostart.nl/khalid-sophie/20-02-2023/BV_101409161

Ook die mobiele telefoons. Had u dat zelf ook?’ vraagt Hilbrand op dwingende toon aan Kaag. Kaag antwoordt dat ze het niet zozeer als intimiderend heeft ervaren, maar wel lette op de vlammen (van de fakkels). Vervolgens worden enkele beelden getoond waarop Hilbrand roept ‘dit is toch absurd!’. Wie het fragment bekijkt, kan niet anders dan constateren dat Hilbrand Kaag aanmoedigt duidelijker stelling te nemen over het voorval, hetgeen ook al snel gebeurt (onder veelvuldig en voortdurend souffleren van Hilbrand). Het gehele gesprek tussen Hilbrand en Kaag is op zijn zachtst gezegd opmerkelijk te noemen. Ten eerste neemt Hilbrand zelf wel heel duidelijk stelling. Zij stelt niet alleen geen enkele kritische vraag aan Kaag, maar moedigt haar juist aan om haar standpunten nog duidelijker te verwoorden – hetgeen tot gevolg heeft dat Kaag, inderdaad, een steeds stelligere mening verkondigt naarmate het gesprek vordert. Uiteraard mag Hilbrand *haar* mening laten doorschemeren tijdens het gesprek. Dat is niet waar het hier om gaat. Maar de benadering van Kaag – geen enkele kritische vraag, instemmend knikken, soufflerend taalgebruik en het aanmoedigen tot het innemen van stelligere beweringen – is het schoolvoorbeeld van wat de NPO-Ombudsman noemt het ‘uitrollen van de rode loper’. En dit uitrollen van de rode loper voor gasten is volgens haar een probleem, hetgeen duidelijk wordt in haar rapport over ON! en een analyse van een gesprek tussen de presentatrices en PVV-Tweede Kamerlid Harm Beertema. Deze aflevering van *Khalid & Sophie* en de manier waarop Hilbrand zich opstelt springt helemaal in het oog wanneer deze vergeleken wordt met het door de NPO-Ombudsman gewraakte fragment van *Ongehoord Nieuws* waar presentatrice Blommestijn gast Beertema stimuleert tot het geven van een antwoord op de door haar gestelde vraag met de woorden ‘take it away’. Waarom is een simpel ‘take it away’ in het kader van een antwoord van Beertema die zich zorgen zegt te maken over de tijd die hij krijgt voor zijn relaas (dat kennelijk uitgebreid is) – en zonder overigens zelf een mening door te laten schemeren of op wat voor manier dan ook te suggereren het eens te zijn met Beertema – een voorbeeld van het uitrollen van een rode loper? Waarom wordt dit voorbeeld gebruikt in het kader van een zogenaamd patroon van aantoonbaar onjuiste informatie? Maar nog belangrijker: waarom gebeurt dit bij ON! wel en mag de BNNVARA-presentatrice Kaag zo ongeveer de woorden in de mond leggen en aanmoedigen tot het innemen van stelligere standpunten zonder dat dit gevolgen heeft? Waarom is dit bij BNNVARA geen probleem en is de uitspraak ‘take it away’ bij ON! wel een probleem? Dit verhoudt zich slecht tot het gelijkheidsbeginsel.

175. *WNL op Zondag (WNL), 11 december 2022: niet doorvragen:* Om een patroon van aantoonbaar onjuiste informatie in de afleveringen van *Ongehoord Nieuws* aan te tonen, wordt kritiek geleverd op de manier van interviewen door de presentatrices. In het rapport van de NPO-Ombudsman wordt opgemerkt dat ‘beweringen van gasten niet bevraagd of van kanttekening voorzien worden’, hetgeen er volgens de NPO-Ombudsman toe leidt dat ‘niet gecheckte en/of niet tegengesproken aantoonbaar onjuiste informatie’ als feit wordt gepresenteerd in het vervolg van het gesprek. Wij betwisten dat hiervan sprake is, en herhalen het nog maar eens: er is geen sprake van aantoonbaar onjuiste informatie, maar veelal van de mening van de gast die als uitgangspunt dient voor de rest van het gesprek. Gesteld kan worden dat deze manier of stijl van interviewen bij andere NPO-programma’s ook wordt gehanteerd. ON! stelt zich op het standpunt dat dit logisch is: een studiegast staat bepaalde standpunten voor, wordt op basis van deze standpunten uitgenodigd voor deelname aan het programma en krijgt de gelegenheid om die standpunten verder toe te lichten. Echter, zoals al aangegeven is dit in het geval van ON! en de door haar uitgenodigde studiegasten problematisch volgens de NPO-Ombudsman en het NPO-bestuur. Uit een analyse van enkele fragmenten uit andere NPO-programma’s wordt duidelijk dat dit bij andere omroepen kennelijk niet het geval is. Sterker nog, deze omroepen maken het veel bonter dan ON!, zonder dat daar ook maar enige consequentie aan wordt verbonden.
176. Volgens ON! kan een verklaring hiervoor gelegen zijn in het feit dat het bij andere NPO-programma’s veelal gaat om het verkondigen van een consensusstandpunt van een dominante groep; het gaat om een (meer) geaccepteerd standpunt waardoor er over het algemeen minder aanstoot zal worden genomen aan een dergelijk standpunt en het om die reden geen onderzoek lijkt te rechtvaardigen. Echter betekent dit niet dat het niet gaat of kan gaan om standpunten waarover discussie bestaat – en die in het geval van ON! wel aanleiding zijn voor het verschijnen van een rapport door de NPO-Ombudsman of zelfs het opleggen van een sanctie door de NPO. In dit verband kan worden gewezen op de standpunten die worden ingenomen door D66-minister voor Klimaat en Energie Rob Jetten tijdens een uitzending van het WNL-programma *WNL op Zondag* van 11 december 2022. Jetten is te gast om het te hebben over het door hem gevoerde klimaatbeleid. Wanneer in dit verband klimaatopwarming ter sprake komt stelt hij dat we ‘nog maar acht jaar hebben om binnen het anderhalve graad-scenario te blijven’ en voegt daaraan toe dat ‘als we daarover heengaan met de opwarming van de aarde, dan heeft dat echt desastreuze gevolgen’. Hij wijst vervolgens op standpunten van IPCC-wetenschappers die stellen dat CO₂-vrij energievoorziening cruciaal is om dat doel van 1,5 graden te halen. Op beeld is te

zien dat presentator Rick Nieman instemmend knikt tijdens deze uiteenzetting van Jetten. Er wordt op geen enkele manier doorgevraagd, laat staan dat er een kritische vraag wordt gesteld. Voorbeelden van vragen die bijvoorbeeld gesteld hadden kunnen (of zelfs moeten) worden, zijn: waar baseren die wetenschappers van het IPCC zich op? Is de huidige mens verantwoordelijk gezien de fluctuaties in het klimaat de laatste tienduizend jaar? Er zijn immers ook wetenschappers die iets anders beweren (denk aan Ferdinand Meeus en Marcel Crok die bij *Ongehoord Nieuws* te gast waren), waarom hebben die ongelijk? Er zijn ook politici die iets anders beweren (denk aan Wybren van Haga en Thierry Baudet, die bij *Ongehoord Nieuws* te gast waren), waarom hebben die ongelijk? Kortom, is klimaatbeleid überhaupt wel nodig? Waarom zou meer dan 1,5 graad klimaatopwarming zulke ‘desastreuze gevolgen’ hebben? Dient klimaatbeleid, dat veel geld kost, voor te gaan op andere uitgaven van de overheid? Et cetera. Uiteraard is het prima dat Nieman zelf ook een mening heeft over het klimaatbeleid: hij is het kennelijk eens met de standpunten van Jetten of ziet in ieder geval geen reden om hem (kritisch) te bevragen. Wij beweren hier ook geenszins dat de presentator zelf volledig neutraal moet zijn of die indruk moet wekken. Echter worden de standpunten van Jetten op deze manier wel als feit gepresenteerd: de kijker blijft achter met het idee dat meer dan 1,5 graden klimaatopwarming desastreus is voor de aarde, terwijl er in dit verband toch duidelijk verschillende standpunten bestaan, zowel in de wetenschap als in de politiek. En het onduidelijke onderscheid tussen feit en mening, in combinatie met een gebrek aan doorvragen, is nu precies wat de NPO-Ombudsman – en in navolging daarvan het NPO-bestuur – ON! verwijt. Waarom leidt dit dan in het geval van *WNL op Zondag* niet tot een onderzoek van de NPO-Ombudsman of een sanctie door het NPO-bestuur? Wederom levert dit een schending van het gelijkheidsbeginsel op.

177. *Khalid & Sophie (BNNVARA), 1 februari 2023: niet doorvragen*: Een ander in het oog springend voorbeeld is de uitzending van het BNNVARA-programma *Khalid & Sophie* van 1 februari 2023. Tijdens deze uitzending staat eveneens een onderwerp dat raakt aan het klimaatbeleid centraal: GroenLinks-fractievoorzitter Jesse Klaver is te gast om zijn wetsvoorstel om overheidssubsidie aan de fossiele industrie stop te zetten toe te lichten. Aanleiding voor het gesprek zijn aanhoudende demonstraties van actiegroep Extinction Rebellion en een klimaatdebat in de Tweede Kamer dat een dag later gepland staat. In een stukje uit de aflevering van amper een halve minuut stelt Klaver achtereenvolgens dat we ‘in een enorme klimaatcrisis zitten’, ‘de wereld echt in brand staat’, ‘de wereld echt op instorten staat’ en dat ‘wanneer we de opwarming van de aarde willen stoppen, we moeten stoppen met het uitstoten van

fossiele brandstoffen'. Studiogast Roos Moggré, presentatrice bij het AVROTROS-actualiteitenprogramma *EenVandaag*, die eerder in het gesprek nog tegen Klaver inbracht dat zij bang was extra te moeten betalen als zijn plan doorgang vindt, komt in beeld. Zij knikt instemmend: Klaver lijkt haar te hebben overtuigd tijdens dit gesprek. Klaver gaat daarna nog een stapje verder: wanneer we de opwarming van de aarde willen stoppen, moeten we helemaal stoppen met het uitstoten van fossiele brandstoffen. Hilbrand mompelt 'mmm' en knikt eveneens instemmend. Niemand vraagt door. Niemand vraagt Klaver waar hij zijn uitspraken op baseert. Het enige dat nog iets weg heeft van een kritische vraag is hetgeen dat door Moggré wordt gesteld inzake de kosten van de plannen van Klaver. De onderliggende claim, dat we *nu* moeten handelen om de wereld te redden, staat niet ter discussie. Sterker nog, Hilbrand doet er nog een schepje bovenop en voegt toe dat zij al dertig jaar allerlei 'maren' hoort wanneer het gaat om acties om het klimaat te beschermen, maar dat er op deze manier niets verandert. De kijker blijft achter met een onheilspellend gevoel: de wereld staat in brand! Er moet *nu* actie worden ondernomen! Hilbrand moedigt Klaver aan om een harder standpunt in te nemen, in de woorden van de NPO-Ombudsman: zij rolt de 'rode loper' uit voor Klaver. Dat terwijl er – wij benoemden het net al even – toch wetenschappers (denk aan Ferdinand Meeus en Marcel Crok die bij *Ongehoord Nieuws* te gast waren) en politici (denk aan Wybren van Haga en Thierry Baudet, die bij *Ongehoord Nieuws* te gast waren) zijn die iets anders beweren. Waarom wordt daar op geen enkele wijze aan gerefereerd? Naast het gebrek aan doorvragen en het aannemen van iemand zijn mening (in dit geval Klaver) en die in het rest van het gesprek presenteren als feit, zijn de uitspraken rondom het klimaat in zowel de uitzending van *WNL op Zondag* als die in *Khalid & Sophie* ook te kwalificeren als 'aantoonbaar onjuist' wanneer we de onderzoeksmethode van de NPO-Ombudsman hanteren. Er zijn immers voldoende bronnen aan te halen die aangeven dat klimaatopwarming helemaal niet zo'n groot probleem – of überhaupt geen probleem – is. Als we kijken naar hoe het 'patroon van onjuiste informatie' door de NPO-Ombudsman is aangetoond, blijkt een enkele bron al voldoende te zijn. Er zou in dit verband gewezen kunnen worden op het boek *De staat van het klimaat: een koele blik op een verhit debat* (2010).⁸⁶ Hier dient wederom gewezen te worden op de absurditeit van de door de NPO-Ombudsman gehanteerde methode en het door haar strikt gemaakte onderscheid tussen feit en mening. Het klimaatbeleid en de vermeende opwarming van de aarde zijn politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke twistpunten waarop verschillende

---

⁸⁶ Marcel Crok, *De staat van het klimaat: een koele blik op een verhit debat*, Amsterdam: Uitgeverij Carrera 2010.

interpretaties mogelijk zijn. Echter, in de hiervoor genoemde uitzendingen van *WNL op Zondag* en *Khalid & Sophie* komt dat op geen enkele manier aan de orde; er wordt op geen enkele wijze melding gemaakt van het feit dat het hier gaat om de mening van Klaver en Jetten. Hetgeen zij voorstaan, wordt gepresenteerd als een onomstotelijk vaststaand feit – en dat is nu precies wat ON! continu (volgens ons overigens onterecht) wordt verweten, terwijl het bij andere omroepen niet eens een korte reactie van de NPO-Ombudsman rechtvaardigt, laat staan een heel rapport of een sanctie van de NPO. Wederom een schending van het gelijkheidsbeginsel.

178. *Buitenhof* (coproductie AVROTROS, BNNVARA, VPRO), 12 februari 2023: niet doorvragen: Niet alleen in geval van klimaatopwarming wordt op soortgelijke wijze geïnterviewd. Een ander voorbeeld is de oorlog in Oekraïne. In de *Buitenhof*-uitzending van 12 februari 2023 wordt over deze oorlog gesproken. Te gast zijn Tom Middendorp (oud-commandant der strijdkrachten) en Kati Piri (PvdA-Tweede Kamerlid). Eerstgenoemde stelt dat Oekraïne de westerse steun ‘echt nodig heeft om zijn land te kunnen verdedigen’, waarop presentator Twan Huys instemmend knikt en ‘ja’ antwoordt. Over het leveren van extra wapens aan Oekraïne – en überhaupt steun aan Oekraïne vanuit Nederland – bestaat binnen de samenleving discussie. Huys neemt echter de mening dat Oekraïne die wapens echt nodig heeft klakkeloos aan en deze vormt (als feit) vervolgens de basis voor de rest van het gesprek. Waarom vraagt Huys niet door? Waarom benoemt hij niet dat lang niet iedereen vindt dat er extra wapens aan Oekraïne moeten worden geleverd? Met andere woorden, waarom wordt niet duidelijk gemaakt dat het hier gaat om een mening? Waarom stelt hij niet de vraag waarom Oekraïne zich überhaupt dient te verdedigen tegen Rusland? De onderliggende claim dat de oorlog in Oekraïne het gevolg is van (eenzijdige) Russische agressie staat zelfs in het geheel niet ter discussie. Later in het gesprek komt Piri aan het woord. Zij stelt dat het leveren van wapens een teken van solidariteit met Oekraïne is. Wederom: geen enkele kritische vraag van Huys. Hij neemt de *mening* dat het Westen – en Nederland – dus kennelijk solidair moet zijn met Oekraïne wederom aan als *feit* voor de rest van het gesprek. Precies hetgeen dat de NPO-Ombudsman en het NPO-bestuur ON! verwijten. Waarom vormt een dergelijke manier van interviewen bij *Ongehoord Nieuws* wel aanleiding voor een onderzoek en meerdere rapporten en bij een programma als *Buitenhof* niet? Waarom leidt dit bij ON! tot het opleggen van een sanctie door het NPO-bestuur? En vooral: waarom wordt er niet opgetreden tegen *Buitenhof*? Het feit dat een bepaalde interviewtechniek ON! wel wordt verweten en WNL, AVROTROS, BNNVARA en de VPRO niet is vanuit democratisch oogpunt nog extra verwerpelijk, aangezien

ON! – in tegenstelling tot de eerdergenoemde omroepen – de minderheidsstandpunten dan wel de ongehoorde standpunten voor het voetlicht brengt. Niet anders dan geconcludeerd kan worden dat de NPO-Ombudsman en het NPO-bestuur vertrekken vanuit dezelfde dominante (meerderheids)visie die ook Nieman, Huys, Hilbrand en hun studiegasten erop nahouden en dat daarom het niet doorvragen in dit geval niet leidt tot een onderzoek van de NPO-Ombudsman, tot een analyse van andere uitzendingen van de programma's *WNL op Zondag*, *Buitenhof* of zelfs tot een opgelegde sanctie. Het dominante meerderheidsstandpunt mag kennelijk wel als feit worden aangenomen in de uitzendingen van voornoemde programma's en hoeft niet bevestigd te worden, terwijl dat niet geldt voor het minderheidsstandpunt – zelfs met boetes tot gevolg. Dit is niet alleen gevaarlijk in een democratische samenleving, maar levert tevens een schending op van het gelijkheidsbeginsel.

179. *Conclusie:* Uiteraard zijn dit slechts enkele voorbeelden. Een diepgaande analyse van alle uitzendingen van programma's als *Khalid & Sophie*, *Buitenhof* of *Op1* valt buiten deze gronden van bezwaar (dit zou het werk moeten zijn van de NPO-Ombudsman). Toch geven deze voorbeelden – het zijn er vijf, net zo veel als de NPO-Ombudsman zelf aanhaalt om een 'patroon' aan te tonen – aan dat er in andere NPO-programma's iets vergelijkbaars gebeurt als in de uitzendingen van *Ongehoord Nieuws*. Toch is het enkel *Ongehoord Nieuws* dat constant ter discussie staat, waarover rapporten verschijnen en dat sancties krijgt opgelegd. Kortom, het gelijkheidsbeginsel wordt met voeten getreden. Geconcludeerd kan dan ook worden dat zowel de NPO-Ombudsman als het NPO-bestuur zich stelselmatig schuldig maakt aan een schending van het gelijkheidsbeginsel. Dit blijkt niet alleen uit de omgang met klachten die worden ingediend bij de NPO-Ombudsman, maar ook uit de gevolgen die hieraan worden verbonden. Geen van de hierboven genoemde voorbeelden,⁸⁷ afkomstig uit diverse programma's van diverse omroepen, leidde tot een diepgaand onderzoek van de NPO-Ombudsman of een sanctie van het NPO-bestuur. De vraag rijst waarom dit het geval is. Het lijkt er sterk op dat dit samenhangt met de vooringenomenheid die in het omroepbestel bestaat ten opzichte van het minderheidsstandpunt, dat niet alleen stelselmatig onderwerp van discussie vormt maar ook leidt tot ophef – zowel bij het kijkerspubliek als bij collega-omroepen.

---

⁸⁷ Hierbij benadrukken wij dat wij hier volstaan met slechts enkele, recente voorbeelden die echter niet op zichzelf staan maar eerder blijken te geven van een patroon van vooringenomenheid binnen de NPO – waar alleen ON! een uitzondering op vormt.

180. In de historie van de publieke omroep is er nog nooit gebruik gemaakt van de sanctiebevoegdheid van art. 2.154 Mediawet of diens voorganger. In punt 54 van het voornemen stelt de Raad van Bestuur dat andere omroepen net als ON! worden aangesproken op hun verplichting binnen de normen van het publieke mediabestel. De Raad van Bestuur geeft aan dat hieraan nog de nodige aandacht zal worden gegeven. Vervolgens stelt de Raad van Bestuur dat het gedrag van anderen geen grondslag kan zijn om niet over te gaan tot optreden jegens ON!. Daarmee lijkt de Raad van Bestuur te erkennen dat andere omroepen “ook” in strijd hebben gehandeld met de norm van bereidheid tot samenwerking. Net als er in het eerste rapport van de Ombudsman waarin ook zijdelings werd gerefereerd aan het gedrag van andere omroepen levert dit geen sanctie op. Aan ON! zijn er inmiddels twee sancties opgelegd en is een derde sanctie aangekondigd. Andere omroepen hebben naar het beste weten van ON! niet eens een waarschuwing gekregen, in elk geval zijn er ten aanzien van hen geen sancties opgelegd terwijl niet inzichtelijk is waarom hun gedragingen rechtens minder ernstig zouden zijn (in de perceptie van het bestuur).
181. Ook wordt door de Raad van Bestuur nadrukkelijk verzocht bij diverse instanties om -naar aanleiding van de uitzending van 15 september 2022- ON! te onderzoeken. Zo is er een verzoek neergelegd bij het Commissariaat voor de Media om zich uit te spreken over de uitzending in het licht van art. 2:88 lid 5 en is het Commissariaat voor de Media verzocht de klachten tegen ON! met voorrang te behandelen.⁸⁸ Daarbij is bij het voornemen tot het opleggen van de derde sanctie gehint op een verzoek aan de Minister zoals neergelegd in art. 2.33 lid 4 sub b. Een grotere discrepantie tussen de aanpak ten opzichte van ON!, respectievelijk de andere omroepen kan men zich niet voorstellen.
182. ON! wil daarbij opmerken dat het uitsluiten van ON! zelfs door de Raad van Bestuur lijkt te worden gefaciliteerd. Na 29 september 2022 hebben de andere ledenomroepen een nieuwsbrief opgericht - NPO weekend - die op de website van de NPO prijkt.⁸⁹ Op de website blijkt duidelijk dat alle ledenomroepen met een journalistiek programma behalve ON! onderdeel uitmaken van de nieuwsbrief en daarbij wordt tevens vermeld dat deze nieuwsbrief bestaat uit de verhalen van de samenwerkende omroepen.
183. Onder punt 14 van het besluit overweegt de Raad van Bestuur dat er een grote hoeveelheid klachten zijn binnengekomen met betrekking tot de uitzending van 15

---

⁸⁸ <<https://pers.npo.nl/persberichten/reactie-npo-op-uitzending-ongehoord-nieuws-15-september>>

⁸⁹ <<https://welkom.npo.nl/npoweekend>>

september 2022. Ook dit is niet uniek. Zo zijn er veel klachten ingediend bij de Ombudsman tussen 20-10-2022 en 24-10-2022 met betrekking tot de uitzending van Op1.⁹⁰ Zijn er meerdere klachten bij de Ombudsman binnengekomen met betrekking tot de uitzending van Khalid en Sophie op 28 oktober 2022.⁹¹ Heeft een uitzending van Op1 geleid tot frustratie en boosheid bij de politie⁹² en met betrekking tot een uitzending van 6 januari 2023 van Op1 zijn er zelfs 890 mails binnengekomen bij de Ombudsman.⁹³

184. De uitzending van 6 januari 2023 van Op1 heeft in ieder geval - naar het beste weten van ON! – (nog) niet geleid tot een sanctie, of publieke reactie van uw bestuur.
185. Mocht er al geen sprake zijn van gelijke gevallen dan stelt ON! nadrukkelijk dat er sprake is van een evidente onevenredigheid tussen het verschil in behandeling van ON! onderscheidenlijk de andere omroepen. Ook dit levert een schending op van het gelijkheidsbeginsel.

Détournement de pouvoir

186. Het voornemen bovendien in strijd met het verbod op “*détournement de pouvoir*” (art. 3:3 Awb), omdat de Raad van Bestuur zijn handhavingsinstrument gericht op het borgen van de samenwerking binnen het bestel gebruikt voor een ander doel, namelijk het corrigeren van ON! op inhoud van zijn programma’s. ON! is van mening dat de sanctie mede **een reactie** is op de inhoud van de uitzending van 15 september jl.
187. Een aantal maal heeft de Raad van Bestuur zich in ieder geval evident (negatief) uitgelaten over de inhoud van de programma’s van ON!. Eerder is verwezen naar de reactie van 16 september 2022 naar aanleiding van de bewuste uitzending:

“NPO heeft de redactionele vrijheid hoog in het vaandel staan, maar daar zijn wel grenzen aan wat racistische of discriminerende uitlatingen betreft. Die grens is volgens de Raad van Bestuur in deze uitzending bereikt.”

Daarbij stel het NPO bestuur het navolgende:

“Leeftang: “Bij de Raad van Bestuur komen veel klachten binnen over deze

---

⁹⁰ < https://www.npostart.nl/op1-13-oktober-2022/13-10-2022/POW_05457244>

⁹¹ < https://www.npostart.nl/khalid-sophie/26-10-2022/BV_101408465>

⁹² <https://www.ad.nl/binnenland/boosheid-bij-politie-om-optreden-simons-en-roethof-in-op1-wij-zijn-met-hen-voorlopig-klaar~a4e4ab13/>

⁹³ <https://www.omroepOmbudsman.nl/uitspraken-en-columns/op1-het-belang-van-bronvermelding>

uitzending, waaronder ook kopieën van klachten die bij de Ombudsman zijn ingediend. We vragen de Ombudsman om deze met voorrang te behandelen.”

188. Als gezegd, uit de publicatie van de Raad van Bestuur kan niet anders worden afgeleid dan dat zij de inhoud van de uitzending als immoreel en racistisch hebben beoordeeld. Evident een inhoudelijk oordeel waar de Raad van Bestuur zich niet over mag uitlaten.
189. De daaropvolgende reactie van ON!, waarbij zij aangeven met verbazing kennis te hebben genomen van het statement van de Raad van Bestuur is dan ook begrijpelijk en terecht. Hoe kan het dat het “overkoepelende orgaan dat toeziet op samenwerking tussen de verschillende spelers” zich over de inhoud uitlaat en ON! over de inhoud publiekelijk op de vingers tikt? En daarmee ook partij kiest voor alle andere omroepen binnen het bestel.
190. Dan is er nog sprake van de uitgelekte e-mail die tot Kamervragen heeft geleid (**bijlage IV**).⁹⁴ Op 10 november 2022 heeft onderhavige advocaat de Raad van Bestuur verzocht om te bevestigen of de e-mail inderdaad afkomstig is van de Raad van Bestuur. Op 15 november 2022 heeft de Raad van Bestuur bevestigd dat de e-mail inderdaad van de directie afkomstig is (**bijlage V**). In deze e-mail wordt benadrukt dat de Raad van Bestuur van mening is dat de grens van de redactionele vrijheid is bereikt. Vervolgens wordt in de e-mail aangegeven dat het Commissariaat is verzocht om de uitzending te onderzoeken. Het meest interessante aan de e-mail is het navolgende:

“Wij zullen de komende periode verder bepalen wat wij als NPO verder kunnen doen in deze kwestie. Wij begrijpen heel goed dat het bereiken van een grens niet zonder de nodige consequenties mag blijven.”

191. De verzenddatum van de e-mail is bij ON! niet bekend. Uit de inhoud kan echter worden afgeleid dat de e-mail in ieder geval van *na* 15 september 2022 is geweest. In deze e-mail wordt onmiskenbaar aangegeven dat de Raad van Bestuur op basis van de uitzending van 15 september 2022 – naast een melding bij het Commissariaat - andere consequenties wil verbinden aan het bereiken van de (inhoudelijke) “grens”.

---

⁹⁴ < <https://www.openkamer.org/kamervraag/2022Z19820/> >

192. Het inhoudelijke oordeel van het bestuur kan daarbij, als gezegd, eveneens mede worden afgeleid uit het handhavingsverzoek dat op 10 november 2022 is gedaan aan het Commissariaat. Het Commissariaat wordt verzocht om een concreet onderzoek te starten naar de uitzending van 10 mei 2022 (onderwerp van sanctiebesluit I) en de uitzending van 15 september 2022 (sanctiebesluit II).
193. Gelet op al het voorgaande kan dan ook niet anders worden geconcludeerd dan dat de Raad van Bestuur onderhavige sanctie wil opleggen naar aanleiding van de **inhoud** van de uitzending van 15 september 2022. Het gebruiken van een handhavingsinstrument dat gericht is op het borgen van samenwerking is in strijd met art. 3:3 Awb.

Evenredigheidsbeginsel

194. De Raad van Bestuur heeft de mogelijkheid om een sanctie op te leggen van maximaal 15 procent van het toegekende budget over 2022. Besloten is om een sanctie op te leggen ter hoogte van 1.5 procent van het toegekende budget. Daarmee lijkt de hoogte van het in te houden bedrag op zichzelf staand in een eerste oogopslag wellicht niet disproportioneel. ON! meent dat gelet op alle omstandigheden ook de hoogte van de sanctie disproportioneel is en dat de gevolgen van de sanctie onevenredig zijn. Bij een zorgvuldige afwegingen van de alle feiten dient een sanctie uit te blijven, mede ook gelet op het gegeven dat het zou kunnen leiden tot een intrekking van de licentie. Doch voor zover het bestuur hier anders over denkt dient deze in elk geval aanzienlijk gematigd te worden.
195. Een derde sanctie kan niet los worden gezien van de eerste alsmede de tweede en de andere procedures die lopen bij ON! (zoals bijvoorbeeld de procedures met betrekking tot het handhavingsverzoek en een eventuele procedure met betrekking tot het uitsluiten van het Genre overleg journalistiek). De cumulatie van de sanctiebedragen zijn behoorlijk te noemen en hebben grote gevolgen voor ON!.
196. Naast de sancties maakt ON! tevens noodzakelijk juridische kosten voor alle juridische procedures. Aangezien het bestaansrecht van ON! wordt aangetast moet ON! zich gedegen verdedigen. Daarbij kan in overweging worden genomen dat de Raad van Bestuur ook had kunnen kiezen voor andere “oplossingen” dan het opleggen van sancties. Het is spijtig dat er bijvoorbeeld niet gekozen is voor bemiddeling of arbitrage.

197. Tevens wordt verzocht om rekening te houden met het gegeven dat er in een korte periode dan drie sancties zijn opgelegd. Er is ON! dus weinig tot geen tijd gegund om zich te kunnen verbeteren op de punten waarin zij beweerdelijk te kort zou schieten. De sancties hebben elkaar immers in een rap tempo opgevolgd. Door het korte tijdbestek tussen de verschillende sancties is er ook de ongewenste situatie ontstaan dat zich tot op heden geen onafhankelijke rechter over de zaak heeft kunnen buigen. De Raad van Bestuur en ON! begeven zich met betrekking tot de sancties op een onbekend terrein en verschillen van standpunt met betrekking tot een aantal essentiële onderwerpen. Een uitspraak van een onafhankelijke rechter kan veel veranderen in de houding van partijen.
198. Met betrekking tot de hoogte van een eventuele sanctie wordt laatstelijk verzocht om rekening te houden met dat het opleggen van een sanctie meerdere gevolgen voor ON! met zich brengt. Elk voornemen tot het opleggen van een sanctie, alsmede elk besluit tot het daadwerkelijk opleggen van een sanctie zijn door de Raad van Bestuur gepubliceerd. Daarmee hebben ON! en de bij de omroep werkzame personen behoorlijke reputatie schade opgelopen. Ten gevolge van deze publicaties is er behoorlijk veel negatieve aandacht geweest voor ON!. Opgemerkt moet worden dat ON! de Raad van Bestuur aansprakelijk stelt voor de reeds geleden als nog te lijden schade. Bovendien moet ON! er rekening mee houden dat door de sancties de voorlopige erkenning op grond van art. 2.33 lid 4 van de Mediawet kan worden ingetrokken.

Conclusie

ON! stelt dat zij op geen enkele wijze in strijd hebben gehandeld met het bepaalde in art. 2:154 lid 1 sub b van de Mediawet.

ON stelt dat de wettelijke grondslag ontbreekt voor zover de redenering is dat de schending van de journalistieke code leidt tot een gebrek aan bereidheid tot samenwerken.

Bovendien stelt ON! dat er in casu geen sprake is van een schending(en) van zulk een aard dat een derde sanctie noodzakelijk en gepast is. En ON stelt dat er sprake is van een dubbele sanctionering. Hetgeen een schending van het algemene *ne bis in idem* beginsel constitueert.

ON! stelt dat het besluit ondeugdelijk gemotiveerd is en getuigt van onzorgvuldigheid wegens het ontbreken van (1) een zorgvuldige analyse van de bewering en de betwisting dat sprake is van concrete gevallen van het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie en (2) wegens het ontbreken van een belangenafweging.

ON! stelt voorts dat de eventuele sanctie in strijd is met het verbod op *détournement de pouvoir* alsmede met het gelijkheidsbeginsel, verbod van willekeur en het evenredigheidsbeginsel.

Op bovenstaande gronden verzoeken ondergetekenden, namens ON!, om onderhavig bezwaar gegrond te verklaren.

Tevens verzoekt ON! hierbij om een kostenvergoeding op grond van artikel 7:15 Awb

Gemachtigden,

Mr. H. Külcü (BA, Mjur Oxon)

Mr. V.S.J. Chorus.

Overzicht Bijlagen

Bijlage I	Rapport Cliteur 1
Bijlage II	Rapport Cliteur 2
Bijlage III	Weerlegging voorbeelden NPO-Ombudsman rapport 1
Bijlage IV	Uitgelekte e-mail
Bijlage V	Bevestiging Rvb uitgelekte e-mail